

LÄÄNE MAAVALITSUS

LÄÄNEMAA AASTARAAMAT 2008

HAAPSALU 2009

Hea Läänemaa aastaraamatu lugeja

Igal aastal koondatakse maakonda puudutav olulisem ülevaatlik informatsioon Läänemaa aastaraamatusse. Tegevust korraldab ja juhib Lääne maavalitsuse arengu – ja planeeringuosakond, tegevuses osalevad paljud partnerid. Aastaraamat saavad kasutada kõik need, kes vajavad oma töös ja tegevuses Läänemaad puudutavat informatsiooni. Seekordne Läänemaa aastaraamat on järjekorras viieteistkümnnes.

Kui võrrelda läbi aastate erinevaid aastaraamatuid, siis sisuline maht on meie maakonna aastakokkuvõttes suurenenud. Informatsiooni vorm on aga seekord erinev. Seekord ei trükitata aastaraamatut välja paber kandjal köiteks, vaid jäetakse ta elektroonilisse vormi. Levitamine toimub interneti teel ning CD-le kantuna. Selline vormiline muudatus lähtus puhtpraktilistest kaalutlustest. Ühelt poolt soovisime kokku hoida trükkimisega seotud kulusid, teiselt poolt aga pakkuda kasutajale võimalust koheseks teksti kopeerimiseks ja kasutamiseks omaenda töös. Eks on ju töö arvutiga muutunud nii üdiseks kombeks, et töödokumendid kõik arvutit kasutades valmivad. Vaevalt, et statistilist materjali sisaldavat kogumikku keegi öökapil õhtuseks lugemiseks hoiab. Küll aga sobib otsetee aastaraamatule kaunistama meie arvuti tesktopi.

2008 aasta oli Läänemaale mitmes osas uus ja murranguline. See oli esimene aasta üle pika aja, kus maakonna sündimus kasvas. See oli vabariigi juubeliaasta. Riigi 90nes sünnipäev tõi Läänemaale palju kultuurisündmuseid. Peeti Läänlaste päevaid, avati Haapsalu Lasteraamatukogu. Alustati paljude remontide ja renoveerimistega – tööd algasid Iloni Imedemaal ja Haapsalu Kultuurikeskuses, samuti Lihula lasteaia renoveerimisel. Toimus suur tee-ehitus Haapsalu Ääsmäe maanteel. Palju oli uusi algatusi ja arenguid. Samal ajal aga jälgiti ärevusega majanduse langemist. Riik alustas 2008ndal aastal kulude vähendamist ja läks kokkuhoiurežiimile, ettevõtted alustasid koondamisi ja kokkuhoidu. Omavalitsused tulid 2008 aastal siiski veel toime ilma suuremate kärbeteta, kuid ka neile terendas eespool totaalne tulude langus, mis nagu käesolevaks hetkeks teada – ka tõesti kohale jõudis. Seda, kas ja kuidas majanduslangus mõjus maakonna statistilistele näitajatele ja valdkondlikele arengutele – seda näeme käesolevast aastaraamatust.

Soovin kõigile aastaraamatu kasutajatele rahulikku meelt ja teravat mõistust, kuid samas ka palju julgust ja pealehakkamist oma igapäevastest töodes ja toimingutes. Iga kriis on hea selleks, et hinnata oma tegevusi kriitilise pilguga ning vajadusel otsida uusi, innovatiivseid võimalusi. Aastaraamat on meile selle juures abiks.

Neeme Suur
maavanem

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Neeme Suur', written over a light blue rectangular stamp.

13. SPORT	124
13.1. Tegevusaasta huvitavaid fakte.....	124
13.2. Parimad spordis	126
13.3. Spordipreemiad.....	126
13.4. Harrastusspordi toetus maakonna spordiklubidele.....	125
14. NOORSOOTÖÖ	127
14.1. Ideede konkurss noortele.....	127
14.2. Varaait 2008	127
14.3. Eesti noortekonverents Hiiumaal.....	128
14.4. Õiguskuulekas noor	128
14.4. Marimetsa Malev 2008.....	129
14.5. Noorsootöö tegijad käisid Ida-Virumaal	130
14.6. Noortefoorum MEIE	132
14.7. Lääne maakonna avatud noortekeskuste 2008. aasta projektikonkursi aruanne	133
14.8. Läänemaa Noortekogu (LNK) tegemised aastal 2008	139
14.9. Maakonna noorteühendused	142
14.10. Noortekeskused	144
14.11. Teavitamine ja nõustamine.....	145
14.12. Huviharidus.....	146
14.13. Puhkelaagrid ja töökasvatus.....	146
14.14. Erinoorsootöö	147
14.15. Aasta 2008 tegijad – noorsootöö preemiad	149
14.16. Populaarsed noorteüritused	150
15. KIRIKUD JA KOGUDUSED.....	151
16. TURISM	156
16.1. Infopunktid.....	156
16.2. Reisibürood.....	157
16.3. Majutused	157
16.4. Aktiivne puhkus ja vaba aeg	158
16.5. Söögikohad Läänemaal.....	159
16.6. Haapsalu TIK poolt teenindatud kliendid 2008	159
16.7. Läänemaa Turism MTÜ.....	160
17. PLANEERING.....	162
17.1. Maakonnaplaneering.....	162
17.2. Planeeringujärelevalve.....	162
17.3. Läänemaa muinsuskaitseaasta 2008	164
18. ARENDUSTEGEVUS	166
18.1. Maakonna arengustrateegia.....	166
18.2. Projektid.....	168

18.3. Maakondlike arendusrahade kasutamine 2008. a	170
18.4. Kohaliku omaalgatuse programm	171
18.5. Investeeringutoetused hasartmängumaksust	173
18.6. Hajaasustuse veeprogramm	174
18.7. Läänemaa Arenduskeskus	174
18.8. MTÜ Kodukant Läänemaa.....	176
19. POLITSEI	178
19.1. Koostöö ja preventsioon.....	178
19.2. Turvalisuse teemakoja toimetamised aastal 2008.....	182
20. PÄÄSTETEEENISTUS.....	185
21. KAITSELIIDU LÄÄNE MALEV	186
22. MAKSU- JA TOLLIAMET LÄÄNEMAAL aastatel 2003 kuni	
2008	188
23. PÄRNU TEEDEVALITSUS.....	191
23.1. Pärnu Teedevalitsuse Lääne osakond.....	191
23.2. Liiklusohutusest ja liikluskasvatusest Läänemaal.....	196
24. RAHANDUS	199
25. LÄÄNEMAA OMAVALITSUSTE LIIT (LOVL).....	200

13. SPORT

13.1. Tegevusaasta huvitavaid fakte

- Jaanuaris püstitas Kairit Olenko Tallinnas Läänemaa naiste absoluutse rekordi kaugushüppes. Kairit Olenko sai kaks kulda ja ühe pronksi Euroopa 3. kurtide sisekergejõustiku meistrivõistlustel Itaalias Genuas. Suvel püstitas ta Rakveres ka uue kurtide maailmarekordi 100 m tõkkejooksus ja euroopa rekordi seitsmevõistluses. Septembris Türgis kurtide esimestel maailmameistrivõistlustel (MM) kolmekordne maailmameister, mis tähendas ka MMi edukaima sportlase nimetust.

Kairit Olenko

- 2008. a jaanuaris sai Haapsalu Linnavalitsus loa alustada Haapsalu staadioni remondiga. Toetus tuli rahandusministeeriumi kaudu Norra ja Euroopa majanduspiirkonna finantsmehhanismide programmist. Taotlus esitati 2006. a lõpus.
- Pingeid hakkas üles krõvimine Haapsalu universaalhalli teema.
- Talimängud võitis Ridala. Väike Nõva valmistab kolmanda kohaga suurtele meelehärmi.
- Martna taastatud kaarhallis algas uuesti spordielu.
- Vaiko Vooremaa võitis jääpurjetamise EM-il 4. koha.
- Noored vehklejad annavad endast märku (Katrina Lehis, Peeter Turnau, Elena Koit, Nelli Paju).
- 10-aastaselt sai Ottomar Ladva Läänemaa malemeistriks, viigistades vaid meistrikandidaadi Juri Jakovleviga.
- Ergart Männik – 80
- Margus Umda sai Eesti maadlusmeistriks (kuni 84 kg).
- Haapsalu Jahtklubi esindas Eestit MMil Itaalias, kus saavutati 10. koht.
- Peeter Turnau sai aasta õpetaja tiitli.
- Läänlane Tarvi Viik läbis Vasaloppeti 90 km pikkuse raja vähem kui kuue ja poole tunniga. Suusahooaeg tõstis esile uue suusatajast noorsportlase – Taavi Lehema.
- Läänemaa võrkpalli külaliigal oli viies hooaeg.
- 8. juunil avati jalgrattamatkaga Läänemaa Tervisetee.

Jalgrattamatka kõige noorem osaleja oli 3aastane

- Populaarsust kogub motosport.
- Osavõtjaterohke on Marimetsa Kapp.

Pikajala rattakross 2008

- Sai valmis triloogia Läänemaa spordielust. Läänlane Juhan Telling käis maa-alusel maratonil Saksamaal.

Erakogu

Kaia Kanepi pälvis Eesti parima naissportlase tiitli

13.2. Parimad spordis

- Kaia KANEPI parim naissportlane, maailma reitingus 27. OM 9.-16.
- Aare LAUREN parim meessportlane, MM hõbe
- Nelli PAJU parim noorsportlane, EM pronks võistkondlikult
- Kalju NIIDUSAAR parim veteransportlane, EM kuld ja pronks
- Naiste püstolinaiskond parim võistkond, Eesti hõbe.
- Kairit OLENKO eriauhind, kurtide MM 3x kuld, EM 2x kuld.
- Taebla gümnaasium kõige sportlikum kool
- Ridala vald kõige sportlikum omavalitsus

13.3. Spordipreemiad

Jaan Saviir

Tema panus spordi edendamisse Läänemaal on märkimist väärt. Ise on ta tegelenud spordiga juba noorest peale ning viimastel aastatel on ta aktiivselt kaasanud ka teisi sportima. Aastaid on ta tegelenud nii suusatamise, rattasõidu kui ka jooksmisega, võttes osa mitmetest võistlustest erinevates Eesti paikades. Alates 2006. aastast, mil taaselustati jalgrattaklubi (JK) Paralepa, on põhirõhk olnud jalgrattaspordi edendamisel ning tervislike eluviiside propageerimisel Läänemaal.

Ürituste korraldamiseks ning selleks vajalike vahendite soetamiseks vajaliku raha saamiseks on ta kirjutanud projekte, mis siiani on enamasti ka täidetud. Lisaks neile projektidele, millega Saviir ise peaaegu et igapäevaselt tegeleb, osaleb ta ka Palivere Tervisespordikeskuse arendamise töögrupis.

Veel korraldab Jaan ka erinevaid võistlusi. Aitab korraldada ja läbi viia Rakser Marimetsa Kappi etappe, on üks selle korralduskomitee liikmetest ning tema õlul on kogu tehnoloogia, mis on seotud numbrite, ajavõtu, diplomitele kleebiste tagamisega. On ise Paralepa etapi peakorraldaja. Sel aastal

lisati sarjale ka Matsalu etapp, mille korraldamisel ja edukal läbiviimisel ta asendamatuks abikäeks oli. Samuti korraldas koos teiste JK Paralepa liikmetega Firmaspordi KV jalgrattavõistluse ning samuti ka Läänemaa neliküritusse kuuluva Paralepa jooksukrossi. Igal aastal on ta nõu ja jõuga abiks ka Lihula triatloni korraldamisel.

Jaan Saviiri algatusel sponsoreerib spordivõistlusi ka OÜ Tehnikasalong.

Kõige sellega on ta tegelenud sportimise kõrvalt. Ta võtab osa nii kohalikest kui ka üleriigilistest võistlustest.

Jaan Saviir ja Juhan Lukk on mõlemad tõsised spordimehed

Juhan Lukk on viimase aasta jooksul olnud olulise spordiprojekti juht ja olnud läbi aastate Pikajalamäe spordi- ja terviseradade rajaja ning hooldaja. Suusaklubi Sula juhatuse liikmena on Lukk taotlenud ja saanud rahalisi vahendeid, mille abil on korraldatud radasid, rajatud puhkeplatsid, parandatud ja rajatud treppe ning hüppemäge, paigaldatud raja- ja loodusinfotahvleid. Lagematu hulga töötunde on Juhan Lukk veetnud isiklikult kas üksi või koos talgulistega, et puhastada suusa- ja jooksuradu või ajada sisse suusajälgi.

Juhan on osalenud viimase aasta jooksul erinevates spordiprojektides ja korraldanud erinevaid spordiüritusi:

- praktiliselt kõikide Läänemaa suusaürituste ja -võistluste pea- või kaaskorraldaja;
- jooksuvõistluse Palivere Miil korraldustoimkonna liige;
- Haapsalu – Riisipere tervisetee avamise korraldamise abiline;
- on Marimetsa Kapp Pikajalamäe rattakrossi rajameister (21 km).

Ürituste ettevalmistamisel ja korraldamisel on Juhan väga kohusetundlik ning usaldusväärne koostööpartner, kelle peale võib alati kindel olla. Juhan Lukki on tunnustatud Taebla Vallavalitsuse poolt tänukirja ja meenega tema järjepideva ja tulemusliku panuse eest sporditöösse. Sisuliselt on ta olnud kohtunikuks või organiseerijaks kõikides p 2 viidatud üritustes ja võistlustel ning arvukates sporditegemistes veel sellele lisaks.

Lisaks eeltoodule on ta isiklikuks eeskujuks ka sportlasena. Hoolimata tõsistest terviseprobleemidest on J. Lukk ikka ja jälle ka ise võistlusr ajal nii suuskadel (Estoloppet maratonide sari, valdade talimängud, Läänemaa meistrivõistlused suusatamises jne), jalgrattal (Marimetsa Kapp etapid, Läänemaa Tervisetee avamine), kui joostes (Tartu jooksumaraton). Sealjuures on ta sageli edukam finišeerija kui nooremad konkurendid.

Juhan Lukk on läbi oma elu olnud ihu ja hingega spordimees, kes paneb võimalusel alati käed külge ja lööb kaasa, olgu siis korraldaja või osalejana.

Mati Kallemets on Läänemaa orienteerumiskolmapäevakute erinevate etappide suur abiline-eestvedaja. Esineb ise edukalt orienteerumisvõistlustel Läänemaal, Eestis ja Euroopas. On orienteerumisklubi (OK) Okas eestvedaja ja Palivere Tervisespordikeskuse rajamise eestvedaja.

Orienteerumisklubi Okas eestvedajana mureseb ta pidevalt uute orienteerumiskaartide koostamise ja vastavate radade korrashoiu eest. Ala edendamiseks otsib ta lisavahendeid ja kirjutab rahataotlusi. Lisaks korraldamisele lööb ta sageli kaasa ka võistleja ja kohtunikuna.

Teine valdkond, kuhu Kallemets kulutab palju aega ja südant, on Palivere Pikajalamäe väljaarendamine. Kuigi osalt on see ka tema tööülesannete hulgas, teeb ta palju rohkem, kui töö nõuab. Korraldab talguid ja osaleb nendel, otsib lisarahastajaid, edendab piirkonna sporditegevust nõraste projektide abil koostöös spordiklubidega Sula ja Okas. Aidates korraldada ja ellu kutsuda uusi üritusi, loob Mati Kallemets eelduse piirkonna suuremale tuntusele.

Viimati viidi ellu edukas ja osalejaterohke kepikõnniüritus "Palivere retk" (4. okt 2008).

Samuti korraldab Mati Kallemets koostöös teistega Pikajalamäe jalgrattakrossi ja paljusid teisi spordivõistlusi.

Kindlasti on ta ka edukas sportlane, oma vanuseklassis on ta saavutanud korduvalt häid kohti nii suusatamises, orienteerumises kui jooksmises.

Kallemetsa on tunnustatud Taebla vallavalitsuse poolt tänukirja ja meenega tulemusliku panuse eest spordis, seda nii korraldaja kui eduka võistlejana.

Arvestades, kui pühendunult tegeleb Mati Kallemets sporditööga, on ta kindlasti vääriline spordipremia kandidaat.

Peeter Turnau aasta teoks on tema õpilaste individuaalne kaksikvõit Eesti noorte meistrivõistlustel ja võistkondlik esikoht.

Aktiivselt osaleb vehklemisvõistluste korraldamisel ja läbiviimisel Haapsalus.

Aastal 2008 valisid Läänemaa Spordikooli treenerid parimaks treeneriks Peeter Turnau.

Merike Peek sattus kepikõnni vastu huvi tundma kolm ja pool aastat tagasi. Peale koolituse läbimist Eesti Kepikõnni Liidus koos tütre Siretiga hakati korraldama kepikõnni treeninguid ja tutvustama kepikõndi. Merike töötab pereõena, keemia ja esmaabi õpetajana. Õpib praegu Tartus toitumisteraapiat.

2008. aasta suvekuudel korraldas Merike Peek ja viis läbi projekti „10 000 sammu“. See kutsus üles kõiki läänlasi üheskoos harrastama kõige lihtsamat ja inimesele omast tervisesporti - kepikõndi. Distanti sai läbida ka käies.

Modern Walkingu tegevust on kajastanud algusaastatest peale maakonnaleht Lääne Elu, Läänemaa Portaali, Haapsalu linna koduleht ja kõige värskem info on üleval Eesti Kepikõnni Liidu kodulehel.

Projektide kõrval toimuvad regulaarsed kepikõnni trennid 3 korda nädalas ja aastaringelt. Peek korraldab kepikõndi tutvustavaid treeninguid koolidele – nii õpetajatele kui ka õpilastele, firmadele.

Merike Peekil on läbitud Eesti Olümpiakomitees treeneri I kutsetaseme teooria, ta ootab praegu Eesti Kepikõnni Liidult eksami toimumise kuupäeva. Igal aastal toimuvad täiendavad koolitused ja seminarid Eesti Kepikõnni Liidus.

Kuna kepikõnnis ei toimu võistlemist, siis selle eest medaleid ei jaotata. Kepikõnni treenerite tunnustamine käib läbi tänulikkuse ja heade sõnade.

Merike Peek on aktiivne inimene, kes oma töö ja õpetajaameti kõrvalt jõuab teistele kepikõndi õpetada ning inimesi motiveerida, et need oma eluviisi ja toitumisharjumusi muudaksid.

Kairi Korpe

C-klassi tüdrukud Eesti Vuti Liiga (EVL) Taebla jalgpallivõistkonna näol on esimene pallimängu võistkond Läänemaal, kes sellel sajandil võitis Eesti meistrivõistlustel olümpiaalal medali. Samuti on märkimisväärne TA vanuseklassi 4. koht!

Pikaajalised traditsioonid ja aastatepikkune töö on vormunud tulemusteks, mille paranemist loodame juba järgmisel hooajal.

Kairi Korpe on viimase aasta jooksul (ja ka mõni aasta varem) nõ kaassüüdlane selles, et Taebla vallas tegutsevad mitmed noorte (nii poiste kui tüdrukute) jalgpalli treeninggrupid. Kusjuures treeneritööd alustas Kairi täiesti vabatahtlikult ja tasuta. Täna on siiski nii Taebla Gümnaasium kui ka vallavalitsus leidnud võimaluse tema töö tasustamiseks (kuigi mitte kvalifikatsioonile ja tulemustele) vääriliselt. Praegu treenib tema käe all 4 rühma. Samas osaleb ta siiani vabatahtliku korraldajana võistluste läbiviimisel kui ka kohtunikuna.

Kairit on tunnustatud 2007. aastal Taebla vallavalitsuse poolt tänukirja ja meenega tema tulemusliku panuse eest noorte sporditöösse. Just tüdrukud on saavutanud Kairi Korpe käe all mitmeid auhinnalisi kohti nii Eestis kui välismaal. Selle aasta parimaks tulemuseks võib lugeda Eesti noorte jalgpalli meistrivõistluste (MV) C-klassi vutitüdrukute pronksmedaleid. Väidetavalt on see selle sajandi esimene pallivõistkond Läänemaal, kes on tulnud olümpiaalal Eesti MV-I medalile. "Taebla tüdrukute jalgpall on juba praegu end Eesti jalgpallilukku jäädvustanud." (Enn Kerge artikkel Gunnar Kure tsitaat ajalehest Lääne Elu, 8. nov 2008).

Kairi käe all alustanud ja ka praegu mängiv Ulrika Tülp on kutsutud neidude Eesti koondisesse U17 ja seal edukalt kaasa mänginud. Mitmel kohtumisel on ta valitud parimaks mängijaks.

Heaks treeneriks ei saada juhuslikult. Kairi on läbinud ka jalgpalliliidu poolt korraldatud jalgpallitreeneri koolituse.

Arvestades kui pühendunult, tulemuslikult ja samas tagasihoidlikult Kairi treeneritööga tegeleb, on ta kindlasti vääriline spordipremia kandidaat.

13.4. Harrastusspordi toetus maakonna spordiklubidele

Tegevustoetus noortespordi arendamiseks

1. Orienteerumisklubi Okas	3 000
2. Haapsalu Ujumisklubi	3 000
3. Vehklemisklubi <i>En Garde</i>	9 000
4. Spordiklubi (SK) Haapsalu (kergejõustik)	3 000
5. Haapsalu Tenniseklubi	3 000
6. Spordiklubi Haapsalu (korvpall)	9 000
7. Spordiklubi Haapsalu 8(laskmine)	6 000
8. Läänemaa Kergejõustikuklubi	3 000
KOKKU	39 000

Valdade tali- ja suvemängud

1. Spordiliit Läänela	20 000
KOKKU	20 000

Maakonna meistrivõistlused ja karikavõistlused

1. Spordiliit Läänela	80 000
KOKKU	80 000

Liikumisharrastuse ja harrastusspordi üritused maakonnas

1. SK Haapsalu (korvpall)	5 000	minikorvpallifestival Tuksis, kevadturniir
2. SK Haapsalu (laskmine)	4 000	Muna ja kana, seeriavõistlused, I. Randma kv, Muda KV
3. SK Haapsalu (kergejõustik)	1 000	Sõpruskohtumine Lääne-Hiiu
4. Orienteerumisklubi Okas	3 000	orienteerumis- kolmapäevakud, märke- suusaorienteerumine

5. Läänemaa Invasport	4 000	võistlussarjade osalemise toetuseks
6. Maleklubi	1 000	Valge Daami turniir
7. Ridala valla spordiklubi	4 000	Jüriööjooks, orienteerumispäev
8. Lauatenniseklubi	4 000	rahvaliiga, A. Kanepi turniir
9. Tenniseklubi Promenaad	4 000	Noorte suveturniir tennises, Valge Daami turniir
10. Jalgrattaklubi Paralepa	2 000	Rattakrossi toetuseks
11. Lihula valla spordiklubi	5 000	noorte jalgpalliturniir, Metsküla kronu, algklasside spordipäev
12. Kullamaa spordiklubi	5 000	3. kooliolümpiamängud
13. SK Põldotsa	2 000	Rammumees 2007
14. Spordiklubi Nõva	3 000	Haapsalu lastejooks, tänavakorvpallivõistlused
15. Läänemaa Koolispordi Liit	5 000	Volbriöö jooks, algklasside mängud
16. NMKÜ Haapsalu Liiga	5 000	tänavakorvpallisari, korvpalliliiga, rannavolle sari
17. Vehklemisklubi <i>En Garde</i>	2 000	Valge Daami turniir
KOKKU	59 000	

Inventar, rajatiste korrashoid

1. Suusaklubi Sula	6 000	rajatiste korrashoiu toetamine
KOKKU	6 000	

Reservi jaotus

1. Spordiliit Läänela	30 000	Läänemaa spordiajaloo triloogia III osa
2. NMKÜ Haapsalu Liiga	4 000	noorte esindusmeeskonna võistlusvorm
3. Orienteerumisklubi Okas	2 000	tervisekõnnisarja "Käime koos" Palivere retke korraldamine
4. Tenniseklubi Promenaad	3 825	erakorraline toetus maakonna MV lõpetamiseks
5. Haapsalu Lauatenniseklubi	9 000	noortesporti toetus
6. Spordiliit Läänela	9 275	Läänemaa spordiaasta 2008 lõpetamine
KOKKU	58 100	

Harrastussporti toetust jagati 2008. aastal 262 100 krooni

14. NOORSOOTÖÖ

14.1. Ideede konkurss noortele

Läänemaa noorsootöö teemakoda kuulutas välja ideede konkursi noortele, mille tähtaeg oli 31. jaanuar 2008. Oma mõtteid võisid konkursile esitada kõik noored vanuses 14-26 aastat.

Oodatud olid kõikvõimalikud ideed ürituste, väljasõitude, laagrite, matkade, näituste ja muu kohta. Hinnati projektide head mõtet ja idee arusaadavust.

Arvesse ei võetud vaid ehituslikke projekte.

Võitnud ideed toetati 4 000 krooni suuruse kaasfinantseeringuga projekti esitamisel fondidesse.

Hindajaid oli kokku 15. Hindamisel nimetas iga hääletaja kolm lemmikprojekti. Iga hääle andis punkti. Punkte kokku liites selgus, et suurima punktisumma (12,5 p) kogus Muusikali projekt Kõmsil.

Hindajate kiitvad kommentaarid projektile:

- maaelu edendav (aktiivsed noored "ääremaal");
- lisaks tegijatele on kasusaajateks ka laiem sihtgrupp - teised piirkonna koolid;
- super idee ja peale muusikali valmimist võiksid nad ühe "maakonna tuuri" teha või siis oleks teistel koolidel võimalus Kõmsil kohapeal etendust vaadata;
- tegijad noored (6. kl), aktiivsed ja entusiastlikud, eeltöö tehtud, eesmärk üllas ja mitmekülgne;
- noorte innust ja huvist, samuti kaasahaaravusest, aktuaalsusest ja vajadusest;
- vahva, et nii noortel kindel tahe ja ka eelnevad kogemused.

14.2. Varaait 2008

Taebla Avatud Noortekeskus osales 2008. aasta projektikonkursil "Avatud Noortekeskus (ANK) kui varaait" vol 4.

Projekti toetasid Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus ja Hasartmängumaksu Nõukogu. Projekt rahastati osaliselt ning toetust vahendite soetamisel saadi 15 039 krooni. Selle raha eest soetati Taebla Varaaidale 3 vibukomplekti.

Varaait on koht, mis omab avatud noortekeskuse teenuste mitmekesistamiseks vajalikke vahendeid: sportimis- ja matkatarbeid ning vaba aja veetmise vahendeid.

Varaait laenutab vahendeid teistele noorsootöö tegijatele (juriidilised isikud) ja noortele tasuta ning kasutamiseks ainult mitte-ärilistel eesmärkidel.

Varaaida vahendite kasutamiseks sõlmitakse kirjalik leping ning laenutaja kohustub kaotatud või rikitud asja kinni maksma või asendama.

Varaaida vahendite laenutus e-posti teel leili.mutso@taebla.ee või telefonidel 47 20 305 ja 529 2463.

Taebla Varaita on kolme aastaga muretsetud järgmiseid vahendeid:

Sportimisvahendid:

Sportbatuut, 2 tk (Gigajump 4,0, kergesti paigaldatav)

Poksikott

Poksikindad koos sidemetega (3 komplekti)

Võrkpallivõrk trossiga

Jalgpall, 3 tk

Korvpall, 3 tk

Võrkpall, 3 tk

Smoby jalgpallilaud Challenger

Kepikõnnikepid, 5 paari

Vibukomplekt, 3 tk

Matkatarbed:

Kaardimõõtja 1 tk, elektrooniline kurvimeeter kaardil vahemaade mõõtmiseks
Kompass, 4 tk, A-10/CM/N
Magamiskott, 4 tk, NATURA ja QUASAR
Seljakott, 6 tk, TRANSALP ja METEOR
Piirituspõletiga keedukomplekt, 4 tk, 25_1 Keetel
Päästevestid, 5 tk
Magamisalused, 5 tk
Söegrill T06812
Termoskast 20002
Binokkel 12*45
Kummipaati SevYlor Fish Hunter HF360
Gaasilatern Lumostar, 2 tk
Tuulelohe Subline, 2 tk

Muu tehnika:

Videokaamera, 1 tk, Canon MV-920
Statiiv, 1 tk, Velbon CX-586
Käsi GPS GPSMAP 60csx
Aotu GPS Nüvi250
Raadiomikrite kompleks (2 kompl)
Generaator

Ronimisvahendid:

Julgestus- ja laskumisvahend, 1 tk, GRIGRI
Ronimiskiiver, 3 tk, Rock Star
Täiskehavöö, 2 tk body M/L, XL

Telgid:

Välitelk 1 tk, 4x6 m
Peretelk

Telk, 4 tk, Geo-3 ja Geo-4

Avaldatud Läänemaa Noorteportaalis: <http://noor.laanemaa.ee/content/view/20/34>

14.3. Eesti noortekonverents Hiiumaal

27.-28. märtsil toimus Hiiumaal, Kärdlas Eesti Noortekonverents „Õnn elada maal“, mis tõstis üleriigilisse päevakorda riigi arengu seisukohalt tähtsa probleemi – noorte võimalused töö- ja elukoha loomisel väljaspool suurlinnu. Osales ka Lääne maakonna esindus.

Eesti Noortekonverentsi eesmärk oli edastada maavanematele, küllatunud ministritele ja arendustöötajatele noorte sõnum, et kuivõrd on siis maal elamine õnn ning mis on väikelinnade või äärealade noorte mured ja rõõmud.

Arutati noorte teavitamis- ja nõustamise keskuste rolli üle, noorte karjäärivõimalusi otse- ja kaugtööl, inimkapitali arenguvõimalusi; riigi, omavalitsuste ja ettevõtjate koostööd, eestluse identiteedi sündi ja säilivust.

14.4. Õiguskuulekas noor

Lääne Maavalitsuse ja Haapsalu politseijaoskonna ühisprojektis oli eesmärk tunnustada ja eeskujuks seada Läänemaa noori, kelle käitumine on laitmatu ning kes on igapäevaelus toredad koolikaaslased ja abivalmis kodanikud. Projekti raames toimus seiklusmäng, mille teemaks olid seadused ja korrektsed käitumistavad. Samuti olid seiklusmängu osaks seikluselemendid skautidelt. Korraldati tunnustusüritus noortele ja nende vanematele. Seiklusmängu võitjatele toimus auhinnamäng politseimeeskonnaga (paintball).

14.4. Marimetsa Malev 2008

Nelja Läänemaa valla koostöös sündis kaks nädalat kestev töö- ja puhkelaager Marimetsa Malev, mille eesmärk on malevtraditsiooni taaselustamine.

MTÜ Marimetsa Sõprade Seltsi korraldatud laager hõlmab Kullamaa, Martna, Risti ning Taebla valda. Iga vald võis laagrisse saata viis tublimat 15–17aastast noort ning lisaks neile tuli viis vabatahtlikku välismaalt.

Kahe nädala jooksul on noortel ametlikult 10 tööpäeva, mil tuleb ettenähtud tööd ära teha. Hommikul sõidavad osalejad Rohukülla, kus nad teevad heakorratöid, tööandjaks OÜ Ossmet. kolmel päeval töötatakse Martna, Risti ja Kullamaa vallas, kus kohalik omavalitsus ning mittetulundussektor (näiteks Rõude, Üdruma ja Piirsalu külaselts) organiseerivad sisuka töö ja vaba aja, tutvustades kohalikke kultuuriväärtusi, ettevõtteid ning loodusobjekte. Kindlasti külastatakse Marimetsa raba, mis on andnud põhjuse Marimetsa regiooni ja selle omapära säilitamise ja tutvustamise nimel selts luua.

Maleva noored elavad laagri ajal Palivere spordihoones. Peale tööd on õhtuti vaba kava. Nädalavahetusel käidi Perakülas telkimas.

Viis välismaa vabatahtlikku on saadetud rahvusvahelise noorteühenduse EstYESi kaudu. Külalised on pärit Belgiast, Saksamaalt ning Prantsusmaalt. Alicia, kes on tulnud Belgiast, jõudis Eesti malevasse sõbra soovitusel. Aga näiteks sakslanna Orianna tahtis minna suvel välismaale ning nägi juhuslikult ajalehes artiklit maleva kohta. Eestis neile meeldib. „Palju rohelist on,” rääkis sakslane Paul, kes on ainus poiss välismaalaste seas. Imestama paneb neid aga see, kui madal Eesti ikka on. Pole üldse mägesid. Eesti keelt on välismaalased laagris juba veidi õppinud. „Üks, kaks, kolm...,” loeb Paul. Prantslannad imestasid aga Eesti majade üle. „Need on nii värvilised, Prantsusmaal on majad üsna tuhmi värvi,” ütles Nadia.

Taebla valla esindaja Leili Mutso sõnul on laagri eesmärk hoida valdadevahelisi sõprussidemeid. Mutso peab oluliseks ka noortele õpilasmaleva traditsioonide tutvustamist. „Paljud tänapäeva Läänemaa noored ei tea maleva olemusest suurt midagi,” tõdes ta.

„Koostöö omavalitsustöötajate, mittetulundussektori ning maleva meeskonnaga on olnud viimase peal,” rääkis projekti eestvedaja Janika Savi.

“Läänemaa on oma pindalalt üsna suur, kuid hõredalt asustatud. Erinevatest valdadest pärit noored saavad malevas kohtuda, tutvusi luua, omada paremat ülevaadet Läänemaast kui tervikust, selle ajaloo ning kultuuripärandist – luues pikemas perspektiivis aluse jätkusuutliku ning kokkuhoidva Läänemaa elanikkonna kujunemisele,” lisas projektijuht Janika Savi.

Lääne maavalitsuse noorsootöö- ja spordinõuniku Ülle Lassi sõnul korraldati selline malev Läänemaal esmakordselt, kuid loodetavasti paneb see aluse pideva traditsiooni kujunemisele. „Noored on hästi hakkama saanud,” rääkis ta. „Väga tublid töötegijad on.”

Laagri toimumiseks andsid oma rahalise panuse kõik neli valda, Eesti Noorsootöö Keskus, MTÜ Noorte Vaba Aeg ja Läänemaa Kohaliku Omaalgatuse Programm. Laagri juhatajaks on Virtsu põhikooli huvijuht Anu Mätas.

Avaldatud Läänemaa Noorteportaalis: <http://noor.laanemaa.ee/content/view/109>

14.5. Noorsootöö tegijad käisid Ida-Virumaal

20. - 21. novembril 2008. a sai teoks traditsiooniks muutunud õppereis. Seekord külastati Ida-Virumaa noorsootöö asutusi.

Külastati Kiviõli, Lüganuse, Jõhvi ja Narva noortekeskuseid. Tutvuti noortekeskuste juhtide ja

noortele pakutavate teenuste ning tegevustega. Narva Kolledžis kuulati huviga, kuidas seelses kolledžis noorsootööd õpetatakse. Esimese päeva lõpetas mõnus lõõgastus Narva-Jõesuus Meresuu Spa Hotellis.

Teisel päeval räägiti Kurtna noortekeskuses innovaatilistest ideedest projektide tegemisel. Neljatunnise koolituse käigus sai igauks midagi kõrva taha panna.

Enne kojuõitu vaadati üle talvine Kuremäe klooster ja tuubitati terve tund Pannjärvel. Sellised iga-aastased õppereisid on noorsootöö tegijatele heaks enesetäienduseks. Alati õpitakse rohkem oma silmaga maailma nähes, kogedes, teistelt õppides. Eelmistel aastatel on käidud Harjumaal, Viljandimaal, Saaremaal. Kaks aastat tagasi käidi läbi ka kõik Läänemaa noortekeskused. 2009. aastal on planeeritud õppereis Lapimaale.

Ida-Virumaa õppereisi toetasid Lääne Maavalitsus /Eesti Noorsootöö Keskuse (ENTK) sihtotstarbeline ANK toetusleping/, Läänemaa Omavalitsuste Liit, omavalitsused, Eesti Haigekassa poolt rahastatud projekt "Traumade ennetamine Lääne maakonnas".

Õppereisi korraldas Lääne Maavalitsuse nõunik noorsootöö ja spordi alal Ülle Lass.

Avaldatud Läänemaa Noorteportaalis: <http://noor.laanemaa.ee/content/view/133>

Tugiõpilasprojektide raames on kaheksa Läänemaa kooli õpilased koolitust saanud

Erinevate tugiõpilasprojektide raames on viie aasta jooksul koolitust saanud kaheksa Lääne maakonna kooli õpilased. Viimane sellealane jätkukoolitus toimus 6. novembril Haapsalus, kuhu olid kutsutud kõikide koolide esindused, kes olid moodulkoolitustel käinud.

Need 8 maakonna kooli on: Ridala, Martna, Virtsu Põhikool; Haapsalu Sanatoorne Kool; Kullamaa Keskkool; Haapsalu, Lihula ja Haapsalu Wiedemanni Gümnaasium. Jätkukoolitusele jäid tulemata Haapsalu Gümnaasium ja Haapsalu Sanatoorne Kool. Tugiõpilane on reeglina 14-18aastane noor noorte hulgas, kes märkab täiskasvanutele varjatuks jäävaid kaasõpilaste probleeme, oskab sekkuda rahumeelselt ning lahendusi otsivalt. Oluline on, et tugiõpilased suudaksid aidata hädasolijaid, tõrjutuid, kiusatuid. Põhisõnumiks on – ärge tõrjuge kaasõpilasi endast eemale. Tugiõpilane ei ühine kiusajatega, ta on neist erinev. Need on tugiõpilasliikumise põhimõtted. Tugiõpilastegevuse eesmärgiks on eelkõige sõbralike suhete, positiivse suhtumise ja ühisvastutuse õhkkonna loomine

koolis. Eesmärgiks on luua "oma kooli vaim", et kõik õpilased tunneksid ennast teistega võrdsetena ja et igahel oleks kooli meeldiv tulla. Selle õnnestumiseks on vaja koolis kõikide koostööd. Tugiõpilastöös rõhutatakse eriti õpilaste osa selles. Läänemaa koolide tugiõpilaste moodulkoolitust viisid läbi Hannes Lents ja Maire Lilleberg. Jätkukoolitajaks oli MTÜ NÜ TORE juht ja koolitaja Marju Jaanimäe.

Koolitusel õpetatakse õpilasi ennast avastama, et nad julgeksid olla ise, seejärel suudavad õpilased mõista ka teisi. Õpetatakse, et kõik inimesed on ühesugused. Ka täiskasvanud on vaid lihtsalt inimesed. Koolitajad õpetavad õpilasi toime tulema ka ebaõnnestumistega. TORE-liikumise eesmärk on suurendada selliste õpilaste arvu koolis, kes oskavad ning tahavad leevendada kaaslaste muresid ning parandada kooli õhkkonda.

(www.tore.ee).

Soome jõudis tugiõpilaskoolitamine Ameerikast. Philadelphias koolitati "*Peer Influence Group Program*" raames põhikoolist valitud õpilasi kaasõpilastele selgitustöö tegemiseks, teemadeks narkootikumide kahjulikkus, mõju ja ohud sellega seoses. Tänapäeval on tugiõpilaskoolitamine laienenud üle maailma ning saamas uut ja sügavat, ühisvastutusel tuginevat sisu.

Tugiõpilaskoolituste läbiviimist Läänemaa koolides viie aasta jooksul on toetanud Läänemaa Omavalitsuste Liit, Eesti Haigekassa poolt rahastatud projekt "Traumade ennetamine Lääne maakonnas" ja Hasartmängumaksu Nõukogu.

14.6. Noortefoorum MEIE

Läänemaa Noortefoorum Meie pakkus noortele võimalust teha raadiosaadet ja reklaami, anda välja ajalehte ning uurida meedia mõju inimesele.

28. novembril Oru põhikoolis aset leidnud meediateemaline foorum algas edulooga naisteajakirja Cosmopolitan peatoimetajalt Merle Liivakult. „Kui ta muidu seltskonnaveergudel välja paistab ja tavainimestest erineb, siis foorumil oli ta üks meie seast, kes lihtsalt rääkis oma loo,“ kommenteeris üks peakorraldajatest, Rael Kiviloo, Liivaku sõnavõttu ning lisas: „Ta polnud mingi diiva vaid läks vabalt kaasa ka publiku naljadega.“

Läänemaa Noortefoorumi põhiline osa koosnes erinevatest töötubadest. Raadio teemalist seminari viis läbi Margus Kamlat, kellega koos valmis kahekümneminutilise raadiosaade. Erinevad reklaamid valmisid Birgit Jõgeva juhendamisel. Koos valmistasid noored reklaame Eesti iibe tõstmiseks,

integratsiooni arendamiseks, tolerantsuse pooldamiseks ning suitsuandurite tähtsuse rõhutamiseks. Meedia mõju töötoas, mida viis läbi Maarja-Eeva Mändmets, arutlesid noored muuseas, kuidas erinevad reklaamid inimest mõjutavad ning milliseid sihtrühmi on olemas.

Neljandas töötoas valmis noorte käte all foorumi ajaleht, nimega NF Teataja, mida juhendas Kelli Seiton. „Teatajas avaldati reportaaž Pärnumaa Noorteliidu teekonnast foorumile, uudis üritusest, osalejate arvamusi ning samuti ka klatšinurk Merle Liivaku sõnavõtu teemal,“ ütles Kiviloo.

Muidu töisesse päevakavva tõi vaheldust ka trailer 2009. aastal esilinastuvast filmist „Solid“, mille autorid Arun Tamm ja Andres Kõpper ka huviliste küsimustele vastasid. Samuti pidas kõne Lääne maavanem Neeme Suur.

Sel aastal viiendat korda toimuval noortefoorumil sai näha ka erinevate Läänemaa koolide ajalehti ning valiti osalejate ideaaltelekava, mille koostaja oli Epp Nelis. „Kui teistel oli üldine jutt, siis Epp pakkus konkreetseid saateid, mis võiksid olla, nagu näiteks „Muumitrollid,“ ütles Kiviloo.

Noortefoorumi, mille korraldas Läänemaa Noortekogu, lõpetas bänd Sunshine Company.

Noortefoorumi toimumist toetasid Läänemaa Omavalitsuste Liit, Ridala vald, Hasartmängumaksu Nõukogu, Lääne Maavalitsus, G4S ja Eesti Noorsootöö Keskus.

Avaldatud Läänemaa Noorteportaalis: <http://noor.laanemaa.ee/content/view/135>

14.7. Lääne maakonna avatud noortekeskuste 2008. aasta projektikonkursi aruanne

Projektikonkursi aruanne esitatakse vastavalt Eesti Noorsootöö Keskuse ja Lääne maavalitsuse vahelisele lepingule nr 3.1.-19/90., mis on sõlmitud 1. aprillil 2008. aastal. Vastavalt lepingule eraldati Lääne maakonna avatud noortekeskuste projektikonkursi läbiviimiseks 224 000 krooni. Avatud noortekeskuste projektikonkurss on läbi viidud lepingu lisa 4 tingimusi ja korda silmas pidades.

Maakonnas tegutseb 8 avatud noortekeskust, mis kohalike omavalitsuste (KOV) ja juriidilise vormi järgi jaotuvad järgnevalt:

Nr	ANK nimi	Juriidiline vorm	KOV, kus ANK tegutseb
1.	Haapsalu ANK	MTÜ Bõliina	Haapsalu linn
2.	Martna Noortekeskus	Martna Vallavalitsuse struktuuriüksus	Martna vald
3.	Noarootsi ANK	Noarootsi Vallavalitsuse struktuuriüksus	Noarootsi vald
4.	Taebala Laste- ja Noortekeskus	Taebala Vallavalitsuse struktuuriüksus	Taebala vald, Taebala
5.	Palivere Päevakeskus	Taebala Vallavalitsuse struktuuriüksus	Taebala vald, Palivere
6.	Nigula Noortekeskus "Teine Kodu"	Taebala Vallavalitsuse struktuuriüksus	Taebala vald, Nigula küla
7.	Kirbla Noortekeskus	Lihula Vallavalitsuse struktuuriüksus	Lihula vald, Kirbla küla
8.	"W4"	Haapsalu Noorte Huvikeskus	Haapsalu linn

ANK projektikonkursi komisjoni liikmetele on korraldatud koolitusi, jm üritusi:

- koolitusreis Ida-Virumaale;
http://noor.laanemaa.ee/index.php?option=com_content&task=view&id=133
- noortekeskuste tegevõtöötajad jt olid alati kutsutud noorsootöö ümarlauale.

Kuidas ja milleks kasutati konkursi korraldamiseks ettenähtud vahendeid, põhjendus. Vastus eelmises punktis.

ANKi projektikonkursi maakondlikud prioriteedid käesoleval aastal on:

- noorte omaalgatuse toetamine;
- noorte vaba aja veetmiseks mõeldud pikemate ühistegevusprojektide (ringitegevus jms) toetamine;
- erinevate noortekeskuste omavahelise koostöö toetamine.

Rahastust leidnud projektides kasutati enim ANKi Varaaida teenust.

Kasutati järgmisi varaaida vahendeid: batuut, jalgpallilaud, raadiomikrofonide komplekt. Kasutuse sageduse kohta info puudub. Vahendeid kasutasid vaid Taebala ANKid.

Probleemid, ettepanekud

Lääne maakonna ANK komisjoni ettepanek: esitatava dokumentatsiooni vähendamine.

ANK projektikonkursile esitatud taotluste koondtabel

Nr	Taotleja ametlik nimetus, projekti-juhi nimi	Projekt i kogumaksu-mus	Taotle-tud summa	KOV poolne panus	Eralda-tud summa	Taotluse mitte-rahulda-mise põhjen-dus	Rahastam is-lepingu sõlmi-mise kuupäev	Raha üle-kandmise kuupäev
1.	Taebala Vallavalit-sus (Leili Mutso)	112 500	90 000	22 500	90 000		28. mai 2008	17.06. 2008

2.	Noarootsi Vallavalitsus (Tiina Rohi)	20 790	16 590	4 200	16 590		28. mai 2008	17.06. 2008
3.	Martna Vallavalitsus (Kristhel Valper)	50 382	37 410	12 972	37 410		28. mai 2008	17.06. 2008
4.	Haapsalu Noorte Huvikeskus	37 800	30 000	7 800	30 000		28. mai 2008	17.06. 2008
5.	MTÜ Bõliina	49 152	30 000	19 152	30 000		28. mai 2008	17.06. 2008

Rahastust leidnud projektide analüüs

Nr	Projekti nimetus, taotleja ja projektijuht	Projektis osalenud noorte arv	Projekti kogumaksumus	ANK projektkonkursi komisjoni poolt eraldatud toetussumma
1.	Taebala Vallavalitsus (Leili Mutso) "Uut ja huvitavat"	Otseseid osalejaid 100, kaudseid 150	112 700	90 000

Projekti sisu lühikirjeldus**Taebla ANK**

Septembrist avati keskuse ruumid Taebla vallamajas ning 3. oktoobril toimus keskuse pidulik avamine koos ANKide ühise hooaja avamisega. Kohal olid ka Nigula ning Palivere keskuste noored ning mõned maakonna noorsootöötajad. Öhtut sisustas Hany Zakareia Egiptusest, tehes erinevaid mängu ning diskot noortele. Osales ligi 80 noort.

27. oktoobril külastati koos Palivere ja Nigula keskuste noortega Nõmme seiklusparki, kus saadi panna proovile oma julgus ning oskused. Osales 30 noort.

Septembrist hakkasid tööle lastele ja noortele muusikaring ning kunstiring, kus osaleb 27 last. Juhendajateks Vööbe Ainlo ja Kadi Jürimäe. Uuele keskusele sai muretsetud mööblit ning arvuteid.

Palivere ANK

Keskusele sai muretsetud lauatenise laud, *skyrunnerid*, laserkombain, printer ning arvutid. Oktoobris ja novembris toimus 10tunnine fotokoolitus noortele, koolitajaks oli Rauno Ojassoo Digilaborist. Osales 11 noort. Näituse jaoks anti koolitusel osalenutele pildistamiseks teemad: „Palivere loodus“ ning „Mida saaks paremini“. Näitus oli üleval Taebla vallamajas. Parimad osalejad said kinkekaardid.

Detsembris toimus fototöötuskoolitus.

6. detsembril toimus koostöös Nigula ja Taebla ANKiga väljasõit Paldiskisse, osales 34 noort. Külastati muuseumi, Paldiski Huvikeskuse (mis oli laupäeval suletud) juurest alustati ekskursiooni, käidi neeme tipus, vaadati Peetri kindlust, Pakri tuletorni, tuumareaktorit jne. Keha kinnitati Peetri Tollis. Päeva lõpus käidi Paldiski Rehabilitatsioonikeskuses ujumas. Kahjuks ei saadud külastada Keila ANKi, sest laupäeviti on keskus suletud.

Kahjuks jäi ära Rakvere ANKi külaskäik seoses nendepoolse huvipuudusega. Selle asemel toimus 12. detsembril noorteõhtu Noarootsi noortega. Osales 12 noort Noarootsist ning 25 Palivere noort. Noored korraldasid erinevaid mängu ja võistlusi.

Tegevused nihkusid plaanitud hilisemaks, sest keskuses vahetus sügisest tegevusjuht.

Nigula ANK

Alates juunist läks käima kardiring Tajo Truuveri ja Veikko Vare juhendamisel. Ruumid renditi OÜ Nigula Piimalt ja need asuvad Nigula külas vanades kolhoosihoonetes. Ringitunnid toimusid vastavalt kokkulepetele noortega, enamasti nädalavahetustel. Kümnekond noort käis regulaarselt igal nädalal ringis. Paarkümmend noort käisid harvemini.

Juhendajad õpetasid noortele kardiehitust, masinate remontimist, ohutustehnikat ning sõitmist.

Projekti eesmärgi täitmine väljendus järgmises:

- Taebla ANK sai uued remonditud ruumid ning tänu ANK projektile ka juurde sisustust - arvuti, mööbel.
- Tänu projektile läksid edukalt käima muusikaring, kunstiring ning kardiring. Ringid said vajalikke vahendeid ning juhendajad töötasu.
- Palivere ANKis viidi läbi fotokoolitus ning koos teiste valla keskuste noortega käidi Paldiskis fotojahil. Koolituse käigus valminud fotodest pandi Taebla vallamajja üles näitus.
- Uued ruumid, ringid ning väljasõidud on toonud keskustesse uusi noori.
- Keskuste külastatavus on suurem kui enne, keskmiselt 10 noore võrra.
- Toimused ühisüritused teiste ANKidega (Noarootsi), kust noored said uusi tutvavaid.
- Toimused huvitavad üritused: keskuste hooaja avamine, Nõmme seikluspargi külastamine.

2.	Noarootsi Vallavalitsus (Tiina Rohi) “Poiste värk!”	Liiklusteemalisel loengul osales 19 noort; 1. ja 7. juuni väljasõidul osales 10 noorukit.	20 790	16 590
<p>Projekti sisu lühikirjeldus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 26.-28. mai – teleri, DVD mängija ja rulade ostmine ANK-i; piletite ostmine motokrossile; - 29. mai – liiklusteemaline loeng, millele järgnes elav diskussioon turvalisusest liikluses, liikluskultuurist jne; - 1. juuni – osavõtt Haapsalus Lastekaitsepäevale pühendatud üritusest ja vastsoetatud ruladega Paralepa rularambi katsetamine; - 7. juuni – Nõmme Seikluspargi külastamine; noored läbisid kõik erineva raskusastmega seiklusrajad, pannes proovile oma võimed ja oskused. Pärast väsitavat turnimist einestasime äsja avatud Baltikumi esimeses Vapiano restoranis, kus juhuslikult sattusime einestama koos EV presidendipaariga. Õhtul saime osa Lauluväljakul toimunud suurepärasest <i>Casino Grand Prix Freestyle MX Show`st</i>, mis on Põhjamaade suurim trikimootorratturite show – loomulikult meeldis väljakul toimunu poistele väga! <p>Projekti eesmärgi täitmine väljendus järgmises:</p> <p>Tulenevalt projekti eesmärgist noortele vaba aja sisustamiseks kohti ja vahendite olemasolu tagamine ANK-jätkusuutlikkuse ning parema noorukite liikusalase teadlikkuse näol, täitis käesolev projekt oma ülesande.</p> <p>Noortekeskusesse projekti raames ostetud rulad on aktiivselt kasutuses, uus teler ja DVD mängija noorte seas populaarsed. Huviga kuulati politsei loengut liiklusohutusest ja nõuetest nii liiklejale kui liiklusvahendile. Osaledes Haapsalus Lastekaitsepäeva üritusel ja Nõmme Seikluspargis said noored osaleda erinevates osavust, nutikust ja julgust nõudvates tegevustes.</p> <p>Projekt kulmineerus Lauluväljakul <i>freestyle</i> motokrossi superstaaride võistlusele kaasaelamisega.</p>				
3	Martna Vallavalitsus (Kristhel Valper) “Teeme koos siis teeme hästi!”	Seiklusemängus osales 51 noort ja 5 õpetajat, tantsutrennis 15 noort	50 382	37 410
<p>Projekti sisu lühikirjeldus</p> <p>Saaremaa seiklusemäng oli meeldejääv ja õpetlik. Selle kordamist sooviti ka järgmisel aastal. Tantsutrennid toimusid 16 korda. Tulemusena valmis inglite tants ja väike näidend muusikaga, juhendajaks Eha Seller. Kuusteist Martna valla noort käisid koos tegevusjuhiga Läänemaa noortekeskuseid külastamas</p> <p>Projekti eesmärgi täitmine väljendus järgmises:</p> <p>Eesmärgid said täidetud. Tehti teiste noortekeskustega koostööd, arvestati noorte soovidega, suunati õigelt teelt kõrvale sattunud noori.</p>				
4	Haapsalu Noorte Huvikeskus (Irina Vaher) “Potike, keeda!”	Otsesed 20, kaudsed 30	58 719	30 000

Projekti sisu lühikirjeldus

Projekti ettevalmistaval etapil 1. mai – 1. september 2008 toimusid läbirääkimised Haapsalu Kutsehariduskeskuse kokanduseriala õppejõududega õpilaste kaasamiseks projekti tegevustesse. Huvikeskuse kööki varustati vajalike vahendite ja korrastati elektri- ja boilersüsteemi. Projekti käigus köögi viimistlemise ja sisustamise kulud ületasid eelarves planeeritud väljaminekuid. Haapsalu Linnavalitsus toetas köögi sisustamist, kompenseerides ülekulutused. Projekti käigus ilmsid probleemid köögile tellitud vahendite osas. Kaup (riiulid, vahendid, pliit, kraanikausid) sai tellitud õigeaegselt, aga kauba tarne kestis 2 kuud, mistõttu Huvikeskuse köök sai valmis alles 1. detsembriks ja alles siis saadi ka vajalik toidukäitlemisluba Veterinaariaametilt. Ilma vastava loata ei saanud alustada Sotsiaalmaja supipakkumise teenust. Kuna Kutsehariduskeskuse noored leidsid ise võimaluse toetada meie projekti, ostes projekti tegevuste läbiviimiseks toiduaineid, siis kõik planeeritud üritused toimusid.

1. september – 31. detsember 2008 toimusid järgmised üritused:

Huvikeskuse köök on avatud alates 1. detsembrist esmaspäevast reedeni igale Huvikeskust külastavale noorele ja kõikidel soovijatel on võimalus saada tasuta lõunasuppi vmt toitu; Haapsalu Kutsehariduskeskuse noorte juhendamisel (3) toimusid kokanduskursused ja ühisüritused:

september – Toidupüramiidi mäng;

oktoober – Ühispidu „Söön end terveks“ top 10 nõuannet;

november – lemmiktoidu valmistamine;

detsember – Piparkoogid lemmikutele.

Fotod üritustest lingil : www.haapsalunoor.ee

Projekti eesmärgi täitmine väljendus järgmises:

Projekti eesmärk täideti 100%. Projekti tegevustega toetati tervisliku toitumise põhimõtete omaksvõtmist läbi tervislike valikute pakkumise, eakohase õpetuse ja praktilise tegevuse.

Projekti tegevuste tulemused:

- Noorte toiduvalik on muutunud tervislikumaks ja noored teavad ning tunnevad lihtsamaid toidu valmistamise viise.
- Koostöös partneritega on käivitunud toidukäitlemisteenuse pakkumine kõigile Huvikeskuse külastajatele.
- Huvikeskuse köök on kujunenud noorele meelepäraseks ja hügieenitingimustele vastavaks toidukäitlemise kohaks.
- Huvikeskuse noor on loov ja aktiivne tegutseja, valmis mängima ja eksperimenteerima.

5	MTÜ Bõliina (Natalja Jampolskaja) “XXI sajandi liider“ II etapp	30	49 152	30 000
---	--	----	--------	--------

Projekti sisu lühikirjeldus

Kupala Päev oli 28.juulil 2008, see oli laagri alguse päev. Korjati lilli, punuti pärjad, õhtul tutvustati rahvariideid ja -kombeid, folkloori. Teemaatiline disko toimus 29. juulil, teemaks “Tere suvi”. Lauldi karaoket, iga päev toimusid spordiüritused, viidi läbi esmaabi koolitus “Kuidas ma näen oma tulevikku“, tutvustati õppimisvõimalusi Tallinnas, kohtuti Arnik Kuroviga (kriminaalhooldusosakonna ametnik), kes tutvustas seadusi. Noored ise kommenteerisid kaaslaste poolt küsitut.

Laagri lõpus vaadati filmi “Klass”.

Projekti eesmärgi täitmine väljendus järgmises:

Kõik planeeritud tegevused viidi läbi. Lapsed said uusi teadmisi, leidsid uusi tuttavaid. Laagris oli palju meeskonnatööd.

14.8. Läänemaa Noortekogu (LNK) tegemised aastal 2008

15. jaanuar

Toimus Läänemaa noorsootöö preemiate väljajagamine Haapsalus Päeva Villas.

16. jaanuar

Osaleti noorsootöötegijate tunnustusüritusel Tallinnas Mustpeade majas.

26. jaanuar

Peeti LNK 2. sünnipäeva Haapsalus Vanalinna *Bowlingus*.

.

16. veebruar

Töökoosolek + automudelismi ring Haapsalus.

23. veebruar

Osaleti Pärnus toimunud konverentsil „Noorte Vabariik”.

14. – 15. märts

Kohtumine Vormis sealse vallavanemaga + Koolitus Uku Visnapuuga +
koosolek. Rahvusvahelise noorteprojekti lõpetamine.

23. märts

Noortekogude esinduste koostöökohtumine Jõgeval.

24. märts

Osalemine rahvusvahelisi suvepäevi ettevalmistaval koosolekul Tallinnas Enl'I kontoris.

25. märts

Läänemaa noorsootöö ümarlaud Haapsalus.

27.-28. märts

Osalemine noortekonverentsil „Õnn elada maal” Hiiumaal.

30. märts

Kohtumine ESTYES'i esindusega, ettevalmistus suvemalevaks Haapsalus.

6. aprill

LNK koosolek Noarootsis.

10. aprill

LNK osales seiklusmängus projekti „Õiguskulekas noor“ raames oma punktiga maavalitsuse hoovis.

15. aprill

Tunnustusüritus „Õiguskulekas noor” Haapsalu Kultuurikeskuses.

23. aprill

LNK esitleb Omavalitsuse Liidu ees rahvusvahelist projekti, suurem rõhk
valdade külastusel - Läänemaa Piirsalu.

27. aprill

Noortekogude esinduste koolitus „Meedia” Tapal.

3. mai

Teeme ära 2008, koristame Martnas, lipujaam Palivere.

6. mai

LNK koosolek Lihulas.

9. mai

Osalemine konverentsil Tallinnas - „ Kas Eesti noor saab tulevikus hakkama?” Eesti Euroopa Liikumine.

15. mai

Läänemaa noorte foto ja lühifilmi festival 2008 Haapsalu Raudteejaamas.

19. mai

Osalemine Noortekogude koostööfoorumil Tallinnas Kadrioru pargis.

20. mai

Osaluskohvik Tallinnas Mustpeade majas.

22.-24. mai

Osalemine Äripäevadel.

6. juuni

LNK koolitus Haapsalus - „Motivatsioon ja meeskonnatöö”, koolitaja Uku Visnapuu.

18. juuni

Läänemaa noorsootöö ümarlaud Haapsalus.

26. juuni

Marimetsa maleva ettevalmistav kohtumine, kohtade ülevaatamine.

1. juuli

Uku Visnapuu nõustab LNKd Tallinnas.

3. juuli

Koosolek „Öötöö” Haapsalus Kaspari hoovi peal.

15.-16. juuli

Noortekogude koostööfoorum + koolitus Läänemaal Altmõisas.

21. juuli

Koosolek „Öötöö 2” Altmõisas.

22. juuli

Koolitus „Tööjaotus” Ristil, koolitaja Uku Visnapuu.

1. – 3. august

Osalemine noortekogude suvekoolis Peipsi ääres Kauksis.

6. august

Malevaõhtu sisustamine, veepäevad Paliveres.

12. august

Rahvusvaheline Noortepäev „Tule, nagu oled!” Haapsalus.

17. september

Rahvusvaheliste noortepäevade lõpetamine Tallinnas, Cafe Bassos.

20. september

LNK koosolek Haapsalus.

3. oktoober

Noored ministrid: kohtumine välisministriga.

4.-5. oktoober

Noortekogude koostöökohtumisel Tartus, koosolek + koolitus.

20.-21. oktoober

Osalemine IV Noorsootöö foorumil Tallinnas.

31. oktoober – 1. november

Koolitus-seminar „Kas sa oled valmis!?” Viinistul.

15. – 16. november

Noortekogude koostöökohumine Pärnus, foorum + koolitus.

Augusti alguses Kauksis, noortekogude suvepäevadel

20. – 21. november

Läänemaa noorsootöötajate õppereis Ida-Virumaale.

28. november

Noortefoorum MEIE „Meedia” Orul.

21. detsember

LNK jõulupidu Haapsalus.

29. detsember

Läänemaa noorsootöö preemiate jagamine Haapsalus.

14.9. Maakonna noorteühendused

Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Siseministeeriumi vahel 20. detsembril 2005. a sõlmitud koostöölepingu nr 10-19/1027 kohaselt on üheks maavalitsuse ülesandeks noorsootöö valdkonnas noorsootöölase info ja statistiliste andmete kogumine, analüüsimine ning vahendamine, samuti noorsoouuringute läbiviimine maakonnas. Vastavalt koostöölepingu punktile 6.1.5.1 on maavalitsuse ülesandeks regulaarse ülevaate koostamine maakonnas tegutsevatest noorteühingutest.

Kodutütred ja Noored Kotkad on Kaitseliidu eriorganisatsioonid. Tegemist on Eesti suurimate noorteorganisatsioonidega, kuhu kuulub ligi 8 000 noort. Läänemaal on 130 kodutütart ja 100 noorkotkast. Noored tegutsevad rühmades, kus neid juhendavad täiskasvanud juhid. Rühmad tegutsevad Lihula, Kullamaa, Martna, Ridala ja Oru vallas ning Haapsalu linnas.

Traditsiooniliselt toimuvad üritused on laagrid, matkamängud, rännakmatkad. Populaarsemad neist on sõjalis-sportlik rännakmatk ja suvelaager. Rännakmatkal osalevad võistkonnad peavad läbima 20-30 kilomeetrise raja kasutades kaarti ja kompassi. Läbida tuleb kontrollpunktid ja lahendada nendes antud ülesanded.

Suvelaager on koht, kuhu saavad tulla kõik organisatsiooni liikmed. Ühistegemised kasvatavad kokkukuuluvustunnet, päevad laagrites on sisutihedad.

Lisaks maakondlikele osaletakse ka vabariiklikel üritustel. Alates aastast 2007 on meil koostööpartnerid Läti Vabariigis. Aktiivsed eestvedajad maakonnas on: Piret Kollo (Kodutütarde Lääne Ringkonna ringkonnavanem), Hellat Rumvolt (Noorte Kotkaste Lääne Maleva malevapealik) ja Kaidi Sits (Kaitseliidu Lääne Maleva instruktornoortejuht).

Lääne Skautide Malev on asutatud 21. aprillil 1921 ja taasasutatud 4. novembril 1995.

Maleva tööd ja tegevust juhib kogenud skaudijuhtide meeskond. Üksused tegutsevad Haapsalus, Paliveres, Taebblas, Ridalas, Lihulas ja mingil määral ka Virtsus. Liikmete arv on igal aastal olnud keskel läbi 200.

2005. a oktoobris avas malev Taebblas Eesti Skautide Ühingu esimese piirkondliku skaudiinfopunkti ehk skaudikeskuse, milles on interneti püsiühendus, õppematerjali ja arvuti kasutamise võimalus. Keskne tegevus on läbi aastate olnud üksuste iganädalased kooskäimised, juhtide koolitused, iga-aastased sügisretked, suvelaagrid, jõulupeod ja paljud väiksemad kokkusaamised. Aktiivselt võetakse osa ka Eesti Skautide Ühingu suurematest üritustest või nende korraldamisest nagu Erna matk, jüripäev, suurlaagrid jne. Tunnustust on saanud ka maleva ühiskondlik ja rahvusvaheline tegevus. Enamik Taebbla ja Palivere skaudijuhtidest, vanemskautidest ning ränduritest kuulub ka kohaliku noortevolikogusse, mis teeb koostööd vallavolikoguga. Skautlust ja ühiskondlikku tegevust sillates on ellu viidud mitmeid kohalikke heategevus- ning rahvusvahelisi projekte. Konkreetseks on kujunenud suhe Soome ja Rootsi sõprusüksustega, tihedad sidemed on rajatud Kanada skaudijuhtidega. Järjest rohkem, vastavalt osalemisvõimaluste kasvule, võetakse osa välislaagritest, mis on kohaliku tegevuse märkimisväärne motivaator. Maakondlikul tasandil kutsutakse skaute üha sagedamini korraldama seiklusüritusi kõigile noortele, lisaks pakuvad skaudid tegevust "probleemsetele" noortele. Aktiivsed eestvedajad: maleva juht nskm Toomas Maarand ja maleva staabiülem skm Heikki Mutso.

Taebbla Noorte Volikogu on asutatud 2004. aasta sügisel. Liikmeid vanuses 15-26 aastat on 75.

Vastu on võetud oma põhikiri ja valimiste kord. Töökoosolekud toimuvad regulaarselt kord nädalas.

Taebbla noorte volikogu on omaalgatuslik organ, kellel on õigus võtta iseseisvalt vastu otsuseid ja teha kohaliku elukorraldusse puutuvaid soovituslikke ettepanekuid, lähtudes vallaelanike ja eeskätt noorsoo õigustatud vajadustest ja huvidest ning arvestades valla arengukava.

Taebbla noorte volikogu töö rajaneb järgmistel põhimõtetel:

- 1) valla noorte seisukohtade väljaselgitamine ning valla noorsooprobleemide vahendamine vallavolikogule ja vallavalitsusele;
- 2) soovitusliku iseloomuga ettepanekute tegemine vallavolikogu ja vallavalitsuse otsuseel nõude suhtes;

- 3) noorte volikogu liikmeskondade ühistegevuse organiseerimine;
- 4) oma ülesannete täitmise ja otsuste eest vastutamine;
- 5) vallaelanike, eelkõige noorte, õiguste ja huvide kaitsmine.

Noortevolikogu on kolme aasta jooksul kirjutanud seitse rahvusvahelist projekti. Osaletud on kümnes rahvusvahelises noorsooprojektis.

Haapsalu Noorte Reformiklubi (edaspidi HNRK) on 320-liikmeline noorteorganisatsioon, mis on tegutsenud Haapsalus ja selle lähiümbruses juba 7 aastat. See on organisatsioon, mille võtmeisikud on ainult noored. HNRK ühendab endas vabadust nautivaid ja seeläbi vastutust võtvaid noori.

HNRK tegevuse kujundavad noored ise. Vanim traditsioon on iga-aastane Tuksi sügisseminar, kus valitakse uus juhtkond ning lepatakse kokku järgmise aasta tegevuskava. Samuti korraldatakse Valge Daami päevade ajal MegaPäev, mis viimasel kolmel aastal on ennast tõestanud kui ainuke tõeline noorteüritus Valge Daami päevade raames. Samuti on noortel au sees heategevusüritused.

HNRK seltskond käib koos vähemalt kord kuus, kas siis koosolekut pidamas, harivat koolitust nautimas, võrkpalli tagumas, lihtsalt saunas lõõgastumas või bowlingut mängimas. Aktiivne seltskond ulatub umbes 50ne noore kanti. HNRK esimees Anneli Soomre. Infot leiab: <http://www.reforminoored.ee/?id=kontaktid&klubid=1&otsi=1>

Ridala Noorteühendus asutati 23. märtsil 2005. aastal Altmõisa külalistemajas, Ridala vallas, Lääne maakonnas.

Liikmeid on ühenduses hetkel 30 ja noorliikmeid 15.

Eesmärk on ühendada Ridala valla noori ja noorsootööga tegelevaid organisatsioone, et luua noortele soodne suhtlus- ja tegevuskeskkond.

Haapsalu Noorte Aktiiv ehk HNA asutati 7. detsembril 2006. aastal. HNA on Haapsalu Linnavalitsuse juures tegutsev komisjon, kuhu kuuluvad Haapsalu linnas elavad ja Haapsalu linnas õppivad noored. HNA on loodud, et anda noortele võimalus osaleda aktiivselt ühiskondlikus elus. HNA otsused on Haapsalu Linnavalitsuse ja Haapsalu Linnavolikogu jaoks soovitusliku iseloomuga. Oma tegevuses lähtub HNA Eesti Vabariigi seadustest, Haapsalu Linnavolikogu ja Linnavalitsuse otsustest, korraldustest ja määrustest ning HNA põhimäärusest. HNAs on 18 liiget.

EELK Lääne praostkonna noortetöö. Praostkonna lastetöö koordinaator on õpetaja Lembit Tammsalu. Pühapäevakooli õpetajaid on 27. Pühapäevakool tegutseb Haapsalus (81 last), Kullamaal (12), Lihulas (30), Lääne-Nigulas (60), Nõval (15) ja Ridalas (22). Põhiliselt on tegemist 7-12aastaste lastega.

Praostkonna noortetöö koordinaator on õpetaja Kari Tynkkynen. Lääne-Nigula noortetöö juht on Lehte Jõe. Haapsalus juhtis noortetööd stud.theol Siiri Mikk. Samuti aitavad kaasa noored ise. Moodustatud on laste ja noortetöö ümarlaud. Koostamisel on praostkonna laste- ja noortetöö arengukava. Noortele korraldatakse laagreid, noorteõhtuid.

Usuõpetust õpetatakse mitmes Läänemaa koolis. Lääne Skautide Maleva tööjuhti Heikki Mutsot on pikaajalise tubli töö eest tunnustatud maavalitsuse tänukirjaga.

Tugiõpilasliikumine. 2004. aastal hoogustus Lääne Maavalitsuse eestvedamisel tugiõpilasliikumine Lääne maakonnas. Koolituste tulemusena on tugiõpilasliikumine nüüd Läänemaa kaheksas koolis: Ridala Põhikoolis, Virtsu Põhikoolis, Haapsalu Gümnaasiumis, Haapsalu Wiedemanni Gümnaasiumis, Kullamaa Keskkoolis, Lihula Gümnaasiumis, Martna Põhikoolis, Haapsalu Sanatoorses Internaatkoolis.

Kõigi koolide esindajad on läbinud kolmest moodulist koosneva koolituse. Kõik kolm moodulit läbinud õpetajad ja õpilased said tunnistuse. Kokku on Läänemaal välja antud 32 tunnistust.

Kolmanda sektori roll noortetöös. Mittetulundusühingute (MTÜ) roll maakonna noorsootöös on viimasel ajal suurenenud, noortele pakutakse nii sportlikku kui ka kultuurilist tegevust igas omavalitsuses.

MTÜ Kodukant Läänemaa kaasab noori külaelu arendamisse. Viie Läänemaa valla noorel oli 2007. aastal võimalus osaleda Liikumise Kodukant üle-eestilises projektis „Ettevõtlikud noored külades“, mille raames saadi aimu aktiivsest osalemisest seltsides. Võeti osa õppereisist ja VII Eesti Külade Maapäevast. Noored olid kaasatud Kodukant Läänemaa arengustrateegia väljatöötamisse. Läänemaa külanoortele on toimunud mitu infopäeva, kus kavandati TULEVIKU küla ja arutleti selle üle, mida noor ise saab ära teha oma küla jaoks. Kodukant Läänemaa on 2008. aastast Lääne Maavalitsusele heaks partneriks noortetöö korraldamisel ja Leader programmi kaudu maanoortega ja noorsootöötajatega seotud ettevõtmiste rahalisel toetamisel. Partneritena püütakse arendada ja tugevdada Läänemaal eksisteerivaid valdkonna võrgustikke (noored, noorsootöötajad).

14.10. Noortekeskused

Maakonna noortekeskused on kohaliku omavalitsuse või kolmanda sektori noorsootöö asutused, kus pakutakse noortele arendavat tegevust, sealjuures arvestades nende endi soove. Noortekeskused on vaba aja veetmise kohad, kus noortel on võimalus kasutada arvutit ja interneti, mängida lauamänge, kuulata muusikat jne. Samas annab noortekeskus erinevates noorteprojektides osalemise kaudu võimaluse enesearenduseks ja -väljenduseks. Noortekeskused on ühed piirkondlike noortesündmuste algatajad ja teostajad.

Läänemaal on 10 noortekeskust. Noortekeskused on Haapsalus (2), Martnas, Noarootsis, Taebblas (3), Kirblas, Ridaldas ja Võnnus (tegutseb seltsinguna). Lihulas renoveeritakse Noortemaja.

Toimivates noortekeskustes on kokku 15 töötajat. Taebbla noortekeskuses on varaait, kust on võimalik laenutada erinevaid vaba aja sisustamise vahendeid.

Taebbla valla noortekeskus

Tegutseb alates 2002. aasta septembrist Taebblas Nurme 12 ruumides. Keskuse kasutuses on 2 tuba. Tööl on palgaline tegevusjuht.

Noortekeskust külastab päevas keskmiselt 15-20 7-18aastast noort. Valdav osa neist on siiski lapsed, kes käivad V – VII klassis. Teise suurema seltskonna moodustavad I - II klassi lapsed. Keskuses on võimalik mängida lauamänge, kasutada arvuteid (on internetiühendus), võimalus vaadata videofilme. Korraldatakse temaatilisi üritusi, noorteõhtuid, matku, väljasõite. Hetkel on Taebbla noortekeskus avatud kahes vahetuses – algklasside õpilased (I-IV kl) varem ja ülejäänud hiljem.

Nigula Noortekeskus

Keskus asub EELK Lääne-Nigula kogudusele kuuluvas leerimajas, aadressil Nigula 49 ja tegutseb kuuendat aastat. ANK-i kasutuses on 4 tuba, köök ja WC koos dušinurgaga. Vallavalitsuse ja koguduse vahel on sõlmitud koostööleping. Palgal on tegevusjuht. Keskuses saab kasutada arvuteid (olemas internetiühendus), saab vaadata televiisorit, videofilme, kuulata muusikat, mängida lauamänge, suhelda sõpradega, tähistada tähtpäevi, korraldada noorteõhtuid, suvel toimuvad matkad, laagrid ja väljasõidud. Keskust külastab keskmiselt 15 last päevas.

Palivere Noortekeskus

Keskus asub vanas raudteejaama hoones, mille aadress on Jaama 7, Palivere. ANK on tegutsenud 5 aastat. Ruume kasutavad aktiivselt ka skaudid ja hundud. Alates 2006. aastast on keskuses ka internetiühendus. Hoones on suur saal, köök ja 5 tuba. Avatud esmaspäevast reedeni. Tegevused: teleri vaatamine, telerimängud, arvutid ja internet, võistlused, söögitegemine, üritused, lauamängud. Noorteõhtuid aitavad kord nädalas korraldada Taebbla Valla Noortevolikogu noored. Külastatavus 15-20 last päevas.

Noarootsi valla ANK

ANK tegutseb alates 2000. a detsembrikuust ja on avatud esmaspäevast laupäevani kell 15.00-21.00 aadressil Pürksi 9. Noortekeskuse kasutuses olevate ruumide pindala on 78,2 m². Keskuses töötab perenaine, kes tagab avaliku korra, ruumide ja inventari korrasoleku. Noortekeskust külastab keskmiselt 40 7–26aastast noort päevas, valdav külastajaskond on vanuses 10-15.

Noortekeskuses on võimalik suhelda eakaaslastega ja leida arendavat tegevust: mängida lauatennist, piljardit, koroonat, mitmesuguseid lauamänge, vaadata TV-d ja videot, kuulata muusikat, surfata internetis.

Haapsalu Avatud Noortekeskus

Haapsalu ANKi aadress on Kastani 7, Haapsalu.

See asutati 26. juulil 2002. a. Noortekeskuse haldaja on MTÜ Böliina.

Haapsalu Avatud Noortekeskus on koht, mida võivad külastada kõik noored. ANK on ka piirkonna noorsootöö korraldamise keskus. ANK on loonud vaba aja veetmise võimalused (mängud, üritused, harrastustegevus jne) ning toetab noorte arengut, pakkudes neile kokkusaamise ja ühise tegutsemise kohta. Noortekeskuses on võimalik kasutada arvutit, lugeda, kuulata muusikat, vaadata televiisorit. Noortekeskuses korraldatakse erinevaid üritusi: diskod, noortefilmi vaatamise õhtud, koristuslaupäevakud, tähtpäevade tähistamine, koolitused jne.

Noortekeskuses tegutsevad:

- noorteansambel Kuues tunne
- breiktantsurühm
- käsitööring
- aeroobikaring
- foto- ja filmistuudio
- klassikaline võitluskunst

ANK-i külastab õhtu jooksul keskmiselt 40 noort, laupäevaõhtuti rohkemgi. Keskuses käivad nii eesti kui ka vene lapsed ning suhtlemine toimub mõlemas keeles. Keskmine vanus ANK-i külastajatel on 7-26 aastat ning suuremas osas on külastajateks noormehed.

Haapsalu Noorte Huvikeskuse juures tegutsev noortekeskus avati septembris 2008. Noortekeskuses on üks töötaja. Keskuses on palju erinevaid mänge, spordituba, bändiruum. Tehakse palju üritusi. Kõik keskuse külastajad saavad omale Noortekeskuse kaardi, mille olemasolul võivad osa võtta kõikidest tegevustest ja kasutada mänguvahendeid.

Ridala Noortekeskus

Panga küla Noortekeskus asub Panga külas Ridala vallas. Noortekeskus tegutseb esimest aastat eraldi hoones. Noortekeskuses töötab üks tegevusjuht. Keskuses on ka internetiühendus. Hoones on suur saal, köök, mängude tuba ja 2 väiksemat ruumi ning kaminatuba. Avatud on keskus esmaspäevast reedeni, vahel ka laupäeval. Suvel on noortekeskus ühe kuu suletud. Tegevused: teleri vaatamine, telerimängud, arvutid ja internet, võistlused, üritused, lauamängud, karaoke õhtud. Nüüdseks on toimunud juba tervisekoolitused ja mõned suuremad üritused. Tervisenädal on olnud populaarne. Suuremaid üritusi kord kuus aitavad noored ise korraldada. Külastatavus on 15-20 last päevas. 2008. aastal oli Panga küla noortekeskus üks kolmest noortekeskusest Läänemaal, mis sai toetust „Elukeskkonna arendamise rakenduskava” prioriteetse suuna „Hariduse infrastruktuuri arendamine” meetmest „Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine“.

14.11. Teavitamine ja nõustamine

Noorte teavitamise ja nõustamisega tegeleb Läänemaa Laste ja Noorte Nõustamiskeskus, kus töötab kaks põhikohaga psühholoog-karjäärinõustajat ja üks osalise tööajaga venekeelne nõustaja.

Keskuse ruumides võtab vastu ka noortegünekoloog, pereplaneerimise noortenõustaja.

Vastavalt koostöös koolidega koostatud graafikule käivad keskuse spetsialistid maakonna koolides korraldama karjäärinõustamise päevi. Noored saavad esitada anonüümselt küsimusi ka keskuse e-maili aadressil: lasteabi@hot.ee ning loomulikult telefoni teel.

Keskusel on ka oma kodulehekül: www.noustamiskeskus.ee

Noortefoga tegeleb ka MTÜ Noorte vaba aeg, mis haldab koostöös Läänemaa Noortekoguga

Läänemaa Noorteportaali www.noor.laanemaa.ee.

Lääne Maavalitsuse ametnik teavitab noori ja noorsootöötajaid maavalitsusse tuleva infoga läbi erinevate toimivate listide (koolide, õpilasesinduste, huvijuhtide, koolijuhtide, noortekogu, noorteühenduste, huvikoolide, omavalitsuste, teemakoja / noorsootöö ümarlaua, noortega tegelevate spordiklubide jm listid) sõltuvalt saadetakse infot.

Oma „nõustamiskeskused“ on ka Haapsalu Kutsehariduskeskuse ja Haapsalu Kolledži juures.

Koolide huvitegevuse. Oma ringitöö tabeleid ei esitanud 1/3 koolidest. Saabunud kokkuvõtetest saab aga järeldada seda, et jätkuvalt on kõige rohkem osalejaid spordiringides. Statistika järgi populaarsed on ka rahvatants ja laulukoorid (kõik vastavad ringijuhendajad-tantsujuhid ja muusikaõpetajad on koolides olemas).

14.12. Huviharidus

Väljaspool kooli toimivad huvikoolid/ringid:

- Haapsalu Lastekeskus – 316 last (auto- ja lennumudelism, keeled, iluvõimlemine, lilleseade, muusikaring, käsitöö)
- Haapsalu Spordikool – 301 õpilast (kergejõustik, korvpall, tennis, laskmine, vehklemine, lauatennis, maadlus, ujumine)
- Haapsalu Muusikakool – 214 õpilast
- Haapsalu Kunstikool – 131 õpilast
- Kõmsi Rahvamaja – perekeskus, mängutuba
- Vormsi Seltsimaja – rahvatantsurühm, käsitööselts
- Haapsalu Kultuurikeskus - Neidudekoor Canzone, Haapsalu Poistekoor, Laulustuudio Do-Re-Mi
- SEE Teater – noortebändide prooviruumid, teatri noortestudio
- Haapsalu ANK – noortebänd Kuues tunne
- Teater Randlane – noorterühmad
- Taebla Kultuuri- ja Spordikeskus – skaudid, korvpall, jalgpall, võrkpall
- Palivere spordihoone – liikumismängud, sportmängud, võrkpall
- Palivere Põhikooli ruumides ka muusikakooli tunnid – klaver, solfedžo, orkester
- Palivere stuudio – käsitööring
- Oru vald – spordiringid (võrkpall, saalihoki, jalgpall)
- Martna külaseltsid
- Üdruma Seltsimaja – võimlemine
- Risti Rahvamaja – loovusring
- Noarootsi Kultuurimaja - rahvatants
- MTÜ Piirsalu Küla Selts
- Lihula Muusika- ja Kunstikool – 109 õpilast + rahvamuusikaansambel
- Lihula Kultuurimaja – laste laulustuudio, solistide ring

14.13. Puhkelaagrid ja töökasvatus

Noorte tervistav ja arendav puhkus on noortele tervistavaks ja arendavaks tegevuseks võimaluste tagamine tervistava puhkuse ja vaba aja veetmise projektide ning laagrite korralduse kaudu (Noorsootöö Strateegia 2006).

Noorte töökasvatus on mitmekesiste meetmete kaudu noorte tööhõivevalmiduse tõstmine ning noorte olukorra parandamine tööturule sisenemisel (Noorsootöö Strateegia 2006).

Läänemaal on noorte puhke- ja töölaagreid korraldanud kõik omavalitsused. Mitte kõik pole neid teinud aga igal aastal. 2008. a toimusid töölaagrid Haapsalus ja Lihulas. Marimetsa Maleva projektis osalesid Taebla, Martna, Kullamaa ja Risti noored. Malevas osales 20 noort Läänemaalt ja 5 välisnoort (Prantsusmaalt, Saksamaalt ja Belgiast). Malev oli hea näide omavalitsuste partnerlustest ja kolmanda sektori kaasamisest Läänemaal.

Puhkelaagreid tehti Vormsil, Taeblas, Ridalas. Eelarvekärped ei luba töömalevaid korraldada 2009. a mitte üheski omavalitsuses.

Puhkelaagreid korraldas noortele ka Haapsalu politseijaoskond.

14.14. Erinoorsootöö

Lääne maakonna alaealiste komisjon moodustati Lääne maavanema 31.08.1998.a. korraldusega nr. 68. Aastal 2008. töötas alaealiste komisjon järgmises koosseisus: komisjoni esimees Kadi Jalgma, komisjoni sekretär Kaasi Almers, liikmed Ülle-Krista Annuk, Maie Kram, Kaja Rootare, Malle Õiglas, Jelena Zolotova, Anneli Katkosilt.

2008. aastal toimus 22 istungit.

Lääne maakonna alaealiste komisjonis arutatud alaealiste õigusrikkumised:

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tüdrukute poolt toimepandud õigusrikkumised	4	16	7	9	18	15	19	25	30	39
Poiste poolt toimepandud õigusrikkumised	25	18	40	48	74	85	94	101	109	103
KOKKU	29	34	47	57	92	100	113	126	139	142

2008. a pöörduti komisjoni poole alaealiste suhtes, kes on:

- 1) nooremana kui 14-aastasena toime pannud karistusseadustikus ettenähtud kuriteokoosseisule vastava õigusvastase teo – 24;
- 2) nooremana kui 14-aastasena toime pannud karistusseadustikus või muus seaduses ettenähtud väärteokoosseisule vastava õigusvastase teo – 40;
- 3) 14-18aastasena toime pannud karistusseadustikus ettenähtud kuriteo, kuid prokurör või kohus on leidnud, et isikut saab mõjutada karistust või KarS § 87 ettenähtud mõjutusvahendit kohaldamata ja kriminaalmenetlus on tema suhtes lõpetatud – 37;
- 4) 14-18aastasena toime pannud karistusseadustikus või muus seaduses ettenähtud väärteo, kuid kohtuväline menetleja on leidnud, et isikut saab mõjutada karistust kohaldamata või kohus on leidnud, et isikut saab mõjutada karistust või KarS § 87 ettenähtud mõjutusvahendit kohaldamata ja väärteomenetlus on tema suhtes lõpetatud – 18;
- 5) alaealine ei täida koolikohustust tulenevalt Eesti Vabariigi haridusseaduse §-st 8 – 13;
- 6) alaealine tarvitab alkohoolset jooki, narkootilist või psühhotroopset ainet – 10.

Taotluste esitajad:

- 1) alaealise seaduslik esindaja – 0
- 2) politseiametnik – 91
- 3) kooli esindaja – 8
- 4) lastekaitseametnik – 4
- 5) sotsiaalametnik – 1
- 6) kohtunik – 0
- 7) prokurör – 37
- 8) keskkonnajärelevalve asutuse ametnikud – 0

Alaealiste arv, kelle õigusrikkumist arutati alaealiste komisjonis:

- a) tüdrukud 37
- b) poisid 85

Alaealiste vanus, kelle õigusrikkumist on arutatud alaealiste komisjonis:

- a) alla 14aastased 49

b) 14-18aastased 73

Mõjutusvahendeid on määratud järgmiselt:

- 1) hoiatus - 45 korda;
- 2) koolikorralduslikud mõjutusvahendid – 0;
- 3) vestlusele suunamine psühholoogi, narkoloogi, sotsiaaltöötaja või muu spetsialisti juurde - 57 korda;
- 4) lepitamine - 6 korda;
- 5) kohustus elada vanema, kasuvanema, eestkostja või hooldaja juures või lastekodus - 5 korda;
- 6) üldkasulik töö - 27 korda;
- 7) käendus - 0 korda;
- 8) noorte- või sotsiaalprogrammides või rehabilitatsiooniteenuses või ravikuurides osalemine - 13 korda;
- 9) kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste erikooli suunamine - 2 korda.

Mõjutusvahendi kohaldamisel ei ole alaealine täitnud talle pandud kohustusi ja on tulnud korraldada kordusarutelu 6 juhul. Sundtoomist komisjoni istungile on alaealistele kohaldatud ühel juhul. Komisjon on alaealisele pidanud määrama esindaja 20 juhul.

Igal aastal on alaealiste komisjon korraldanud maakondliku projektikonkursi kuriteoennetuslike projektide rahastamiseks, mille kohta on info avaldatud Läänemaa portaalis ja ajalehes Lääne Elu. 2008. a toimusid konkursid kevadel ja sügisel ning toetati 16 projekti 130 000 krooniga:

1.	Lääne Politseiprefektuur Haapsalu politseijaoskond	Saab ka teisiti II	16 995
2.	Lääne Politseiprefektuur Haapsalu politseijaoskond	Turvaline kodu	8 500
3.	Martna Vallavalitsus	Hea laps	9 415
4.	Martna Vallavalitsus	Hetked looduses	3 890
5.	Lihula Vallavalitsus	Koos suudame	6 333
6.	Lihula Gümnaasium	Kooliga sõbraks	7 640
7.	Taebla Vallavalitsus	Arvutist välja!	15 234
8.	Taebla Vallavalitsus	Ära löö! – Löö kaasa!	2 800
9.	Palivere Laste- ja Noorte- kodu	Peipsi 2008	12 250
10.	Vidruka Kool	Möödukad meeletused	14 900
11.	Haapsalu Noorte Huvi- keskus W4	Mida ma kõike ei taha teha!	6 000
12.	Virtsu Põhikool	Vaba aeg põnevaks ilma tubaka ja alkoholita	4 000
13.	Kasari Põhikool	Õpime koos märkama	5 040
14.	Haapsalu Linna Algkool	Ei narkootikumidele	4 803
15.	Kullamaa Keskkool	Laste sotsiaalprobleemide lahendamine läbi väitlusseminaride	3 600
16.	Haapsalu Linnavalitsus	Teeme koos, oleme koos	8 600
	KOKKU		130 000

Enamik projekte oli osaliselt suunatud alaealiste komisjoni sihtgrupile. Projektide raames propageeriti terveid eluviise, pakuti vaba aja veetmise võimalusi, õpetati sotsiaalseid toimetulekuoskusi, toetati õpilaskodudes või lastekodus elavate noorte arengut ja toimetulekut, püüti mõjutada koolikohustust mittetäitvaid lapsi ja ennetada alaealiste korduvõigusrikkumisi.

2008. a jätkas tegutsemist MTÜ “NB!” maakondlik mentorlusprogramm, Läänemaa eri piirkondades

toimusid neljas koolitusgrupis Gordoni Perekooli koolitused lapsevanematele.

Noorsootöö teemakoja koosolekud

- Infopäev 25. märtsil 2008. a (Projektikoolitusest ja muudest koolitusplaanidest, ENL teemablokk: tegevuste tutvustus ja AKEN, Õpilasmaleva loomine, noorte rahvusvahelise projekti kokkuvõtted, noorsootöö infoboksist Haapsalu Äripäevade raames, Läänlaste päevad, koostööprojekt politseiga “Õiguskuulekas noor”).
- Koosolek 18. juunil 2008. a (Eesti ANK tutvustus, tegevuskava arutelu, plaanid, Marimetsa malev).
- Noorsootöö teemakoda 17. oktoobril 2008. a (Tallinna Noorsootöö Keskuse tutvustus – Riina Vaap, Noortekeskuste areng Läänemaal, Kodukant Läänemaa aktiivsem tegevus noortevaldkonnas – Indrek Tammoja, tegevuskava II poolaasta + ja -).
- 20. november - õppereis Ida-Virumaale, (koolitus, 2009 tegevuskava arutelu ja ideed).
- 29. detsember – kokkuvõtted noorsootöö aastast.

Veel olulist noorsootöös 2008. aastal

- Noortekogu sai jaanuaris 2 aastaseks.
- Noortekogu noored osalesid 23. veebruaril 2008. a Pärnus konverentsil “Noorte vabariik”.
- Veebruaris toimus noortekonverents “Samm Edasi”.
- Meede 5.5.4 koolitus, maakonnast esitati 8 projekti. Euroopa Regionaalarengu Fond rahastas "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteetse suuna "Hariduse infrastruktuuri arendamine" meetmest "Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine" Läänemaal kolme noortekeskuse renoveerimist ja ehitamist. Toetust said Risti, Palivere ja Ridala.
- Märtsis valmis uuring ebatervete eluviiside levikust (alko, narko, suits ja turvalisus liikluses) maakonna noorte seas. Uuringust selgusid ka noorte vaba aja veetmise eelistused.
- Aprillis koostööprojekt politseiga “Õiguskuulekas noor”.
- Aprillis lõppes ka koolide õpilasesinduste koolitussari.
- 17.-18. aprillil toimus projektikoolitus kõikidele noorsootöö valdkonna arendajatele.
- 15. mail toimus Haapsalu Raudteejaamas Läänemaa noorte foto- ja lühifilmide festivali lõppüritus.
- 14. juunil toimus vallajuhtide seiklusmatk koos oma aktiivsete noortega. Raja valmistasid ette skaudid.
- Septembris alustati laste ja noorte teavitamise ja nõustamise arengukava tegemisega.
- 20.-21. oktoobril osaleti Eesti IV Noorsootöö foorumil.

14.15. Aasta 2008 tegijad – noorsootöö preemiad

Aasta noor – Rael Kiviloo, Läänemaa Noortekogu president

Rael Kiviloo

Aasta noorteühendus – Läänemaa Noortekogu

Aasta noorsootöötaja – Serli Küünarpuu, Haapsalu Politseijaoskond

Serli Küünarpuu (keskel)

14.16. Populaarsed noorteüritused

KOOLITANTS 2008 – Läänemaa tantsupäev

Edasipääsejad ja eriauhinnad

- T-Studio, „Karglejad”, 7.-9. kl
- T-Studio, „Irratsionaalne“ 10.-12. kl, sisuka vabatantsu eriauhind
- *Dolce Vita II*, „Inetu Betty“, 10.-12. kl

- *Dolce Vita* , „Ma mäletan“, 10.-12. kl ühtsuse eriauhind
- T-Studio, „Püüd“, 7.-9. kl, lihtsuse eriauhind
- Isa toob metsast malaka, „Lootus sureb viimasena“, 10.-12. kl, eriauhind aktuaalse teema vaimuka käsitluse eest
- *Dolce Vita II*, „Raha!“, 10.-12. kl

Läänemaalt pääses ainukesena finaali Taebla tüdrukute tantsutrupp „Isa toob metsast malaka“, kes sai üheteistkümne eestimaise tantsu hulgas telefonihääletusel publiku lemmiku tiitli.

HAAKNÕEL 2008

Teema “Jalgsi läbi linna”

Peavõit kolleksioonile “Külatänava šokiteraapia” (Elin Raagmaa ja Leini Liiv, HWG)

Parim lavašõu T-Studio I kolleksioonile “Jalutuskäik jalgades”.

Parim modell Markus Sein kolleksiooni Jalutuskäik jalgades” jänese osatäitmise eest (Autor Rael Kiviloo).

Võitjad

15. KIRIKUD JA KOGUDUSED

15.1. Üldist

Lääne maakonnas tegutsevad Eesti Kirikute Nõukogu liikmeskirikutest lisaks EELK Lääne praostkonna kogudustele Eesti Apostliku Õigeusu Kiriku Haapsalu Maarja-Magdaleena kogudus, Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kiriku Haapsalu Aleksander Nevski kogudus, Eesti

Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Liidu (EEKBL) kogudused Ridalas, Haapsalus, Sutlepas, Vormsi Rälbys, Paliveres ja Lihulas; Eesti Metodisti Kiriku (EMK) Haapsalu kogudus, Seitsmendapäeva Adventistide kogudus Haapsalus, Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku Palivere ja Lihulas kogudus. Haapsalus tegutseb ka Täisevangeelne Vabakogudus ja Jehoova Tunnistajate kogudus.

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku (EELK) Lääne praostkond hõlmab suurelt osalt ajaloolist Läänemaad, välja arvatud Vigala kihelkond ja Hiiumaa. Praostkonna territoorium on umbes **3 680 km²** (1934. a oli Läänemaa **4 780 km²**). Ajaloolise Läänemaa alla kuulus lisaks praegusele Lääne maakonnale osa Audru vallast, Koonga ja Varbla vald Pärnu maakonnas ning Märjamaa ja osa Raikküla vallast Rapla maakonnas. Tegutseb 16 kogudust, neist Lääne maakonnas: Haapsalu Püha Johannese, Hanila Püha Pauluse, Karuse Margareeta, Kirbla Püha Nikolause, Kullamaa Püha Johannese, Lihula Eliisabeti, Lääne-Nigula Püha Nikolause, Martna Püha Martini, Noarootsi Püha Katariina, Nõva Püha Olevi, Piirsalu, Ridala Püha Maarja-Magdaleena, Vormsi Püha Olavi; Pärnu maakonnas: Mihkli Miikaeli ja Varbla Püha Urbanuse ning Rapla maakonnas Märjamaa Maarja kogudus.

15.2. Kirikud, kalmistud ja kultuurivara

Kirik on olnud vaimse kultuuri kandja läbi aastasade, mis toob kaasa endaga ka arhitektuurse ja esemelise pärandi hoidja rolli. Kirikuhooned ja vallasmälestised kujutavad endast olulist osa Eesti kultuurivaras. Riiklik programm “Pühakodade säilitamine ja areng” on aastate jooksul toetanud mitmeid objekte Läänemaal aga seoses rahaliste vahendite nappusega on ka toetused kuivanud kokku. Lääne praostkonna kirikutes oleva kunstivara puhul on märkimisväärsed mitmete Euroopa maade mõjud, eriti Skandinaavia ja Saksa, nagu saartele ja mereäärseile piirkondadele omane. Säilinud kunstivarad annavad kinnitust meie kuulumisest ühtsesse Euroopa kultuuriruumi. Samal ajal on kunstivarad tugevasti lokaalse eripäraga, mis annab neile läheduse ja me tajume, et see on Eestimaa kirik – teistmoodi kui mujal maailmas, aga küllap ka mingis mõttes sarnane. Kokku on kirikutes 529 vallasmälestist – Haapsalu (Jaani 48, Toomkirik 10), Hanila (12), Karuse (22), Kirbla (10), Kullamaa (56), Lääne-Nigula (33), Lihula (25), Märjamaa (37), Martna (30), Mihkli (26), Noarootsi (36), Nõva (26), Piirsalu (47), Ridala (28), Varbla (37), Vormsi (46) kirikud. Vallasmälestiste hulka loetakse kirikus altar, kantsel, pingistik, väärid, loožid ja muud esemed nagu armulauariistad, valgustid, mööbel, tornikellad, tekstiilid, raamatud jne.

Peapiiskop Andres Põder pühitses 27. aprillil 2008 Haapsalu toomkiriku uued kellad. Kellasüsteemi ehitas orelitöökoda Mäeväli. Uue kellatooli, helistamiseadmed ja kaks uut kella valmistas firma Petit&Gebr. Edelbrock Vesfaalis Saksamaal.

Toomkiriku uute kellade pühitsemine

Arvo Tarmula foto

Eesti kultuuripärandi rikkuseks on kirikute orelid, mida vaatamata rasketele aegadele on kogudused korras hoidnud ja kasutanud. Oreleid on reeglipäraselt hooldatud ja mitmetes kirikutes toimuvad kontserdid. Toomkiriku kooriorel on võetud kasutusele aastal 2002. Orel on ehitatud 1966. a Rootsisis Åkermann&Lund orelitehases ja ehitati ümber Saksa orelimeister Gerhard Schmidi poolt. Orel on kahe manuaali ja pedaaliga, 17 heliseva registriga. Jaani kiriku orel on ehitatud 1930ndatel aastatel ja rahuldavas korras. Kullamaa mehhaaniline, ühe manuaaliga ja pedaaliga, 12 registriga ja pedaalkoppeliga orel on ehitatud 1854. a Carl Tantoni poolt. Orel korrastati aastal 1998 Saksa firma Orgelwerkstatt Cristian Scheffleri poolt. Lääne-Nigula orel ehitati 1926. a orelimeister August Terkmann. Orel on pneumaatiline, sellel on 10 registrit, 2 manuaali, pedaal, 555 vilet. Oreli hooldab Toomas Mäeväli. Viimane suurem remont oli aastal 2003. Nõva orel ehitati 1885. aastal Kustas Targamaa (hiljem Gustav Terkmann) orelifirma proovitööna. Aastate pärast asus Targamaa Nõvalt Tallinnasse elama ja asutas eduka orelifirma. Viimane oreli läbivaatus toimus 1990ndate aastate keskel.

Arvestusliku statistika kohaselt külastas kirikuid aruandeaastal ligi 55 tuhat inimest. Kogudustes loetletakse külalisi järgmiselt: **Haapsalu toomkirik** – 28 500; **Haapsalu Jaani kirik** – kirikusse pääsemine on seoses remondiga piiratud, arvestuslikult käis kirikus 600 inimest; **Hanila kirik** – 500 inimest; **Karuse kirik** – 1 500; **Kullamaa kirik** – 5 000; **Lihula kirik** – 2 000; **Lääne-Nigula** – 4 000; **Martna kirik** – 1 500; **Mihkli kirik** – 1 600; **Noarootsi kirik ja Rooslepa kabel** – 2 500; **Nõva kirik** – 1 200; **Piirsalu kirik** – 700; **Ridala kirik** – 1 500; **Vormsi kirik** – 3 000.

Lääne maakonnas on järgmised kalmistud: Haapsalu Metsakalmistu, Haapsalu Vana surnuaed, Hanila kalmistu, Kõmsi kalmistu, Karuse kalmistu, Tuudi kalmistu, Kirbla kalmistu, Kullamaa kalmistu, Lihula luteri ja õigeusu kalmistud, Lihula kirikuaed, Lääne-Nigula kirikuaed, Leediküla kalmistu, Vedra kalmistu, Martna kalmistu, Väike-Lähtru kalmistu, Rõude kalmistu, Noarootsi kirikuaed, Sutlepa kalmistu, Rooslepa kalmistu, Osmussaare kalmistu, Nõva kalmistu, Piirsalu uus ja vana kalmistu, Kuijõe kalmistu, Ridala kirikuaed, Ridala uus ja vana kalmistu, Mäemõisa kalmistu ja Vormsi kalmistu. Kalmistute kohta on kavas koostada teatmeteos, selle tööga on juba alustatud.

15.3. Tegevus

Kogudustega on seotud ühtekokku **10 550** isikut. Jumalateenistusi peeti kokku **1 347**. Ristiti **95** inimest ja konfirmeeriti **74** inimest. Laulatati **21** paari. Maeti **189** surnut.

15.3.1. Muusikatöö

Lääne praostkonna muusikaelu on vastavalt koguduste olukorrale väga erinev. Kohalikul tasemel korraldab muusikatööd organist. Mitmetes kirikutes toimuvad kontserdid. Praostkonna ja maakonna kooride ühise laulupäevaga Kullamaal 31. mail tähistati Rudolf Tobiase 135. sünniaastapäeva. Koguduste muusikakollektiivid on järgmised:

Kogudus	Juhendaja	Kollektiiv	Kollektiivi asutatud
Haapsalu	Lia Salumäe	segakoor	~1944
Haapsalu	Sirje Kaasik	lasteansambel	1988
Haapsalu	Lia Salumäe, Sirje Kaasik	toomkoor	2003
Kullamaa	Tooni Leedjärv	segakoor	1954
Lääne-Nigula	Helle Reinaru	ansambel DOXA	1986
Lääne-Nigula	Helle Reinaru	Noortekoor	2001
Lääne-Nigula	Eda Lääs	muusikaring	2002
Lääne-Nigula	Daniel Reinaru	ansambel CRUX	2002
Martna	Lia Salumäe	laulukoor	2002
Märjamaa	Maiu Linnamägi	segakoor	1992
Noarootsi	Janne Raba	vokaalansambel	2002
Nõva	Ilona Kõiv	laulukoor	1994

Varbla	Ivi Kask	naiskoor	2002
--------	----------	----------	------

Nimetamist väärivad muusikafestivalid on XV Haapsalu Vanamuusika Festival, XV Rahvusvaheline Keelpillifestival “Viulimängud” ja VI Rapla Kirikumuusika Festival. Toomas Siitani sõnul on paljud esinejad tunnistanud, et Haapsalus tekib publikuga eriti hea kontakt ja jõuline energiavahetus. „Mitte sugugi väiksem kui rokikontserdil,” ütles Toomas Siitan.

Haapsalu toomkirik on armastatud kontserdipaik, kus toimus 40 kontserti. Läänlaste päevade avakontserdil oli lauljaid kokku 200. Külaliskoore on käinud ka Soomest ja Rootsist. Kontsertidel on külastatavus üldiselt aktiivne, eriti palju on kuulajaid advendi- ja jõulukontsertidel.

15.3.2. Laste- ja noorsootöö ning koolitus

Läänemaa on Eesti hariduse häll. Saare-Lääne piiskopkonnas loodi toomkool aastal 1251 ja sellest ajast alates on koguduses antud ühel või teisel viisil haridust. Oleme osa Euroopast tänu kristlikule haridusele. Rahvakool ja leerikool sündis XVII sajandi lõpupoole. Pühapäevakoolil tänases mõttes on ka varsti saja aastane ajalugu. Moodne märksõna “elukestev õpe” teostub pühapäevakooli, kooli, leeriaja, piiblitundide ja igapäevaste jutluste kaudu. Oluline on, et iga perekond peab tähtsaks moraalseid väärtusi ja kasvatab hästi oma lapsi. Kahjuks ei ole kristlikke väärtushinnanguid ning ristiusu põhitõdesid läinud aastakümnetel piisavalt õpetatud. Seda lünka püüab täita usuõpetus koolis ja pühapäevakool ehk lastekirik ehk kirikukool. Pühapäevakooli õpetajaid on praostkonna kogudustes kokku 21. Pühapäevakool tegutses Haapsalus (45 last), Kullamaal (17), Lihulas (20), Lääne-Nigulas (47), Mihklis (4), Märjamaal (10), Nõval (10) ja Ridalas (20). 24. aprillil toimus Nõval EELK Lääne praostkonna lastepäev. Kokku oli lastepäeval osavõtjaid 201. Noortetööd organiseerivad koguduse aktiivsed noored. Lääne-Nigulas on moodustatud noortetoimkond ja igas kuus toimub noorteüritus *Checkpoint*. Leeritöö eesmärgiks on kristluse põhitõdede tutvustamine ja noorte integreerimine koguduse ellu. Usuõpetust antakse Virtsu Põhikoolis, Taebles Gümnaasiumis, Haapsalu Wiedemanni Gümnaasiumis, Uuemõisa Algkoolis ja Noarootsi Gümnaasiumis.

Lääne Skautide Malev taasasutati aastal 1995. a. Malevas on ligi 200 liiget. Aktiivselt tegutsevad üksused on Haapsalus, Taebles, Paliveres ja Lihulas. Olulisemad tegevused olid salgajuhtide koolituse korraldamine, Eesti Vabariigi 90. aastapäeva tähistamine, maleva spordipäevade korraldamine, maakondlik noorsootöö ümarlaud Haapsalus, osalemine Kotkajärve skaudilaagris Kanadas ja maleva jõuluürituse korraldamine Paliveres. Lääne maakonnas nimetati Lääne Skautide Malev aasta parimaks noorsoo-organisatsiooniks.

15.3.3. Hoolekande ja diakooniatöö

Tänapäeva inimese üheks raskemaks probleemiks on üksindus. Vaatamata sellele, et elatakse sageli tihedalt asustatud linnades on inimeste omavaheline suhe nõrgem kui omaaegses külaühiskonnas. Kogudused annavad oma panuse hoolekandesse kodukülastuste ja abivajate toetamise näol. Koguduste esindajad tegid ligi 400 kodukülastust. Kogudused on korraldanud eakatele kohtumisi ja teetunde ning nõ memme-taadi kevad-, sügis- ja jõulupidu. Lääne-Nigulas on erivajadustega inimeste rühm. Nigula küla lapsed ja noored saavad peale kooli päevakeskuses “Teine kodu” juhendaja käe all ette valmistada järgmise päeva koduseid ülesandeid, mängida, joonistada, teha käsitööd jne.

15.3.4. Avalikud suhted

Kiriku kommunikatsioonistrateegia alus on dialoogsus nii kirikus endas kui ka kiriku ja ühiskonna vahel. Kirikul peab olema oskust kuulata ja küsida, austades oma identiteeti ja samas kuulates teiste seisukohti, olla avatud ja valmis muutuma. Praostkonna infotööl on pikk ajalugu. 1961-1964 anti välja masinkirjas “Lääne praostkonna kroonika”. 1995-2004 ilmus peaaegu igal aastal EELK Lääne praostkonna “Jõulutervitus”. Alates 2005. a sai A4 formaadis 28 lk hõlmav vihik nime “*Scripta Annalia*” (ek aasta kirjad), mille vahel on „Jõululeht“. Saateid on jätkanud Haapsalu Pereraadio (Kuressaare Pereraadio), mille juhatusse kuuluvad Haapsalu linna EELK, EEKBL ja EMK koguduste esindajad.

Avalike suhete valdkonda kuulub ka tunnustamine. EELK teeneteristi III järk omistati Noarootsi vallavanem Ülo Kalmule Rooslepa kabeli taastamise eestvedamise eest.

Suhete korraldamiseks kiriku ja kogukonna vahel on Lääne Maavanema korraldusega moodustatud

Lääne Maavalitsuse ja EELK Lääne Praostkonna vahelise koostöö komisjon, kuhu kuulub 19 liiget. Komisjon pidas maavanema juhtimisel korralised koosolekud, kus käsitles mõlemale poolele huvipakkuvaid küsimusi.

Üksikasjalisemalt on EELK Lääne praostkonna elu kajastatud väljaandes “*Scripta Annalia 2008*”.

15.3.5. Tähtsamad sündmused

Eesti Vabariigi 90ndale aastale pühendatud üritused toimusid kõikides kirikutes. Kirikutes on Vabadussõjas langenutele pühendatud mälestustahvlid ja kalmistutel mälestussambad, need tuletavad meelde hinda, mida maksti vabaduse eest. Meie ajalugu on aga palju pikem, seda meenutas Buxhoevedeni Risti kolleegiumi asutamine Haapsalus parun Volker von Buxhoevedeni ja Eesti Muinsuskaitse Seltsi poolt. Buxhoevedeni risti antakse välja väljapaistvate teenete eest kristlike vaimsete ja materiaalsete väärtuste säilitamisel ning arendamisel.

Arvo Tarmula foto

Aasta suursündmuseks Kirbla ja kogu Eesti jaoks oli Jüri Uluotsa ja tema pereliikmete jõudmine kodumulda. Matusetalituse viisid läbi peapiiskop Andres Põder ja praost Tiit Salumäe, kõne pidas president Toomas Hendrik Ilves.

Arvo Tarmula foto

Martna kogudus ja kihelkond tähistasid esmamainimise 710ndat aastapäeva. Haapsalu toomkirik sai uued kirikukellad ja algas suuremahuline töö Jaani kiriku fassaadi remondiks. Läänlaste päevade puhul ütles maavanem Neeme Suur: “1934 aasta rahvaloenduse ajal kuulus Läänemaa koosseisu ka Hiiumaa, Märjamaa ja Vigala kihelkonnad. Tolleaegses maakonnas elas kokku 75 000 inimest. Praegu elab samal territooriumil kokku 46 000 inimest, sellest siis läänlasi 27 500. Ajaloolise Läänemaa aladel on 74 aasta jooksul toimunud rahvastiku vähenemine 28 000 inimese võrra. See on kaks Haapsalu linna täit inimesi. - - - Mis siis nüüd juhtunud on, et Läänemaa elanikkond on 75 aastaga kolmandiku võrra kokku kuivanud ja kahaneb edasi? Juhtus sõda. Juhtus nõukogude võim. Juhtus põgenemine. Juhtus küüditamine. Praeguse Läänemaa pinnalt ainult küüditati üle 4 000 inimese. Juhtus eestlasele tavapärase, perekondlikul talumajapidamisel põhineva majandussüsteemi lagunemine. Juhtus ühiskonna korralduse moondumine kogukondlikust korraldusest kollektivismiks. Juhtus tootmisvahendite inimeste käest äravõtmine, randade sulgemine rannakalandusele. Juhtus isikliku initsiatiivil põhineva majandustegevuse kadumine ja asendumine plaanimajandusega. Juhtus peremehetuse vohamine uutes võõrastes tingimustes.”

Läänlaste päevad pakkusid võimalusi kohtumisteks ja arupidamiseks, kuidas minna edasi. Täna elu Läänemaal – eriti maaelu ja maakultuuri suudame säilitada vaid ühiste jõududega kiriku ja kogukonna toel.

Praost Tiit Salumäe esitlemas presidendipaarile altariskulptuuri “Minestav Madonna” Arvo Tarmula foto

16. TURISM

16.1. Infopunktid

[Haapsalu Turismiinfokeskus \(TIK\)](#)

Posti 37, Haapsalu
tel +372 473 3248, fax +372 473 3464
haapsalu@visitestonia.com
www.haapsalu.ee
www.visitestonia.com

www.westest.ee

avatud E-R 10–17

15.05–15.09 E–R 9–17, L–P 10–16

Lihula Turismiinfopunkt

Linnuse tee 1, Lihula, Läänemaa

tel +372 477 8214, +372 5568 0665

info@naturetours.ee, www.naturetours.ee

Avatud: okt – apr E–R 10–16

mai – sept T–P 10–18

RMK Nõva looduskeskus-teabepunkt

Peraküla, Nõva

tel +372 508 1180

nova.looduskeskus@rmk.ee

www.rmk.ee

Läänemaa Giidide Ühing

tel +372 553 0132

giid.laanemaa.ee, mallejets@hotmail.com

16.2. Reisibürood

Estravel AS Haapsalu Reisibüroo

Tallinna mnt 1, Haapsalu

tel +372 473 3188, faks +372 473 3972

haapsalu.team@estravel.ee

www.estravel.ee

GO Travel Haapsalu Reisibüroo

Posti 41, Haapsalu

tel +372 631 0210, faks +372 631 0212

haapsalu.office@gotravel.ee

www.gotravel.ee

Ritta Reisid

Lahe 6-4, Haapsalu

tel +372 473 4500, faks +372 473 4429

www.rreisid.ee, info@rreisid.ee

Kumari Reisid / Estonian Nature Tours

Linnuse tee 1, Lihula, Läänemaa

tel +372 477 8214, +372 5349 6695

info@naturetours.ee, www.naturetours.ee

16.3. Majutused

Seisuga 22.04.2009 on Läänemaal 67 majutusettevõtet, mis omavad ametlikku registreeringut Majandustegevuseregistris.

Neist 25 asuvad Haapsalu linnas ja 42 Lääne maakonnas.

Hotellid	5
Külastemajad	12
Hostelid	6
Kodumajutus	16
Külastiskorterid	2
Puhkemajad	17
Puhkekülad-laagrid	8

Muu 1

Majutusasutustes voodikohti kokku 2 103, sellest Haapsalus 772 ja Läänemaal 1 331 voodikohta.

Majutused omavalitsuste kaupa:

Haapsalu: Aikarali kodumajutus, Päeva Villa Hotell, Tamme puhkemaja, Baltic Hotel Promenaadi, Suur-Lossi kodumajutus, Fra Mare Thalasso Spa Hotell, Spa Hotell Laine, Luigelahe kodumajutus, kodumajutus Mesilane, Kongo hotell, Haava puhkemaja, Endla hostel, Ungru kodumajutus, Vanalinna hostel, Rüütli Puhkemaja, Hermannuse Maja, hostel Sport, Paralepa hostel, Kõrgesaare puhkemaja, Männi puhkemaja ja külaliskorterid, Reinholdi majutus, Niine külaliskorter, Rondo külalistemaja ja külaliskorterid

Lihula: Paali-Tõnise puhkeküla-laager

Ridala: Haapsalu Kutsehariduskeskuse suvehostelid, Lauri-Antsu turismitalu, Tooraku külalistemaja, Tuulingu puhkemaja, Altmõisa külalistemaja, Käbi külalistemaja, Mihkli külalistemaja, Topu puhkemaja, Camping Pikseke

Vormsi: Diby kämping-puhkemaja, Elle Malle külalistemaja, Strengi kodumajutus, Arnoldi suveresidents, Hullo Trahter kodumajutus, Norrenda puhkemaja, Rumpo Mäe talu külalistemaja, Sarapuu kodumajutus

Hanila: Pivarootsi mõisa külalistemaja ja turismitalu, Pivarootsi Tuuliku puhkekompleks, Pivarootsi õppe- ja puhkelaager, Voosemetsa talu kodumajutus, Voosemetsa talu puhkeküla-laager, Virtsu Villa

Noarootsi: Tuksi puhkemaja, Saare mõisa majutus, Barkebacki I puhkemaja, Teeristi külalistemaja, Roosta puhkeküla, Tuksi spordibaasid

Nõva: Laimi puhkemaja, Veskiõie puhkemaja, RMK Nõva jahimaja, Roosi turismitalu

Kullamaa: Karukoobas - Kullametsa jahiloss, Kullamaa puhkekeskus

Oru: Metlini jahimaja, Kiige turismitalu

Taebla: Palivere mõis

Risti: Rehe turismitalu

16.4. Aktiivne puhkus ja vaba aeg

Haapsalus: [Haapsalu Piiskopilinnus](#) Lossiplatsil, [Läänemaa Muuseum](#) ja endine raekoda, [Eesti Raudteemuuseum](#), Sidemuuseum, [Rannarootsi muuseum](#), Cyrillus Kreegi kortermuuseum, Iloni Imedemaa - [Ilon Wiklandi galerii](#), [Evald Okase Muuseum](#), Haapsalu Kunstikooli galerii, Liivia Leškini galerii-kauplus, Haapsalu Linnagalerii, Kuke galerii, Ehte käsitöö- ja kunstikoda ning Haapsalu Rätiku muuseum, [Epp-Maria galerii](#)

Läänemaal: [Ants Laikmaa majamuuseum](#), [Matsalu Rahvuspark ja muuseum](#), Koela talumuuseum, Lyckholmi muuseum ja Saare mõis, [Lihula muuseum ja mõis](#), [Suure-Lähtru mõis ja muuseum](#), [August Tampärgi nimeline Hanila muuseum](#), Peraküla muuseum Põlluotsa talus, Kiideva küla koduloomuuseum, Vormsi talumuuseum, [Valeri Kirsi uunikumide talumuuseum](#), galerii Väike Salong, Kullamaa kunstigalerii, [Mopeedimuuseum](#)

Aktiivse puhkuse võimalused Läänemaal:

(number varieeruv, ei pruugi kajastada kõiki pisemaid kohti maakonnas)

ATV	1
Bowling	2
Golfiväljakuid	1
Minigolf	3
Jahiturismi pakkujaid	4
Kalapüük	4
Paadi- ja kanuusõidud, paadilaenutuste pakkujad	19
Vibulaskmine, õhkrelvadest laskmine	5
Loomaaiad, talud, kasvandused	5
Ratsutamisvõimalused	4
Rattalaenutuse pakkujad	5
Skatepargid	1
Surf	1
Spordiklubid, staadionid	3

Saunad ja ujulad	6
Tenniseväljakud	6
Matka-ja liikumisrajad	32
Seminariteenuse pakkujad	11
Taastusravi ja Spa-teenuste pakkujad	3

16.5. Söögikohad Läänemaal

(number varieeruv, ei pruugi kajastada kõiki pisemaid kohti maakonnas)

Restoranid, kohvikud, baarid, pubid, kõrtsid: 37

[Restoran Haapsalu Kuursaal](#), [Fra Mare Thalasso Spa restoran Bergfeldt](#), [restoran Blu Holm](#), [Päeva Villa hotelli restoran](#), [Kongo hotelli restoran](#), [Baltic Hotel Promenaadi restoran](#), [restoran ja õllekelder Central](#), [Hermannuse maja](#), [Veskiviigi trahter](#), [Müüriääre kohvik](#), Agaata butiik, [Wiigi kohvik](#), [Africa pubi](#), Teeääre kohvik, Piiskopilinnuse vabaõhukohvik-restoran, [Teele kohvik-pagariäri](#), [Rondo kohvik](#), [Pizza Grande](#), Rootsituru kohvik, [Peetri Pizza](#), Näksi baar, Nurme bistroo, Laterna baar, Gambrino baar, Obolon baar, [Pappa pizza](#), [Ehte kohvik](#), Wiiburi kohvik, Haapsalu Veekeskuse kohvik, [Altmõisa külalistemaja restoran](#), Iveria, [Roosta puhkeküla restoran](#), [Noarootsi kõrts](#), Saare-Mõisa kohvituba, Dirhami kohvik, Laimi söögituba, Palivere söögituba, [Amanda puhvet](#), trahter Birgit, Hullo trahter, Mutionu baar, Särtsu baar, Kasari baar, Lihula tankla kohvik, Rehemaie talu, Vetesina grill

16.6. Haapsalu TIK poolt teenindatud kliendid 2008

	jaan	veeb	märts	aprill	mai	juuni	juuli	aug	sept	okt	nov	dets	Kokku aasta
Külastajad kokku:	167	181	202	362	914	1620	5268	3133	754	480	263	105	13 449
Eesti elanikud	44	55	67	80	220	395	1572	660	175	120	62	39	3 489
Välismaalased, sealhulgas:	123	126	135	282	694	1225	3696	2473	579	360	201	66	9 960
Soome	38	45	54	124	240	455	1252	471	145	125	101	31	3 081
Rootsi	22	28	24	66	162	189	740	372	86	55	33	9	1 786
Läti			2	7	8	7	81	75	22	11	17	1	231
Leedu	4	4	2		6	5	39	31	17	7	5	2	122
Venemaa	20	6	13	4	29	18	85	95	16	31	11	14	342
Saksamaa	7	22	11	41	97	244	600	485	101	49	18		1 675
Suurbritannia	2	2	4	3	38	68	160	96	29	12	3	2	419
USA	0			3	5	28	27	19	6	4			92
Itaalia			13	5	10	9	78	92	30	2		6	245
Prantsusmaa	5	2	8	9	20	34	168	240	15	16	5	1	523
Norra	9	3		3	7	10	36	26	7	4	4		109
Taani	6				3	12	37	19	12				89
Holland	6	4			14	67	135	76	9	7			318
Poola	2	7				6	36	31	25	5			112
Hispaania		1		2	19	17	40	184	6	2			271
Jaapan				8	4	5	19	12	5				53
Iirimaa					1	2	10	5		3			21
Austria		2		2	3	2	11	5					25
Belgia					3	5	7	15	4	2			36
Šveits				3	1	1	9	21					35

Tšehhi	2					9	38	35	22	9	4		119
Portugal				3	2								5
Kanada				2	5	10	3	4	2				26
Uus-Meremaa						1							1
Austraalia			4	3	7	6	9	5					34
muud Euroopa riigid				11	13	40	42	11	14				131
Aasia riigid				7	5	17	9						38
Lõuna-Ameerika riigid						9	2						11
Aafrika riigid						5	3	2					10
Kirjalikud päringud (e-mail, faks, kiri)	39	44	50	70	65	185	150	85	90	40	42	27	887
Helistajad	80	80	100	250	485	1500	1300	800	200	150	100	76	5 121
Teenindatud kliendid kokku	286	305	352	682	1464	3305	6718	4018	1044	670	405	208	19 457

16.7. Läänemaa Turism MTÜ

16.7.1 Turundustegevused

Turundustegevused on seotud maakondliku turismiarenduskava ja turismi turunduskava tegevuskavadega.

Läänemaa Turismi toel koostöös **Haapsalu Turismiinfokeskusega** valmis detsember 2007 - jaanuar 2008 **maakonda tutvustav infotrükis ettevõtjate** kontaktandmetega ning **esinduslik kordustrükk**. Läänemaa ja Haapsalu turismiinfot on avaldatud Hiiumaa turismikataloogis, üleeestilises kataloogis „Puhkus Eestis“ ja turismiajakirjas Reisimaailm jm. 2008. aastal valmis Läänemaa Turismi koduleht, kus kajastatakse ka Lääne maakonna portaali uuendamiseni maakonna turismiinfot kolmes keeles. 2008. aasta lõpus valmis 2009. aasta infotrükis, mis on uudsel **turismikaardi** kujul.¹ Trükiste väljaandmist on lisaks ettevõtjatele toetanud Lääne Maavalitsus.

Kõik infotrükised jagatakse ka turismiinfokeskustele ja läbi Eesti Vabariigi Välisministeeriumi saatkondadele ning antakse jagamiseks liikmetele jt partneritele.

Messid

Jaanuaris osaleti ühiselt saarlastega **Stuttgardi välismessil (CMT)**. Eesmärgiks oli tutvuda Saksamaa turu ja sealsete klientide ootustega. Veebruaris oli Haapsalu ja Läänemaa esindatud Tallinnas toimival turismimessil **Tourest 2008**. Märtsikuus osaleti traditsiooniliselt Rootsi turule suunatud turismimessil **TUR** Göteborgis ja Soome turule suunatud messil **Matka**. Aasta lõpus esindati Haapsalut ja Läänemaad Soomes toimunud messil **Mardilaat**. Messidel osalemist on projektipõhiselt toetanud Lääne Maavalitsus ja Haapsalu Linnavalitsus.

Need on messid, mis on olulised sihtturuni jõudmiseks ning kust ennekõike tuleb Haapsalu ja Läänemaa külastaja.

Koostöös Haapsalu Turismiinfokeskusega korraldas ühing Haapsalu ja Läänemaa “Puhka Eestis” telesaadete valmimist. **Kokku oli TV3 eetris neli saadet**, milles tutvustati Haapsalut, Noarootsit,

¹ Tegevus oli mõeldud Ettevõtjate Arendamise Sihtasutuse (EAS) turundusprojekti tegevusena. EAS otsustas 2009. a märtsis projekti mitte toetada.

Vormsit ja Läänemaa. Läänemaa saate toetuseks saadi projektipõhist tuge Lääne Maavalitsusest (10 000 krooni).

Suvehooajal toimus fotomäng **Hetked Haapsalus**. Tulemusi ja võidutöid saab näha, kui külastada kodulehe galeriid. Fotomängu toetasid mitmed ettevõtjad ja organisatsioonid.

Haapsalu Äripäevade raames toimus turismiasjaliste kokkusaamine ning koostöös Haapsalu linnavalitsusega tunnustati teenindajaid (Parima Teenindaja auhind). Äripäevade raames toimus **Läänemaa Turismiforum**, kus tutvustati lähiajalugu ja meenutati koos kahekümne aasta taguseid tegevusi nii ettevõtluses kui väliskontaktides ja turisminduses. Näitleja ja ajakirjanik Jüri Aarma tutvustas lõike raamatust, mis räägib lähiajast ehedal ja humoorikal moel. Raamatu kontseptsiooni on toetanud rahastajana Kohaliku omaalgatuse (KOA) programm. Projekt on esitatud ja see on saanud toetust järgmiste osapoolte poolt: Noarootsi Kaunistamise Selts, EELK Lääne Praostkond, Haapsalu Linnavalitsus ja Läänemaa Turism (KOA Projekt 27 000 krooni).

16.7.2. Koostöö

Saare-, Hiiu-, Pärnu- ja Läänemaa turismiorganisatsioonide algatusel lõppes aasta 2007 ühise koostöömemorandumi allkirjastamisega. *Tourestil* Tallinnas sõlmiti taas **Lääne-Eesti Turism MTÜ** asutamisleping ja alustati läbirääkimisi EASiga organisatsiooni rahastamiseks.

Suvehooajalise turismiinfo andmine Haapsalu Turismiinfokeskuses: EAS Haapsalu Turismiinfokeskuse töötaja korraldada on Läänemaa Turismi majandustegevus ja suveniiride müük Haapsalus Turismiinfokeskuses. Lisaks korraldati turismiinfo jagamist Piiskopilinnuse esisel, infokioskis ja palgati lisaks suvetöötaja(d).

Liikmetele on info- ja kogemustevahetamiseks toimunud kokkusaamised Marika Manni pool Lihula mõisas; kohtumine Läänemaa Muuseumis, kus kuulati lugusid kuurordi ajaloost ning vaadati vanu dokumente. Külastati Koela talumuuseumi, Mopeedikeskust ja Urve Sikemäe klaasikoda Paliveres. Käisime külas Puihes Nina talu pererahval. Läänemaa Turism alustas ringkäiku omavalitsustes. 2008. aastal külastati Taebla, Nõva (kaks korda), Lihula ja Risti valda. Toimunud on kaks üldkoosolekut ja regulaarsed ühingu nõukogu koosolekud. Aasta lõpus toimus **kontaktreis Raplamaale**.

2008. aastal valmis MTÜ **Läänemaa Käsitöölise Ühendusel Läänemaa Meene** konkursi projekt, mida toetab kohaliku omaalgatuse programm. Läänemaa Turism osaleb projektis panusega auhinnafondi.

Haapsalu Kutsehariduskeskuse loodusturismi korralduse õpilaste abil uuendati **turismiarengukava üldandmeid** ja kohendati tegevuskava.

Korrapäraselt on toimunud üldkoosolekud, nõukogu koosolekud ja maakondliku arenduskoja turismi teemakoja koosolekud.

16.7.3. Projektid

2008. aastal esitati projektipõhine taotlus Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele (EAS), EAS **Haapsalu Turismiinfokeskuse** ülevõtmise kohta. Alates 2009. aastast on Haapsalus Läänemaa Turismi Haapsalu Turismiinfokeskus.

Detsembrikuus esitas ühing Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele rahataotluse maakonna turismi turundustegevuste tegemiseks aastatel 2008-2010 (projekti maksumus kokku on 1,2 miljonit).²

² 2009. aasta märtsikuus otsustas EAS taotlust mitte rahuldada

Uue algatusena on EELK Lääne Praostkonna ja muinsuskaitse toel töösse võetud projektiidee – avame Läänemaa kirikud turistidele. Projekt on alles algusjärgus, kuid positiivne vastus on saadud EASist piirkondade arengu kavandamise programmi eeltaotlusele.

Läänemaa Arenduskeskuse ettevõtluskonsultandiga koostöös kirjutati EAS väikeprojekt turismiettevõtjate koolitus-õppereisiks Lõuna-Eestisse, kus teemaks oli koostöö ja tootearendus. Kuid vähese eelteavituse ja huvi tõttu jäi projekt ellu viimata.

Täiendavat lugemist valdkonna kohta leiab Läänemaa turismi poolt koostatud 2008. aasta uudiskirjadest:

Juuni http://www.westest.ee/files/LT_infokiri_juuni_08.pdf

Juuli http://www.westest.ee/files/LT_infokiri_juuli_08.pdf

August http://www.westest.ee/files/LT_infokiri_august_08.pdf

Detsember http://www.westest.ee/files/LT_infokiri_dets_2008.pdf

17. PLANEERING

17.1. Maakonnaplaneering

Lääne maakonna teemaplaneering “Maakonna sotsiaalne infrastruktuur”

Maakonna teemaplaneering “Maakonna sotsiaalne infrastruktuur” algatati 31.01.2005. Teemaplaneeringu üldine eesmärk tuleneb üleriigilises planeeringus EESTI 2010 seatud eesmärgist tagada elanike põhivajaduste rahuldamine sõltumata nende elukohast igapäevaste teenuste kättesaadavuse näol. Planeeringu konkreetseks eesmärgiks on soovitude tegemine eri piirkondade teenuste kättesaadavuse tagamise otstarbekaimate viiside osas.

Maavanem oma 21.10.2008 otsusega nr 158 võttis vastu maakonna teemaplaneeringu “Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2008-2015” ning 23. detsember esitati Siseministeriumisse järelevalvesse.

17.2. Planeeringujärelevalve

Läänemaa omavalitsuses algatatud detailplaneeringud seisuga 31.12.2008

Vald/kuu	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Kokku
Haapsalu			1	3	2	1		2		2	3	1	15
Hanila		1									2		3
Kullamaa								1					1
Lihula		1	2			1							4
Martna													
Noarootsi		3	2	2	1	1				1			10
Nõva											1		1
Oru										1			1
Ridala	4		4	2		3			2	1			16
Risti									1				1
Taebla											2		2
Vormsi													
Kokku	4	5	9	7	3	6		3	3	5	8	1	54

Läänemaa omavalitsustes kehtestatud detailplaneeringud seisuga 31.12.2008

Vald/kuu	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Kokku
Haapsalu	3	2	4	2		1			3	1		1	17
Hanila		1			1								2
Kullamaa													
Lihula					1			1		2		1	5

Martna									1		1	2	
Noarootsi	3		1	8	5			3	3			23	
Nõva					1							1	
Oru						2			1			3	
Ridala	1		1	1		5		6	4			18	
Risti										1	1	2	
Taebla						1			1	1		3	
Vormsi	1										2	3	
Kokku	8	3	6	11	8	9		1	12	13	2	6	79

Läänemaa omavalitsuste üldplaneeringud seisuga 31.12.2008

Nr	Vald	Planeeringu nimetus	Algatamine	Kehtestamine
1	Haapsalu	Haapsalu linna üldplaneering	Haapsalu Linnavolikogu otsus nr 12 25.04.2003	Haapsalu Linnavolikogu otsus nr 84 24.11.2006
2	Hanila	Hanila valla üldplaneering	Hanila Vallavolikogu määrus nr 49 23.10.2001	Hanila Vallavolikogu määrus nr 32 17.12.2003
3	Kullamaa	Kullamaa valla üldplaneering	Kullamaa Vallavolikogu otsus nr 99 22.04.2005	Kullamaa Vallavolikogu määrus nr 80 23.11.2007
4	Lihula	Lihula valla üldplaneering	Lihula Vallavolikogu otsus nr 54 09.10.2001	Lihula Vallavolikogu määrus nr 22 25.09.2003
5	Martna	Martna valla üldplaneering	Martna Vallavolikogu määrus nr 40 02.03.2005	Martna Vallavolikogu määrus nr 93 19.12.2007
6	Noarootsi	Noarootsi valla üldplaneering	Noarootsi Vallavolikogu määrus nr 30 16.11.2001	Noarootsi Vallavolikogu määrus nr 22 09.07.2003
7	Nõva	Nõva valla üldplaneering	Nõva Vallavolikogu otsus nr 13 11.03.2004	
8	Oru	Oru valla üldplaneering	Oru Vallavolikogu otsus nr 17 21.12.2005	Oru Vallavolikogu otsus nr 195 11.12.2008
9	Ridala	Ridala valla Uuemõisa, Valgevälja, Rohuküla vahelise ala osaüldplaneering	Ridala Vallavolikogu määrus nr 90 26.11.1997	Ridala Vallavolikogu määrus nr 7 14.07.1999 Uuemõisa alevik, Valgevälja ja Rohuküla küla
		Ridala valla Topu puhkeala rannikuvööndi osaüldplaneering	Ridala Vallavolikogu määrus nr 90 26.11.1997	Ridala Vallavolikogu otsus nr 29 05. 09. 2001 Pusku küla, Mäeküla, Tanska küla ja Kiviküla
		Ridala valla üldplaneering	Ridala Vallavolikogu otsus nr 30 23. 04. 2003	
10	Risti	Risti valla üldplaneering	Risti Vallavolikogu otsus nr 24 25.05.2005	Risti Vallavolikogu määrus nr 12 07.11.2007
11	Taebla	Taebla valla üldplaneering	Taebla Vallavolikogu otsus nr 17. 19.01.2006	

12	Vormsi	Vormsi valla üldplaneering	Vormsi Vallavolikogu otsus nr 12 30.11.2001	Vormsi Vallavolikogu otsus nr 8 14.06.2004, Muudetud otsusega nr 7 16.05.2005
----	--------	----------------------------	---	---

17.3. Läänemaa muinsuskaitseaasta 2008

Enamasti märgatakse Muinsuskaitseameti panust üldisesse arengusse läbi mälestiste korrastamise panustatavate rahanumbrite. 2008. aastal sai Läänemaa kultuuripärand riigieelarvest toetusi järgmiselt:

Kiltsi mõisa peahoone varemete avarii-konserveerimistööd 200 000
 Karuse kalmistu kabeli restaureerimisprojekti koostamine 16 000
 Piirsalu kalmistu kabeli restaureerimisprojekti koostamine 20 000
 Räägu mõisa tall-tõllakuuri katuse avarii-remondi (II etapp) teostamine 102 000
 Suure-Lähtru mõisa peahoone katuse projektdokumentatsiooni koostamine 40 000
 Hanila kiriku piirdemüüri (värava) projekti koostamine ning restaureerimine 50 000
 Keskvere mõisa katuse projektdokumentatsiooni koostamine 30 000
 Lihula mõisa aida katuse avariiremont 200 000
 Haapsalu raudteejaama peahoone fassaadide remont 100 000
 Suure-Lähtru mõisa tuuleveski uuringud ja projektdokumentatsiooni koostamine 30 000
 Suure-Rõude mõisa peahoone uuringute ja projektdokumentatsiooni koostamine 30 000
 Haapsalu linnuse ringmüüri lõunaseina konserveerimine 200 000
 Koluvere linnuse uuringud 50 000
 Koluvere mõisa moonakatemaja uuringud ja projekt 60 000
 Haapsalu raudteejaama veetorni uuringud ja projekt 37 000

2003. aastal käivitus riiklik programm „Pühakodade säilitamine ja areng“ eesmärgiga tagada pühakodade kui Eesti kultuuriloolise ja kunstiajaloolise pärandi olulise osa säilimine. Programmi objektiks on kõikide registreeritud konfessioonide kõik pühakojad sõltumata nende mälestisestaatusest. Selle programmi raames sai 2008. aastal toetust Haapsalu Toomkirik vana kella ja kellatooli restaureerimiseks ning uute kellade muretsemiseks ning Haapsalu Baptistide palvela katuse restaureerimistöödeks.

Pühakodade programmil on täita pühakodade avarii-restaureerimistööde kõrval ka mitmed olulised alamprogrammid. Ühest alamprogrammist toetati Karuse kiriku vitraažakna restaureerimist, teadusprogrammi raames valmib aga Läänemaad käsitlev osa Eesti kirikute konserveerimise ja materjaliuuringute andmebaasist (2008. aastasse jäi kirikute välisvaadete fotografeerimine, andmebaasi uue versiooni loomine koos spetsiaalse haldusliideseaga, mis võimaldab baasi sisu hallata interneti kaudu, arhiivitöö Läänemaa kirikuid puudutavate materjalide kogumiseks). Andmebaasi loomisega tegeleb EKA Muinsuskaitse ja restaureerimise osakond.

Mälestiste omanikelt või valdajatelt laekunud toetusetaotluste kogusumma 2008. aastaks oli 5 726 000 krooni, aga nagu eelpooltoodust näha, leidsid rahalist abi vaid vähesed-avariirestaureerimiseks jagus Läänemaale 1 165 000 krooni, lisaks pühakodade programmi kaudu saadu. Avariirestaureerimise toetused jagunevad maakondade vahel enam-vähem võrdselt.

2007.a. algatasid Kultuuriministerium ja Muinsuskaitseamet Eesti 20. sajandi arhitektuuri kaitsmise ja väärtustamise projekti, mille eesmärgiks on välja selgitada 20. sajandi arhitektuuri paremik, mis väärib riiklikku kaitset kultuurimälestiseks tunnistamise näol.

Töö käigus on aastatel 2007-2008 inventeeritud 20. sajandi väärtuslikumad ehitised kümnes maakonnas, töö jätkub 2009. aastal 5 maakonnas ja Tallinnas ning Tartus.

Selle projekti raames valmis 2008.a. Tõnis Padu töö 20. sajandi ehituspärandist Läänemaal. Töös

kirjeldatakse 76 ehitist Haapsalu linnast ning 102 maakonnast. Valik on tehtud 250 objekti hulgast. Väärtushinnangu andmisel on lähtunud ehitise unikaalsusest, autentsusest, ajaloolisest tähtsusest, objektist kui stiilinäitest või mingi kindla liigi tüüpilisest näitest. Tööga saab tutvuda ka Muinsuskaitseameti kodulehel.

Muinsuskaitseamet tunnustab igal aastal oma koostööpartnereid. Läänemaaga seotud töödestegemistest tõsteti 2008. aastal esile:

arheoloog Villu Kadakas - väliuuringute kõrgetasemelise teostamine- Kiltsi mõisa ehitisarheoloogilised väliuuringud;

Maanteeamet - tänuväärne tegevus kultuuripärandi järjepideval säilitamisel ja restaureerimisel, muuhulgas Kasari silla restaureerimine ja valgustuse lahendus;

MTÜ Keskaegne Lihula ja arheoloog Mati Mandel - tänuväärne tegevus kultuuripärandi järjepideval (arheoloogiamälestiste) tutvustamisel ja korrastamisel.

Kasari sild

Kalli Petsi foto

Täienes ka Muinsuskaitseameti poolt välja antud metoodiliste materjalide valik. Need on välja pandud ameti kodulehel.

Maakonna (va Haapsalu linn, kus selle tööga tegeleb linna muinsuskaitseinspektor) muinsuskaitseinspektori tööd iseloomustavatest näitajatest tooks välja järgmised:

kaitsekohustuse teatise on väljastatud 59 mälestise omanikele;

inspekteritud (registri andmed täiendatud + fotod) 364 mälestist;

kooskõlastusi on vormistatud 52;

lube töödeks mälestisel, muinsuskaitsealal või nende kaitsevööndis on välja antud 52;

märgukirju hoolduskohustuse kohta 8 (see on mälestise omanikule tema kohustusi meeldetuletav pöördumine);

ettekirjutusi on tehtud 2.

Üheks oluliseks tööloiguks kujunes arheoloogiamälestiste, mida on meil kokku 385, asukohtade täpsustamine ja nende säilimiseks vajalike kaitsevööndite määratlemine. Koos arheoloog Kalle Langeda said üle vaadatud suurem osa Oru, Taebla ja Kullamaa valla arheoloogiaobjektidest.

Vajalikud parandused on tehtud. Mälestiste seisukorda hinnates, peab paraku tõdema, et päris suur osa neist on väga halvas tehnilises korras. Lausa avariilisteks võiks lugeda neist paarikümnet. Seega on Läänemaa 233-st ehitismälestisest umbes 10% hävimisohus. Näiteks võiks tuua Suurmõisa hoonete varemud Vormsil, Jõgeva kõrtsihoone Kullamaa vallas, Koluvere mõisa silla (viimast ootavad küll 2009. aastal ees restaureerimistööd).

Koluvere mõisa sild

Kalli Petsi foto

Kultuurimälestiste riiklik register on avalikult kasutatav ja kõigil on võimalus meie maakonna kultuuripärandiga lähemat tutvust teha: <http://register.muinas.ee>

Lääne Maavalitsuse juurde loodud kultuurimälestiste kaitse komisjoni esimese üritusena toimus 16. aprillil ringsõit riigieelarvest rahastamist taotlenud objektide ülevaatamiseks. Komisjoni liikmetelt laekunud ettepanekutega arvestatakse maakondliku pingerea moodustamisel.

Järjepidevalt toimub kultuuriväärtuslike objektide väljaselgitamine ja ettepanekute tegemine nende kaitse alla võtmiseks. 2008.aastal esitati arutamiseks järgmised väärtuslikud ehitised: Nina-Gustavi talu hooned ja sepikoda Noarootsi vallas, De la Gardie loss Haapsalus, Eringe talu tuulik Vedra külas Oru vallas, Kiideva mõisa peahoone Ridala vallas. Kahjuks ei ole veel ükski nendest mälestise staatust saanud menetlejate suure töökoormuse tõttu. Kahele objektile (Kiideva mõisa peahoone ja Eringe tuulik) on siiski tellitud eksperthinnang, mis kinnitab neil mälestise tunnuste olemasolu.

Alustatud ettevalmistustega viia ellu idee koostada ja kunagi ka välja anda raamat Läänemaa kalmistute kohta. Sel teemal toimus ideed tutvustav üritus kodu-uurijatele, koguduste ja omavalitsuste esindajatele. Tagasiside oli positiivne ning innustab asjaga edasi tegelema.

18. ARENDUSTEGEVUS

18.1. Maakonna arengustrateegia

Maavalitsuse üks peamisi ülesandeid on tagada maakonna terviklik ja tasakaalustatud areng

ning laitmatult toimiv regionaalne haldus.

Maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakonna põhitegevuseks arendustöö valdkonnas on regionaalarengu programmide ja Riikliku Arengukava (RAK) meetmete (Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks) vahendamine – projektitaotluste menetlemine ning maakondlikes komisjonides taotluste hindamine. Maakondlikud prioriteedid määratakse tihedas koostöös sihtasutusega Läänemaa Arenduskeskus, mittetulundusühinguga Kodukant Läänemaa, omavalitsuste ja erinevate valdkondade spetsialistidega.

Lääne maakonna arengustrateegia aastateks 2007-2013 kinnitati maavanema, Läänemaa Omavalitsuste Liidu esimehe, Läänemaa Arenduskeskuse juhataja ja Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Läänemaa esinduskogu poolt 23. oktoobril 2007. Maakonna strateegiasse sai kirja Läänemaa arengu kuus pikaajalist eesmärki.

1. Maakonnas elab vähemalt 28 000 elanikku.
2. Maakonna elatustase on kõrgem Eesti keskmisest.
3. Maakonnas on võimalik omandada heatasemelist üld-, kutse- ja kõrgharidust.
4. Igal läänlasel on töökoha- ja eneseteostusvõimalus Läänemaal.
5. Maakond on turistide sihtregioonina Eesti esimese viie hulgas.
6. Läänemaal on väga hea ja kiire ühendus pealinna regiooniga.

Strateegias kokkulepitu kohaselt arvestavad kõik maakonna omavalitsusüksused, valdkondade esindajad, riigiasutuste ja kolmanda sektori katusorganistatsioonide juhid oma eesmärkide seadmisel ning arengute kavandamisel maakonna üldeesmärke.

Tagamaks laiapõhjalist osalust maakonna arengu kavandamisel ja korraldamisel on maavanem moodustanud nõuandva õigusega organi - maakonna arenduskoja. Arenduskoja koosseisu kuuluvad Haapsalu linna ja suuremate omavalitsuste esindajad, omavalitsuste liidu tegevdirektor, riigiasutuste juhid ja valdkondlikud arendajad. Arenduskoja põhiülesanne on maakonna arengustrateegia järgimise tagamine ja selle täiendamine. Täpsemalt arenduskoja ülesannetest ja koosseisust saab lugeda maavalitsuse veebilehelt.

<http://www.lmv.ee/index.php?id=26313>

Arenduskoda kogunes 2008. aastal kahel korral. Kevadisel koosolekul oli põhiliseks arutelu objektiks teemakodade ehk valdkondlike töörühmade tegevus ja juhtimine. Vastavalt maakonna arengustrateegiale nimetatakse Läänemaa valdkondlike töörühmi teemakodadeks ja igal teemakojal on maavanema poolt kinnitatud vastutav isik. Maakonnas on kümme teemakoda, mis omakorda jagunevad valdkondade lõikes järgnevalt.

	Teemakoda	Valdkond	Vastutav institutsioon
1.	Ettevõtlus	Ettevõtlus	SA Läänemaa Arenduskeskus
2.	Turism	Turism	MTÜ Läänemaa Turism
3.	Haridus ja kultuur		
3.1.		Alusharidus	Lääne Maavalitsus
3.2.		Üldharidus	Lääne Maavalitsus
3.3.		Kutseharidus	Haapsalu Kutsehariduskeskus
3.4.		Kõrgharidus	Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž

3.5.		Täiskasvanuharidus	Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž
3.6.		Kultuur	Lääne Maavalitsus
4.	Noorsoo- ja sporditöö		
4.1.		Noorsootöö	Lääne Maavalitsus
4.2.		Sporditöö	Lääne Maavalitsus
5.	Maaelu ja põllumajandus		
5.1.		Põllumajandus	Lääne Maavalitsus
5.2.		Maaelu	MTÜ Kodukant Läänemaa
6.	Keskkond	Keskkond	Keskkonnateenistus
7.	Sotsiaal		
7.1.		Sotsiaalhoolekanne	Lääne Maavalitsus
7.2.		Tööhõive	Lääne Maavalitsus
7.3.		Tervis	Lääne Maavalitsus
7.4.		Terviseedendus	Lääne Maavalitsus
8.	Turvalisus	Turvalisus	Lääne Maavalitsus
9.	Infratsruktuur ja transport		
9.1.		Infoühiskond	Lääne Maavalitsus
9.2.		Transport	Lääne Maavalitsus
9.3.		Energeetika	Lääne Maavalitsus
10.	Mainekujundus	Mainekujundus	Lääne Maavalitsus

Aasta 2008 detsembris kogunes arenduskoda areuandekoosolekuks. Vastavalt arengustrateegiale toimub aasta lõpus koosolek, kus teemakodade juhid teevad kokkuvõtteid mööduva aasta tegevustest ja kasutatud rahalistest vahenditest. Aruandekoosolekul antakse hinnang arengukavade elluviimisele ja strateegia järgimisele. Valdkondlike arengukavade seireandmed on avaldatud maavalitsuse kodulehel.

<http://www.lmv.ee/index.php?id=26313>

2008. a valmis Läänemaa alushariduse arengukava aastateks 2008-2012. Lähemat teavet selle kohta leiab kodulehelt.

<http://www.lmv.ee/index.php?id=26920>

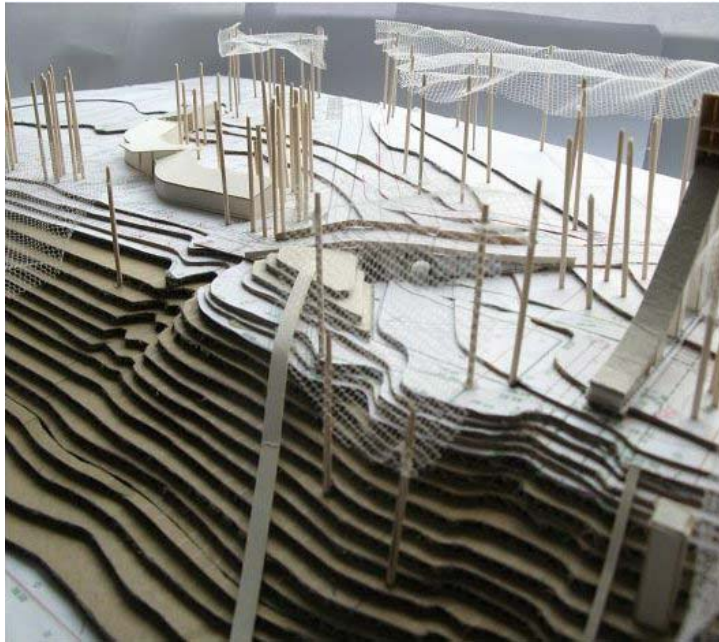
18.2. Projektid

Maavalitsuse juhtimisel jätkus Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse (TTSK) väljaarendamine, mille projektijuht on maavalitsuse maaelu peaspetsialist Mati Kallemets. Palivere TTSK eesmärgid vastavalt arengukavale aastateks 2006-2015 on järgmised:

- pakkuda kvaliteetseid tervisespordi ja vaba aja veetmisega seotud teenuseid kohalikele elanikele ja ettevõtetele;
- võimaldada Läänemaa noortele aastaringset aktiivset sportlikku tegevust;
- olla Marimetsa turismipiirkonna üheks teeninduskeskuseks;
- arendada välja sellised teenuste pakettid, mis võimaldavad tulevikus
- kompleksil toimida isemajandavana;
- jõuda arengukava rakendamise perioodi lõpuks aastaringset toimiva kompleksini, kus vaba aja veetmine ja liikumisharrastustega tegelemine on võimalik kõigil aastaegadel;
- projekt omab positiivset sotsiaal-majanduslikku mõju piirkonnale sealhulgas elanikkonna tervise paranemine;

- kohalike ühenduste ja spordiklubide jätkusuutlikkuse suurenemine;
- piirkonna maine tõus;
- ettevõtluskeskkonna edendamine, turismiteenuse pakkumine ja kuni 12 uue töökoha loomine;

Maakondliku arendustegevuse vahendite toel tasuti 1,4 miljonit krooni maksva eelprojekti eest. Eelprojekt sisaldas järgmiste objektide projektdokumentatsiooni: teenindus- ja majutushoone, teed ja parkla, mäekeskus, staadion, välisvalgustus (s.h 3 km suusaraja valgustust), suusarajad, kunstlume tootmine ja geodeetilised uurimistööd. Eelprojekti kaasfinantseerisid Kultuuriministerium 1,3 miljoni krooni ja SA Eesti Terviserajad 85 000 krooniga. Projekti finantseerimiseks on kavas esitada taotlus piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programmi.

Foto planeeritavast Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse sportimisrajatistest, mille rajamisel säilitatakse maksimaalselt looduslikku keskkonda ja kõrghaljastust.

Lääne Maavalitsus on aktiivne partner Lääne Värava projekti arendamisel. Lääne Värava (asukohaga Läänemaa piiril Ristil) eesmärk on saada turismivärvaks nii Läänemaad kui ka Saaremaad ja Hiiümaad külastavatele turistidele. Lisaks tehakse tihedat koostööd ettevõtjatega, mille tulemusena avatakse samas teeninduskeskus. Maakondliku arendustegevuse programmi vahenditest toetati 2008. a Lääne Värava esitusmaterjalide valmimist (sisaldas PowerPoint presentatsiooni ja 3D vaateid).

Visuaalne vaade Lääne Väravale (Asum Arhitektid OÜ)

18.3. Maakondlike arendusrahade kasutamine 2008. a

Maakondliku arendustegevuse programm (Maakar) on ellu kutsutud maavanemale Eesti Vabariigi Valitsuse seadusega pandud kohustuse – hoolitseda maakonna tervikliku ja tasakaalustatud arengu eest – täitmiseks. Lääne Maavalitsusele eraldati 2008. a riigieelarvest maakondlikuks arendustegevuseks 456 000 krooni. Programmi vahendid kasutati ära 100%-liselt. Esiletõstmist väärib koostööprojekt Läänemaa Omavalitsuste Liiduga, mille tulemusena uuendati olulisel määral Läänemaa Portaali. <http://www.laanemaa.ee/?id=5314>

Rahvusvahelised üritused 2008. a, mida toetati maakondlikust arendustegevuse programmist, olid Matsalu rahvusvaheline loodusfilmide festival, mis toimus juba kuuendat korda ja ülemaailmsed läänlaste päevad, millega tähistati 15. aasta möödumist esimestest ülemaailmsetest läänlaste päevadest. Programmi vahenditest toetati Läänemaa kajastamist telesaates "Puhka Eestis". Maakari toetusel koostati ning trükiti kaart, mis tutvustab Läänemaa ja Haapsalu vaatamisväärsusi, majutus- ja söögikohti ning huvitegevuse võimalusi.

Maakondliku arendustegevuse programmi vahendite kasutamise põhimõtteks on tagada rahalised vahendid valdkondlike teemakodade ürituste ja projektide elluviimiseks. Lisaks sellele on võimalik kasutada antud programmi vahendeid näitamaks omafinantseeringut, kui teemakodjad taotlevad toetust erinevatest Euroopa Liidu struktuurfondidest. Maakari vahenditega on 2008. a toetatud ettevõtluse, turismi, noorte, mainekujunduse, spordi, kultuuri, hariduse, sotsiaal ja infoühiskonna teemakodade tegevusi järgnevalt:

Nr	Taotleja	Projektid	Eraldatud summa
1.	Lääne Maavalitsus/ Ülle Lass	Eesti maakondade noortekonverents "Õnn elada maal"	6 959
2.	Lääne Maavalitsus/ Kristi Sool	Läänemaa tunnuslogo ja -lause "Läänemaa - turvaline pesapaik"	18 976
3.	Lääne Maavalitsus/ Mati Kall mets	Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse ettevalmistustööd	50 000
4.	MTÜ Läänemaa Turism/ Kera	Ingrit Läänemaa Turismi turundustegevused-messid 2008	15 000
5.	MTÜ Läänemaa Turism/ Ingrit Kera	Telesaadete sari "Puhka Eestis" 3 saadet Läänemaast	10 000
6.	MTÜ Läänemaa Turism/ Ingrit Kera	Läänemaa turismitrükised	55 000
7.	Lääne Maavalitsus/ Kristi Sool	Lääne maakonna mainekujunduskava koostamine	3 600
8.	Lääne Maavalitsus/ Kaido Kivioja	Läänemaa Portaali	60 384
9.	Lääne Maavalitsus/ Marju Viitmaa	Läänlaste päevad	29 784
10.	Lääne Maavalitsus/ Hele Leek	Turvaline kogukond	20 000
11.	SA Läänemaa Arenduskeskus/ Margus Medell	Lääne maakonna kodanikeühenduste tunnustamine 2008	10 000
12.	Lääne Maavalitsus/ Mati Kall mets	Lääne maakonna kodukaunistuskonkurss	4 198
13.	MTÜ Läänemaa Koolitajate Liit/ Heli Kaldas	XI Täiskasvanud õppija nädal Läänemaal	7 000
14.	OÜ Enniste/ Sven Köster	Läänemaa Värava esitlusmaterjalid	20 000

15.	Lääne Maavalitsus/ Kaido Kivioja	Läänemaa IT suveseminar	15 000
16.	Lääne Maavalitsus/ Ülle Lass	Läänemaa noorsootöö arengukava 2006-2015 elluviimine	3 000
17.	MTÜ Läänemaa Turism/ Ingrit Kera	Läänemaa Turismi teemakoja tööplaani 2008	3 000
18.	Lääne Maavalitsus/ Ülle Lass	Läänemaa spordi arengukava 2006-2015 elluviimine	3 000
19.	SA MTÜ Matsalu Loodusfilmide Festival/ Tiit Mesila	Matsalu rahvusvaheline loodusfilmide festival 2008	17 100
20.	SA Läänemaa Arenduskeskus/ Kersti Piirsoo	Maakonna ettevõtete tunnustamine	15 132
21.	Läänemaa Elukeskkonna Tuleviku-uuringute SA (LETS)/ Liina Põld	LETS poliitilise koja istung	3 273
22.	Lääne Maavalitsus/ Kersti Lõhmus	Sotsiaalvaldkonna arengukava seire	3 000
23.	Lääne Maavalitsus/ Anneli Vaarpuu	Hariduse arengukava seire	3 000
24.	Lääne Maavalitsus/ Merle Mäesalu	Läänemaa aastaraamat 2007	48 492
25.	SA Läänemaa Arenduskeskus/ Kersti Piirsoo	Majandusõpe Läänemaa koolidesse	25 000
26.	Lääne Maavalitsus/ Merle Mäesalu	Lääne maakonna arengustrateegia seire	6 100
KOKKU:			456 000

18.4. Kohaliku omaalgatuse programm

Jrk	Projekt esitaja	Projekt nimi	Eraldatud
1	MTÜ Ehte Käsitöö- ja Kunstikoda	Haapsalu rätiku muuseumi arendamine	12 500
2	See Teater MTÜ	Loovuse loomine	20 210
3	MTÜ Jalgrattaklubi PARALEPA	Haapsalu 8. Rattaralli organiseerimine ja korraldamine	15 685
4	MTÜ Läänemaa Pensionäride Ühendus	Läänemaa pensionäride kokkutulek	11 200
5	MTÜ Läänemaa Käsitöölise Ühendus	Haapsalu salli kui rahvusliku käsitöö väärtustamine ja jätkusuutlikuse tagamine	15 000
6	MTÜ Jalgrattaklubi Paralepa	Haapsalu 9. Rattaralli organiseerimine ja korraldamine	24 550
7	MTÜ Läänemaa Kunstivara	MTÜ Läänemaa kunstialbumi väljaandmine	25 000
8	MTÜ Lääne Maakonna Spordiliit Läänela	Läänemaa Spordiajaloolise triloogia "Sport Läänemaal" III osa	25 000
9	MTÜ Läänemaa Pensionäride Ühendus	Eakas kohaliku kultuuritraditsioonide väärtustaja	14 000
10	Marimetsa Sõprade Selts	Läänemaa jalgrattasarja Rakser Marimetsa Kapp 2008 korraldamine	25 000
11	Suusaklubi Sula	Palivere terviserada 08	25 000

12	Kullametsa Külaselts	Traditsioonilise keeduvärvi valmistamise õppepäev ja kullametsa seltsimaja värvimine	11 364
13	Haeska Külaselts	Brošüüri "Põline Haeska" I trükkimine	25 000
14	Marimetsa Sõprade Selts	<u>Läänemaa Võrkpalli külaliiga korraldamine</u>	4 200
15	Rõude Küla Selts	Rõude külaplatsi tantsu ja laululava ehituse IV järk	6 700
16	Liivi Naisselts	Liivi ajaloopäev	5 120
17	Rannamõisa Külaselts Vogelsang	Rannamõisa ajaloopärandi ja traditsioonide väärtustamine	9 295
18	Marimetsa Sõprade Selts	Marimetsa Malev	25 757
19	Rõude Küla Selts	Savikursus "Tarbeesemed esiisade kombel savist"	4 850
20	Peraküla Kompass	"Tule õpi orienteeruma!"	10 000
21	Matsalu Naisselts	Rannakülade päev Matsalus	15 740
22	Kuijõe Külaselts	Kuijõe küla kultuuripärandi talletamise I etapp	6 500
23	Ridala Noorteühendus	Võnnu Suvekool	12 091
24	Noarootsi Kaunistamise Selts	Lyckholmi muuseumis käsikivi ja kangastelgede töötamise eksponeerimine	4 500
25	Lihula Valla Spordiklubi	Jalgrattasarja Rakser Marimetsa Kapp 2008 Matsalu jalgrattakross	5 000
26	Asuküla Selts	Asuküla lastelaager 2008	24 996
27	Rälby Külaselts	Viis aastat Rälby külaseltsi	13 500
28	Uuemõisa Ühing	Üks kaunis päev endises rüütlimõisas	16 400
29	Noarootsi Kaunistamise Selts	Eestirootslaste Seltsi 20. Aastapäeva tähistamine, ERKS 20. Aastat	25 000
30	Virtsu Harrastusmuuseumi Selts	Virtsu Harrastusmuuseumi fotokogu digitaliseerimine ja süstematiseerimine	16 755
31	Vatla Külaselts	Klaasimaali kursus	8 400
32	Seltsing "Kokre Sõbrad"	Kuluse - Martna kirikumõisa küla	25 000
33	Matsalu Saviseltsing	Matsalu Saviseltsingu õppereis ja käsitööpäevad	9 500
34	Lääne Skautide Malev	Skaudilaager 2008	30 300
35	Piirsalu Küla Selts	Piirsalu pargi välikäimlad	13 970
36	J.C. Altmõisa Selts	Kiideva, Puisse ja Tuuru külade vabaõhulava tantsupõrand	25 000
37	NordEstNõva	Kodupaik koduseks	19 900
38	Surra-Murra Mängutuba	Surra-Murra mängumaa	19 534
39	Kirbla Külaselts	Kirbla külapäev	4 320
40	Kalaküla Rohelised	Mootorsaag ja võsalõikaja - Kiideva küla hooldustöödeks	10 000
41	Rõude Küla Selts	Noorte õmbluskoolitus	4 010
42	Marimetsa Sõprade Selts	Marimetsa piirkonna meenekonkurss	14 000
43	Võnnu Noorte Selts	Meie mänguväljak	25 000
44	Läänemaa OK Okas	Keedika matka- ja orienteerumiskaart	18 000
45	Kuijõe Külaselts	Kuijõe kultuuripärandi talletamise II etapp	5 500

46	Suusaklubi Sula	Palivere terviserada: sügis 2008	20 000
47	Surra-Murra Mängutuba	Videvikutunnid Surra-Murras	7 000
48	Läänemaa Külade Seltsing	Läänemaa rahvaspordi edendajate tunnustamine	13 793
49	Martna Päevakeskus	Portselanimaal Martnas"	2 500
50	Lihula Rahvaülikool	Multimeediaprojektori soetamine	8 875
51	J.C. Altmõisa Selts	Altmõisa savisepikoja I etapp	24 071
52	Läänemaa Käsitöölise Ühendus	Konkurss "Läänemaa suvrniir"	36 700
53	Põldotsa Rahvaspordiklubi	Läänemaa jalgrattaspordisarja Rakser Marimesa Kapp 2009 I etapi Nigula Saeveskisõidu korraldamine	8 800
54	Rõude Küla Selts	Heakorrastatud Rõude küla	22 500
55	Läänemaa Mentorklubi	Läänemaa Mentorklubi kodulehekül	7 200
56	Seltsing Mereäärsed	Matsalu piirkonna meenekonkurss	22 500
57	Võnnu Noorte Selts	Meie mänguväljak II	24 000
58	Palivere Aleviselts	Palivere raamat	25 000
59	Vatla Külaselts	Lapitöö kursuse III etapp	8 975
60	Kiideva Külaselts	Õpiringid Kiideva külamajas	8 000
61	Kalaküla Rohelised	Kiideva linnutorn-savimaja II etapp	18 000
62	Asuküla Selts	Üht-teist Asuküla mailt	24 550
63	Asuküla Seltsing	Meistrite koda Asukülas II	9 670
64	Läänemaa Orienteerumisklubi Okas	Pullapää matka- ja orienteerumiskaart	20 000
65	Palivere Naisselts	Kursused Palivere portselanimaalijatele	20 127
66	Piirsalu Küla Selts	Piirsalu Küla Seltsi tegemiste jäädvustamine DVD-le	9 648
		Kokku	1 030 256

18.5. Investeeringutoetused hasartmängumaksust

Nr	Taotleja	Projekt	Taotlus	Rahastus
1.	Noarootsi vald	Noarootsi lasteaia saali remont	273 899	273 899
2.	Martna vald	Martna kaarhall – renoveerimise III ehitusjärg	500 000	500 000
3.	SA Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskus	SA Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskuse surnukambri renoveerimine ja külmutusseadmete soetamine	497 875	497 875
4.	Kullamaa vald	Kullamaa valla Üdruma kandi sotsiaalkorter	168 020	168 020

5.	Haapsalu Linnavalitsus	Haapsalu Noorte Huvikeskuse I korruse rekonstrueerimine	500 000	500 000
			KOKKU	1 939 794

18.6. Hajaasustuse veeprogramm

Programmi elluviimise periood on 2008 – 2011. a.

Programmist toetatakse puur- ja salvkaevude ehitamist ja puhastamist ning kaevudest joogiveetorustiku ehitamist või rekonstrueerimist. Samuti toetatakse kaevude varustamist vee pumpamiseks ja puhastamiseks vajalike tehniliste seadmete ja tarvikutega.

Programmist saavad toetusi taotleda füüsilised isikud, kes rahvastikuregistri andmete järgselt elavad taotlusjärgses kohalikus omavalitsuses hiljemalt alates 01.01.2008 ning mittetulundusühingud ja sihtasutused, mille põhikirjaliste tegevuste hulka kuulub oma liikmete või elanike joogiveega varustamise tagamine või kes täidavad korteri- või veeühistu ülesandeid.

Rahastamise põhimõtte järgi ühe kolmandiku rahastab projekti maksumusest riik, teise kolmandiku kohalik omavalitsus ja kolmanda taotleja ise.

2008. aastal esitati omavalitsustele kokku 89 taotlust, neist rahastati 79 kogusummas 3 131 377 krooni (riigi ja kohaliku omavalitsuse toetus kokku), enim küsiti raha puurkaevude rajamiseks.

18.7. Läänemaa Arenduskeskus

Läänemaa Arenduskeskuses töötas 2008. aastal 5 inimest – ettevõtlast, mittetulundusühingute ja kohalike omavalitsuste konsultandid, juhataja ning sekretär. Olulisemad tegevused/projektid alljärgnevalt.

18.7.1. ETTEVÕTLUSE ARENDAMISEKS

Ettevõtlusinkubaatori arendamine

[Läänemaa Arenduskeskus](#) (LAK) jätkas Läänemaa Ettevõtlusinkubaatori (LEVI, pindalaga 100 m², 10 töökohta) tegevuse arendamist, millega suurendati alustavatele ettevõtetele tugiteenuste pakkumist. Inkubaatoris tegutses seitse ettevõtet.

Majandusõpe koolides

Projektis osales 7 kooli, loodi 8 õpilasfirmat, mis tootsid erinevaid tooteid, turundasid neid mh ka enda poolt loodud kodulehtede, messidel ja müügisündmustel osalemise kaudu.

Mentorklubi tegevuse korraldamine

Toetati ettevõtjate mentorklubi tegevust, mentorklubisse kuulus 24 ettevõtjat.

Läänemaa ettevõtjate tunnustamine

Lääne Maavalitsuse ja Swedbanki finantseerimisel korraldati ettevõtjate tunnustamisüritus, kus osales ca 70 ettevõtjat ja tunnustati 4 kategoorias 4 ettevõtet.

18.7.2. MITTETULUNDUSÜHENDUSTE ARENDAMISEKS

LEADER - meetme rakendamine Läänemaal

Jätkati [MTÜ Kodukant Läänemaa](#) ning [Kalanduspiirkondade Säästva Arengu](#) tegevusgrupi [MTÜ Läänemaa Rannakalanduse Selts](#) nõustamist ja tegevuse koordineerimist.

Kodukant Läänemaa ja Läänemaa Rannakalanduse Selts asusid tegutsema LAK ruumides, millega tagatakse kliendile mugavam teeninduskeskkond arendusüksuste kontsentreerumise kaudu. MTÜ Läänemaa Rannakalanduse Seltsis oli aasta lõpu seisuga 42 liiget. Strateegia rahastamiseks koostati PRIA-le (Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet) taotlus, mis ka rahuldati. MTÜ

Kodukant Läänemaal oli aasta lõpu seisuga 49 liiget, neist 11 omavalitsust, 14 ettevõtet ja 24 kodanikeühendust.

Naiste aktiveerimine ühiskondlikus elus ja töajuturul

2008. a. juulis lõppes 2005. aastal alanud ning koostöös SA Tuuru ja Saaremaa Õppekeskusega elluviidud, EQUAL programmist rahastatud projekt *We Friends*. Projekt oli suunatud naiste töö ja pereelu ühildamisele ning naiste aktiivsuse tõstmisele töajuturul. Sihtgrupp oli jagatud kaheks - kodused naised ja naisettevõtjad. Projekt aitas üldiselt kaasa ühistegevuse arengule (sh ka mittetulundusliku tegevuse arendamisele). Loodi MTÜ Läänemaa Mentorklubi, mis koondab ettevõtjaid ja ettevõtlusega alustajaid. Eesmärgiks oli toe, nõu ning abi pakkumine klubilistele.

Haapsalu kunstikeskuse (loomekeskuse) rajamine

Jätkati kohaliku kunstnikkonna algatusel käivitatud protsessi Haapsalu Kunstikeskuse (Loomakeskuse) rajamiseks. Loomakeskusesse kavandatakse võimalused loometegevuse koordineerimiseks, loomerahva tõhusamaks majandustegevuseks, taieste arhiveerimiseks, väljapanekute korraldamiseks jms. Toimus rida kohtumisi ja erinevate hoonetega tutvumisi asutatava MTÜ võimalikuks asukohaks. Kaasati nõupidamistesse tuntud Eesti kunstnikud ja arhitektid (Jaan Toomik, Peeter Pere jt). Asuti kaardistama Läänemaal väljaspool Haapsalut elavate tuntud kunstnike huvi ja peeti mitmega neist läbirääkimisi. Alustati kontseptsiooni uue lahtikirjutamisega, lähtudes ka laienuv huvirühma vajadustest.

18.7.3. OLULISEMAD TEGEVUSED/PROJEKTID KOOSTÖÖS OMAVALITSUSTEGA

Pikaajaliste töötute integreerimine töajuturule

2008. aasta keskel lõppes LAKi juhitud Euroopa Sotsiaalfondi poolt rahastatud projekt, mille käigus loodi pikaajaliste töötute tugivõrgustik, koolitati välja tugiisikud, rajati rehabilitatsioonikeskus jms. Projekti raames leidis töö 40 inimest, koolitustel osales 140 pikaajalist töötut, igapäevaselt hakkas tegutsema kümnest tugiisikust koosnev võrgustik.

Turvalise õpikeskkonna loomine riskirühma lastele Nõva kooli baasil

Algati Nõva kooli tuleviku arengut ja edasist püsijäämist toetav projekt. Viidi läbi mitmeid töökoosolekuid arengukontseptsiooni loomiseks. Kaasati teemaga seonduvad organisatsioonid ja nende esindajad: Nõva vald, Nõva Põhikool, Lääne Maavalitsus, Haapsalu Linnavalitsus, Haapsalu politseijaoskond. Projekti õnnestumisel on kasusaajateks Nõva vald ja selle elanikud tervikuna, kuna põhikooli vanema astme säilimine suurendab valla jätkusuutlikkust.

Raudtee infrastruktuuri taastamise tasuvusuuringu korraldamine

LAK jätkas Läänemaa ja Harjumaa 13 omavalitsuse vahel algatud koostööd, mille eesmärgiks oli koostada Tallinna loode-tagamaa rööbasteede renoveerimise ja taastamise tasuvusuuring. LAK mitu aastat kestnud pingutused teema hoidmisel transpordi infrastruktuuri arendamise päevakorras saavutasid edu. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium loobus vaikivast vastuseisust ja määras töörühma oma esindaja. Alustati projektitaotluse ettevalmistamist.

Lääne Värava rajamine

LAK koostöös MTÜga Läänemaa Turism, Lääne Maavalitsuse ja Risti vallaga tegeles turismi teeninduskeskuse rajamisega Läänemaale Ristile. Projekt oli kohalik algatus, ning sai toetuse Lääne maavalitsustest ja MTÜst Läänemaa Turism. LAK jätkas tegevuste toetamist ning kooskõlastuste hankimist olulistelt riigiasutustelt.

Maakonna arengustrateegia koostamisel osalemine

LAK osales aktiivselt Lääne Maakonna arengustrateegia 2007–2013 teemakodade ja töögruppide töös ning strateegia elluviimisel.

Läänemaa omavalitsuste juhtimiskvaliteedi tõstmise korraldamine

LAK koostöös Läänemaa Omavalitsuste Liiduga ([LOVL](#)) korraldas omavalitsusjuhtide juhtimissuutlikkuse tõstmise koolituse, mille läbisid kõik 12 omavalitsusjuhti ja mitmed vastutavad spetsialistid. Projekti käigus toimus kolm koolitusmoodulit: „Kohaliku omavalitsusüksuse finantsjuhtimine“, „Eduka välissuhtluse ja läbirääkimiste alused“, „Stress ja suhtlemine-teenindamine avalikus sektoris“, „Juht kui liider“. 2009. a kevad-talvisesse perioodi jäi veel ühe mooduli läbiviimine.

18.8. MTÜ Kodukant Läänemaa

Ühingu tegevuse juhtimine

MTÜ Kodukant Läänemaa üldkogu on ühingu kõrgeimaks organiks olev liikmete üldkoosolek. MTÜ Kodukant Läänemaa tegevuse üldjuhtimiseks on valitud seitsmeliikmeline juhatus. Alates 2008.aasta septembrist on võetud tööle palgaline tegevmeeskond. Tegevmeeskonda kuuluvad raamatupidaja, tegevjuht, tegevjuhi abi ja kaks koordinaatorit. EL struktuurifondidest eraldatavate vahendite jagamiseks tegevuspiirkonnas on moodustatud otsustusõigusega 11-liikmeline komisjon, mis põhineb võrdväarsel partnerlusel avaliku-, era- ja mittetulundussektori vahel, kusjuures avaliku sektori osakaal on alla 50% komisjoni liikmetest.

Ühingul on tänasel päeval 49 liiget, neist 11 omavalitust, 14 ettevõtet ja 24 kodanikeühendust. MTÜd juhivad seitsmeliikmeline juhatus, organisatsiooni palgal on viis lepingulist töötajat, tegevjuht, juhiabi, raamatupidaja ning kaks koordinaatorit.

Tegevused 2008. aastal

LEADER meetme raames korraldati välisreis "Roslagen" tegevusgrupiga kohtumiseks Rootsis. Samuti õppereis Rohelise Jõemaa piirkonda naabermaakonda.

Novembris ja detsembris toimus kokku kümme LEADER programmi tutvustavat infopäeva.

2008. aasta üldkogul võeti vastu ning kinnitati MTÜ Kodukant Läänemaa strateegia. Põllumajanduse registrite ja informatsiooni ametile (PRIA) esitati strateegia rakenduskava 2009. aastaks. Strateegia hinnati üleriigilises LEADER tegevusgruppide pingereas kuuenda kohaga. Sellest tulenevalt on 2009-2010 toetused Läänemaale 24,9 miljonit krooni. 2009. aastal jagatakse küla ja maaelu edendamiseks 9,3 miljonit krooni

Tegevused 2009. aastal

1. Lähtuvalt rakenduskavast avada 2009. aastal kõigi seitsme meetme taotlusvoorud
2. Korraldada infopäevi, mis oleksid abiks taotlejatele
3. Anda välja MTÜ Kodukant Läänemaa LEADER tegevusi tutvustav infoleht
4. Korraldada LEADER teemaline õppereis liikmetele mõnda välisriiki
5. Jätkata tööd liikmeskonnaga
6. Osalemine projektis „Väinamere sõlg“
7. Osalemine VIII Eesti Külade Maapäeval

2009 rakenduskavas toetatavad meetmed:

1. Korrastatud ja turvaline elukeskkond
2. Huvitegevuse, vabahariduse ja elukestva õppe edendamine
3. Paikkondlike kultuuritraditsioonide jätkamine
4. Inimesed ja ettevõtluskeskkond
5. Noored ja tulevik Läänemaal
6. Looduskeskkonna ja kohalike loodusvarade parim kasutamine
7. Merega seotud tegevused

Kontakt

MTÜ Kodukant Läänemaa

Lihula mnt.3

90507 Haapsalu

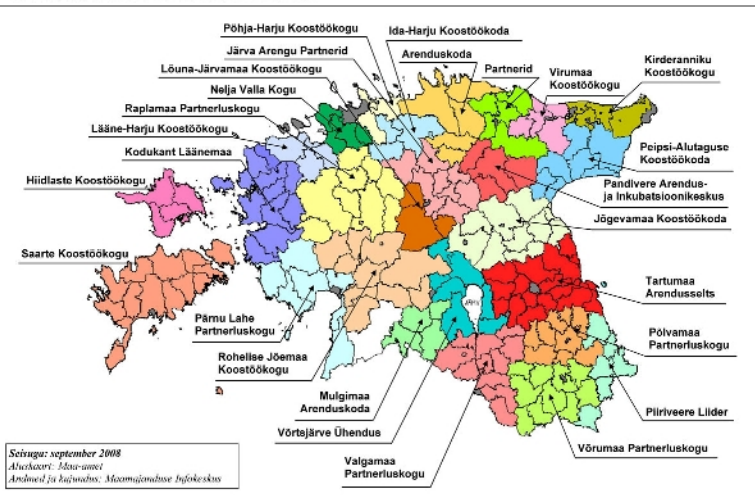
Tel. 47 31 393

E-post. laaneliider@kklm.ee

www.kklm.ee

Paneme külad särama!

LEADER TEGEVUSGRUPID EESTIS

19. POLITSEI

19.1. Koostöö ja preventatsioon

Jaauaris toimus uimastiteemaline infopäev Nõva Põhikoolis – politsei näitas noortele õppefilme ning korraldas rollimängu ja vestluse. Põnevuse lisamiseks otsis narkokoer uimasteid, mis olid peidetud vastavasse kasti. Infopäeva eesmärgiks oli teavitada noori alkoholi ja tubaka tarbimisega seonduvatest riskidest.

Haapsalu politseijaoskond viis **jaauaris ja veebruaris** Haapsalu koolides (4 koolis) läbi Lääne Politseiprefektuuri projekti „**Selge pilt**”. Projekti ülesandeks oli kinnistada teadmisi politseitööst ja edendada tervislikke eluviise. Selleks lahendasid õpilased politseiteemalisi ristsõnu, tegid sportlikke võistlusi, panid kokku puslet ning nuputasid politseilistele küsimustele vastuseid. Projekt viidi läbi kümnes Läänemaa maapiirkonna koolis.

Veebruaris toimus turvateemaline infopäev Oru Koolis. Eesmärgiks oli õpetada noori toime tulema erinevates ohuolukordades (nt tulekahju, enese või teise inimese trauma korral jne). Turvapäeval osalesid lisaks politseile kiirabi, päästeteenistus ja piirivalve, kes andsid näpunäiteid ja korraldasid lastele võistlusi.

Aprillis korraldas politsei Haapsalu Gümnaasiumis uimastiteemalise infopäeva „Pilvitu tulevik”. Infopäeval räägiti narkootikumide kahjulikust mõjust inimese organismile ja selle

valdkonna õigusrikkumistega kaasnevatest karistustest. Oma kogemustest rääkis ka üks endine narkomaan. Infopäeva eesmärgiks oli narkootikumide käitlemisega seotud süütegude vähendamine ja ärahoidmine noorte seas. Projekti läbiviimist toetasid Haapsalu Linnavalitsus ja Lääne Maavalitsus.

Aprillis viidi koos Lääne Maavalitsuse ja Läänemaa Noortekoguga läbi projekt „Õiguskuulekas noor“. Projekti eesmärgiks oli alaealiste motiveerimine õiguskuulekalt käituma ning õiguskuulekalt käituvate alaealiste tunnustamine ja teistele eeskujuks seadmine. Projekti käigus tunnustati iga Läänemaa omavalitsuse õiguskuulekaid ja eeskujulikke noori ning nende vanemaid pidulikult tunnustamisüritusel Haapsalu Kultuurikeskuses ja korraldati noortele seiklusmäng Haapsalus. Projekt leidis kajastamist koguni üleriigilises meedias (ETV uudised). Projekti läbiviimist toetasid: Läänemaa Omavalitsuste Liit, SEB Pank Haapsalu kontor, Heal AS, SKA politseikolledži politseikool ja Haapsalu Tarbijate Ühistu.

Aprillis viisid politseikadetid Haapsalu Linna Algkoolis läbi liiklusõppe päevi, mille raames peeti lastele jalgrattasõidu teemalisi loenguid ja õpetati vigursõitu ning võeti vastu jalgratturi eksameid.

Aprillikuus korraldati koos Taebla vallavalitsuse ja Nigula külaseltsiga Nigula 6. rattapäev. Üritusel olid erinevad võistlused: „Vigurvänt“, maastikusõit, kiirendusvõistlus, aeglussõit. Osa võtsid lapsed vanuses 10-16 aastat. Võistlused toimusid Nigulas.

Aprillist - septembrini osaleti Rakser Marimetsa Kapp'il. Selle ettevõtmise raames toimus igakuiselt üks jalgrattavõistlus/matk mööda Läänemaa valdasid (Taebla 2 etappi, Risti, Martna, Kullamaa, Ridala, Lihula). Osalejaid oli üle Eesti (kokku 200 võistlejat). Võistlused kulgesid erineva pinnakattega radadel, eksootilistes kohtades. Distsantsi pikkus oli 23 km. Politsei peamine roll seisnes võistlejate turvamises.

Maikuus külastati Haapsalu Noorte Huvikeskust, kus vesteldi noortega uimastite teemal ning korraldati rollimäng, mille käigus analüüsiti uimastitarbijate probleeme noorte vaatepunktist lähtudes. Ürituse eesmärgiks oli informeerida noori uimastitarbimisega seonduvatest riskidest. Projekti läbiviimist toetas Lääne Maavalitsus.

Mais ja novembris toimusid politsei ja maakonna spetsialistide ühisreidid uimasteid tarvitavate noorte tabamiseks. Üheks eesmärgiks oli vahetada kogemusi töös alaealistega. Kaasatud oli inimesi (spetsialiste, lapsevanemaid) väljastpoolt politseijaoskonda. Käidi kohtades, kus noortel on kombeks koguneda ja alkoholi/uimasteid tarbida, politsei esindaja fikseeris õigusrikkumised.

Mais lõppes Lääne Politseiprefektuuri projekt väikestele liiklejatele „Väike ellujääja“. Projekti eesmärgiks oli innustada lapsi turvaliselt liiklema ja selleks liikleeskirju ning ohutu liiklemise võtteid tundma õppima. Projekti raames jagati sügisel kõikide koolide esimestele klassidele liiklusaabitsad. Mais jagati liiklusaabitsa järgi liiklusõppe läbinud koolide lastele TARGA LIIKLEJA TUNNISTUS ning iga klassi kahele parimale korraldati politseijaoskonnas vastuvõtt. Vastuvõtul pakuti lastele torti, mängiti, vaadati politsei tööruume ja sõidutati soovijaid politseirolleriga.

1. juunil osaleti Haapsalu Linnavalitsuse Lastekaitsepäeva pereüritusel. Haapsalu Piiskopilinnusest oli saanud suur koduhoov, mis jaotati „pesadeks“. Politsei pesas tegid lapsed jalgratturi eksamit, joonistasid ja lahendasid ristsõnu, lasid ennast sõidutada politsei rolleriga ja uurisid lähemalt politseiautot, vaatasid ja katsusid märulivarustust ning said teada, kuidas võetakse sõrmejälgi. Kohal oli mõistagi ka lõvi Leo.

Juulikuus koos jalgrattaklubiga Paralepa korraldati Haapsalu Rattaralli, mis oli maanteeõit distantsiga 100 km. Osalejaid tuli üle Eesti, kokku 187 võistlejat. Politsei peamine roll oli turvata võistlejaid.

Juulis osaleti Eesti Lasterikaste Perede Liidu suvepäevadel, kus politsei tegi lastele ja noortele ristsõnu, näitas sõrmejalgede võtmise varustust, sõidutas väiksemaid lapsi rolleriga jms.

Septembrist detsembrini viidi läbi projekt „Turvaline kodu”. Projekti eesmärgiks oli kutsuda esile muutusi ja pakkuda teistsugust vaatenurka peredele, kus esineb konflikte täiskasvanute vahel ja kus on kasvamas alaealised lapsed. Projekti käigus koolitati maakonna vastava ala spetsialiste selliseid peresid konfliktide puhul abistama. Projekti peamiste tegevustena toimusid psühholoogilised grupitööd lapsevanematele ja lastele ning lastele eraldi meelalatuslikud ja üldharivad tegevused (õppefilmide vaatamine, söögitegemine, savivoolimine, ratsutamine, bowlingumäng, veekeskuse külastus jms). Projekti läbiviimist toetasid Lääne Maavalitsus, Haapsalu Linnavalitsus ja Sotsiaalkindlustusamet.

Septembri alguses korraldati koos Lääne Teedekeskusega Haapsalu lastele liiklusteemaline infopäev. Infopäeval said lapsed harjutada jalgratta vigursõitu ja lahendada liiklusteemalisi ülesandeid. Ürituse eesmärgiks oli meenutada lastele ohutu liiklemise tõdesid.

Liiklusteemalised infopäevad korraldati veel septembris Lihula gümnaasiumis ja oktoobris Noarootsi koolis. Lääne Teedekeskus korraldas jalgrattavigursõitu, politsei näitas õppefilme ja pidas loenguid. Eesmärgiks oli kinnistada noortele ohutu liiklemise tõdesid.

Septembris ja oktoobris toimusid uimastiteemalised üritused Ridala põhikoolis. Eesmärgiks informeerida noori alkoholi ja tubaka tarbimisega seonduvatest riskidest. Noortele korraldati loenguid ja näidati õppefilme, noored esitasid enda poolt ette valmistatud uimastiteemalisi etüüde ning meealatusliku osana näitas politsei narkokoer oma oskusi. Kuna lapsed olid vaeva näinud ja ise ka üritusse panustanud, korraldas SEE-teater neile tantsukursuse ja näitas uimastiteemalist noorteetendust „Laste riskiretk”. Üritust toetas Lääne Maavalitsus.

Uimastiteemaline üritus toimus novembris Vidruka koolis. Lektor Evgenia Luidalepp rääkis lastele teemal „Psüühilised ja somaatilised alkoholi mõjurid ja sotsiaalne hälbeline käitumine“, politsei tutvustas uimastitega seotud seadusandlust ning pani lapsed lahendama vastavat testi ning arutles lastega uimastite teemal. Üritust toetas Lääne Maavalitsus.

Oktoobris toimus sportlik ettevõtmine - Haapsalu politseijaoskonna, Lääne-Harju politseiosakonna, Risti valla abipolitsei ja Risti valla noorte vaheline sõpruskohtumine võrkpallis Läänemaal, Risti Põhikooli spordisaalis. Lisaks planeeritud võistkondadele osales ka täiskasvanute meeskond „Risti 300” ehk seltskond Ristilt, kelle vanus kokku andis 300 aastat. Ürituse eesmärgiks oli luua sõbralikke suhteid ja elavdada koostööd kohalike elanike ja politsei vahel. Üritust toetas Risti Vallavalitsus.

Novembris toimus infopäev Risti põhikoolis. Õpilastele peeti loenguid ja näidati uimastite ja seadusandluse teemalisi õppefilme. Õpetajatega vesteldi õpilaste korralekutsumise teemal (õiguslikud alused koolikorra tagamiseks).

Novembris korraldati koos Lääne Politseiprefektuuri meeskonnaga teabepäev Läänemaa ettevõtjatele, kelle tegevuseks on muuhulgas ka alkoholi- ja tubakatoodete müük. Eesmärgiks oli anda ülevaade alaealistega seonduvatest alkoholi- ja tubakaseaduse rikkumistest. Arutleti juristi ja politsei eestvedamisel, kuidas nt käituda täisealistega, kes ostavad alaealistele alkoholi jne. Koos ettevõtjatega püüti leida probleemidele lahendusi.

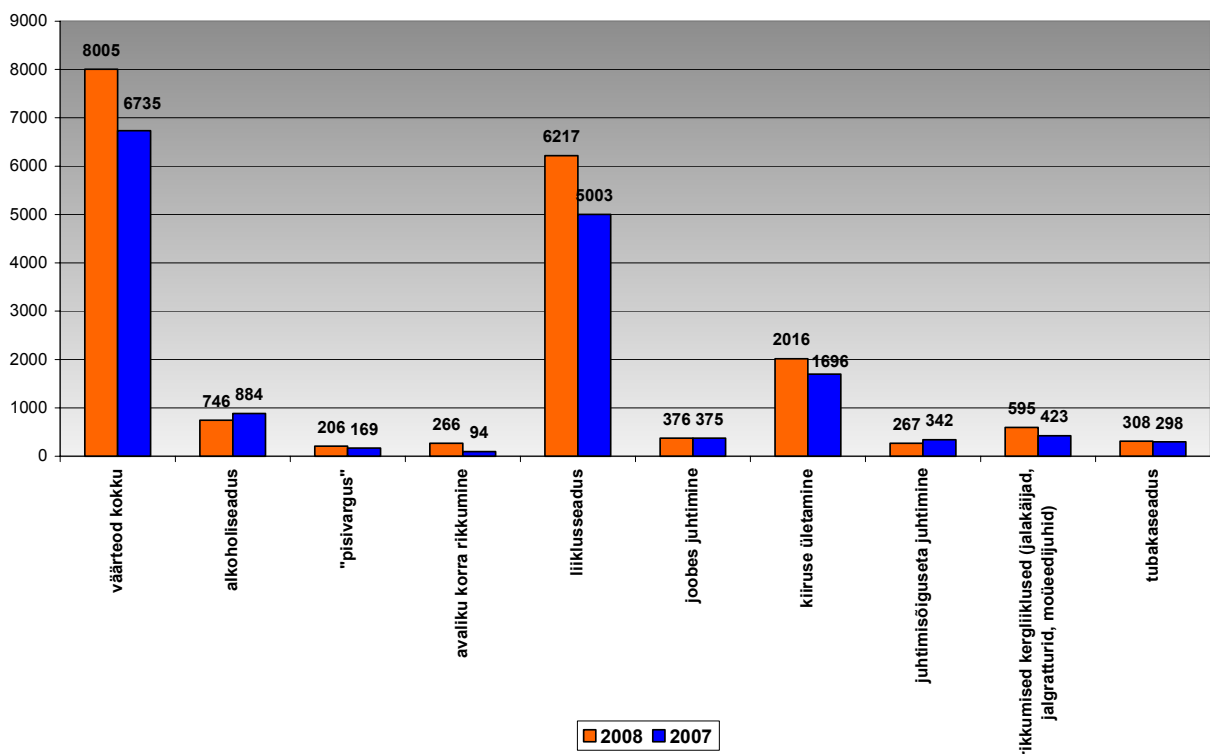
Novembris käivitus politsei eestvedamisel Lääne Maavalitsuse turvalisuse teemakojas maakonna spetsialistide poolt ette valmistatud kuriteoennetuslik koostööprojekt „Leidke aega minu jaoks”. Projekti raames on ilmunud nõuandva sisuga ajaleheartiklid maakonnalehes ja valmis on tehtud plakatid ning voldikud lapsevanemate tähelepanu tõmbamiseks laste probleemidele. Projekt alles kestab ja osa tegevusi on veel ees (sh plakatite jagamine).

Teist aastat viidi läbi projekt „Saab ka teisiti”, mille tegevused algasid aprillis ning lõppesid novembris. Projekti eesmärk on Läänemaa õpilaskodude kasvatusraskustega noorte arengu ja toimetuleku toetamine. Projektis osales neli Läänemaa õpilaskoduga kooli (Noarootsi kool, Haapsalu sanatoorne internaatkool, Vidruka kool, Kasari põhikool). Õpilaskodudega koolide noored tutvusid politsei tööga Haapsalu politseijaoskonnas, kasvatajad tegid motivatsiooniüritusena läbi kanuumatka Kasari jõel ja osalesid grupitöös, lapsed ja kasvatajad külastasid Nõmme seiklusparki ning osalesid SEE-teatri seminarides (kuulati loengut laval esinemise tehnikatest, lavastati ise etüüd etteantud teemal ja osaleti egiptlasest tantsuõpetaja tantsutreeningul). Lastele toimus loovusteraapia ning kasvatajatele koolitus stressi ja läbipõlemise teemal. Projekti läbiviimist toetasid Hasartmängumaksu Nõukogu, Lääne Maavalitsus ja õpilaskodudega koolid ise.

Haapsalu politseijaoskonna konstaablid on aasta jooksul üsna palju käinud **Läänemaa koolides loenguid** pidamas. Teemadeks liiklusohutus, politseitöö, uimastite tarbimisega seonduv seadusandlus, avalik kord jms. Lisaks osaleti mitmetel teiste asutuste poolt korraldatud ettevõtmistes ja tegevustes.

Haapsalu politseijaoskonna projekte ja ettevõtmisi on toetanud: Lääne Maavalitsus (alaealiste komisjon ja Tervisenõukogu), Haapsalu Linnavalitsus, Hasartmängumaksu Nõukogu, Läänemaa Omavalitsuste Liit, Maanteeamet, Kaitseliidu Lääne Malev, OÜ TENE Kaubandus, OÜ Teele P&P, SEB Pank Haapsalu kontor, Heal AS, SKA politseikolledži politseikool, Haapsalu Tarbijate Ühistu, Sotsiaalkindlustusamet, Risti Vallavalitsus.

Väärteguisid registreeriti 2008. aastal 8 005, mis on 1 270 võrra rohkem, kui 2007. aastal. Läänemaal moodustasid liiklusalased väärteod 78% kõigist väärteguisest ja 2008. aasta tõus väärteguisest toimuski liiklusseaduse rikkumiste arvelt 1 214 võrra ning liiklusseaduse rikkumiste arv tõusis omakorda kiiruseületamiste arvelt 320 võrra. Ebakainete juhtide arv jäi peaaegu samale tasemele (2008. a – 376; 2007. a – 375). Suur tõus väärteguisest osas oli ka avaliku korra rikkumiste arvelt (2008. a – 266, 2007. a – 94), pisut tõusis pisivarguste arv 37 võrra (2008. a – 206, 2007. a – 169). Aastal 2008 langes alkoholiseaduse rikkumiste arv 138 võrra (2008. a – 746, 2007. a – 884).

19.2. Turvalisuse teemakoja toimetamised aastal 2008

Maakonna arengukava üheks eesmärgiks on suurendada siin elavate inimeste turvalisust. Turvalisus võiks olla meie kaubamärk, mille tulemusena suureneks kokkuvõttes ka elanike arv. Et inimesed tahaksid siin elada, siia jääda, siia tulla ja kodu rajada.

Inimeste elu on turvaline siis, kui nad suudavad ohte kontrollida. Turvalisus on inimese ja elukeskkonna vaheliste seoste ahel, mille käigus inimesed loovad ohutuks eluks optimaalse keskkonna. Turvalisuse korral on füüsilised ohud ja moraalsed surved inimese kontrolli all.

Turvalise keskkonna loomisega (algselt põhiliselt haiguste ja vigastuste ennetamise alal) on Läänemaal tegeletud juba aastaid. Täna koordineerib tegevust maakonna turvalisuse teemakoda. Turvalisuse võtmesõnaks on meil koostöö. Selleks on sõlmitud erinevate partnerite vahel „Vigastuste ennetamise ühislepe“ ja algatatud kaks suurprojekti: kuriteoennetuslik koostööprojekt ja turvaline kogukond. Mõlema projekti raames on algatatud mitmeid alaprojekte, et jõuda läbi erinevate tegevuste soovitud tulemuseni: et ükski laps ei saaks vigastuste tõttu surma, et meie inimesed ei hukkuks autoavariides, tuleõnnetustes, et noored ei tarvitaks narkootikume ja lausjoomine väheneks kogu elanikkonna hulgas. Soovime, et maakonna inimesed tunneksid, et neist hoolitakse ja et Läänemaa on parim paik maailmas.

Turvalisuse teemakoda on heaks näiteks, kuidas peab üks intersektoraalne töögrupp toimima: erinevate valdkondade inimesed tegutsevad ühise eesmärgi nimel. Samas kuulub teema tööühma kõigi liikmete igapäevaste tööülesannete hulka. Kõik olulised struktuurid selles tööühmas on ühendatud – päästeteenistus, politsei, liiklusohutus, haigla, avalik sektor, kolmas sektor, väikelaste, koolide ja eakate asutuste esindajad, kohalike omavalitsuste (KOV) ja maavalitsuse töötajad

Kahe projekti koostöös toimunud ettevõtmised

Uimastiteemalised infopäevad. Nõva Põhikoolis näitas politsei noortele õppefilme ning korraldas rollimängu ja vestluse. Põnevuse lisamiseks otsis narkokoer uimasteid, mis olid peidetud vastavasse kasti. Infopäeva eesmärgiks oli teavitada noori alkoholi ja tubaka tarbimisega seonduvatest riskidest. Oru koolis oli eesmärgiks õpetada noori toime tulema erinevates ohuolukordades (nt tulekahju, enda või teise inimese trauma korral jne). Turvapäeval osalesid lisaks politseile kiirabi, päästeteenistus ja piirivalve, kes andsid näpunäiteid ja korraldasid lastele võistlusi.

Haapsalu neljas koolis viidi läbi Lääne Politseiprefektuuri alaprojekt „**Selge pilt**“. Projekti ülesandeks oli kinnistada teadmisi politseitööst ja edendada tervislikke eluviise. Selleks lahendasid õpilased politseiteemalisi ristsõnu, tegid sportlikke võistlusi, panid puslet kokku ning nuputasid politseitöö alastele küsimustele vastuseid. Projekt viidi läbi kümnes Läänemaa maapiirkonna koolis.

Aprillis viidi läbi projekt „Õiguskuulekas noor“. Projekti eesmärgiks oli alaealiste motiveerimine õiguskuulekaks käitumiseks ning õiguskuulekalt käituvate alaealiste tunnustamine ja teistele eeskujuks seadmine. Projekti käigus tunnustati iga Läänemaa omavalitsuse õiguskuulekaid ja eeskujulikke noori ning nende vanemaid pidulikult tunnustamisüritusel Haapsalu Kultuurikeskuses ja korraldati noortele seiklusmäng Haapsalus. Projekt leidis kajastamist koguni üleriigilises meedias (ETV uudised). Projekti läbiviimist toetasid Läänemaa Omavalitsuste Liit, SEB Panga Haapsalu kontor, AS Heal, SKA politseikolledži politseikool ja Haapsalu Tarbijate Ühistu.

Aprillis viisid politseikadetid Haapsalu linna algkoolis läbi liiklusõppe päevi, mille raames peeti lastele jalgrattasõidu teemalisi loenguid ja tehti vigursõidu õpet ning võeti vastu jalgratturi eksameid.

Aprillikuus korraldati koos Taebla vallavalitsuse ja Nigula külaseltsiga „Nigula 6. rattapäev“ – üritusel olid erinevad võistlused: „Vigurvänt“, maastikusõit, kiirendusvõistlus, aeglussõit. Nendest

võtsid osa lapsed vanuses 10-16 aastat. Võistlused toimusid Nigulas.

Aprillist septembrini osaleti Rakser Marimetsa Kapp-il. Selle ettevõtmise raames toimus igakuiselt üks jalgrattavõistlus/matk mööda Läänemaa valdasid (Taebla 2 etappi, Risti, Martna, Kullamaa, Ridala, Lihula). Osales üle Eesti 200 võistlejat. Võistlused kulgesid erineva pinnakattega radadel, eksootilistes kohtades, distantsiga 23 km. Politsei peamine roll oli turvata võistlejaid.

Maikuu külastati Haapsalu Noorte Huvikeskust, kus vesteldi noortega uimastiteemal ning korraldati rollimäng, mille käigus analüüsiti uimastitarbijate probleeme noorte vaatepunktist lähtudes. Ürituse eesmärgiks oli informeerida noori uimastitarbimisega seonduvatest riskidest.

Mais ja novembris toimusid politsei ja maakonna spetsialistide ühisreidid uimasteid tarbivate noorte tabamiseks. Üheks eesmärgiks oli vahetada kogemusi töös alaealistega. Kaasatud oli inimesed (spetsialistid, lapsevanemad) väljastpoolt politseijaoskonda. Käidi kohtades, kus noortel on kombeks koguneda ja alkoholi/uimasteid tarbida. Politsei esindaja fikseeris õigusrikkumised.

Mais lõppes Lääne Politseiprefektuuri projekt väikestele liiklejatele „**Väike Ellujääja**”. Projekti eesmärgiks oli innustada lapsi turvaliselt liiklema ja selleks liicluseeskirju ning ohutu liiklemise võtteid tundma õppima. Projekti raames jagati kõigi koolide esimestele klassidele sügisel liiklusaabitsad. Mais jagati liiklusaabitsa järgi liiklusõppe läbinud koolide lastele TARGA LIIKLEJA TUNNISTUS ning iga klassi kahele parimale korraldati politseijaoskonnas vastuvõtt. Vastuvõtul pakuti lastele torti, mängiti, vaadati politsei tööruume ja sõidutati soovijaid politseirolleriga.

1. juunil osaleti Haapsalu Linnavalitsuse poolt korraldatud **Lastekaitsepäeva pereüritusel.** Haapsalu Piiskopilinnusest oli saanud suur koduhoov, mis oli jaotatud „pesadeks”. Politsei pesas tegid lapsed jalgratturi eksamit, joonistasid ja nuputasid ristsõnadele vastuseid, lasid ennast sõidutada politsei rolleriga ja uurisid lähemalt politseiautot, vaatasid ja katsusid märulivarustust ning said teada, kuidas võetakse sõrmejälgi. Kohal oli mõistagi ka lõvi Leo.

Juulikuus koos jalgrattaklubiga Paralepa korraldati „Haapsalu Rattaralli”, mis oli maanteeõit distantsiga 100 km. Osalejaid oli üle Eesti (kokku 187 võistlejat). Politsei peamine roll oli turvata võistlejaid.

Juulis osaleti Eesti Lasterikaste Perede Liidu suvepäevadel, kus politsei tegi lastele ja noortele ristsõnu, näitas kohvrit sõrmejälgede võtmise varustusega, sõidutas väiksemaid lapsi rolleriga jms.

Septembrist detsembrini viidi läbi projekt „Turvaline kodu”. Projekti eesmärgiks oli kutsuda esile muutusi ja pakkuda teistsugust vaatenurka peredele, kus esineb konflikte täiskasvanute vahel ja kus on kasvamas alaealised lapsed. Projekti käigus koolitati maakonna vastava ala spetsialiste peresid konfliktide puhul abistama. Projekti peamiste tegevustena toimusid psühholoogilised grupitööd lapsevanematele ja lastele ning lastele eraldi meelalahutuslikud ja üldharivad tegevused (õppefilmide vaatamine, söögi tegemine, savi voolimine, ratsutamine, bowlingumäng, veekeskuse külastus jms). Projekti läbiviimist toetasid Lääne Maavalitsus, Haapsalu Linnavalitsus ja Sotsiaalkindlustusamet.

Septembri alguses korraldati Haapsalus koos Lääne Teedekeskusega koolilastele liiklusteemaline infopäev. Infopäeval said lapsed harjutada jalgratta vigursõitu ja lahendada liiklusteemalisi ülesandeid. Ürituse eesmärgiks oli meenutada lastele ohutu liiklemise tõdesid.

Liiklusteemaline infopäev korraldati veel septembris Lihula gümnaasiumis ja oktoobris Noarootsi koolis. Lääne Teedekeskus organiseeris jalgrattavigursõitu, politsei näitas õppefilme ja pidas loenguid. Infopäeva eesmärgiks oli kinnistada noortele ohutu liiklemise tõdesid.

Septembris ja oktoobris toimusid uimastiteemalised üritused Ridala põhikoolis. Eesmärgiks

informeerida noori alkoholi ja tubaka tarbimisega seonduvatest riskidest. Noortele korraldati loenguid ja näidati õppefilme, noored esitasid enda poolt ettevalmistatud uimastiteemalisi etüüde ning meelegaalustusliku osana näitas politsei narkokoer oma oskusi. Kuna lapsed olid vaeva näinud ja ise ka üritusse panustanud, korraldas SEE teater neile tantsukursuse ja näitas uimastiteemalist noortetendust „Laste riskiretk”. Üritust toetas Lääne Maavalitsus.

Vidruka Koolis toimus uimastiteemaline üritus novembris. Lektor Evgenia Luidalepp rääkis lastele teemal „Psüühilised ja somaatilised alkoholi mõjurid ja sotsiaalne hälbeline käitumine“, politsei tutvustas uimastitega seotud seadusandlust ning pani lapsed lahendama vastavat testi ning arutles lastega uimastite teemal. Üritust toetas Lääne Maavalitsus.

Oktoobris toimus sportlik ettevõtmine - Haapsalu politseijaoskonna, Lääne-Harju politseiosakonna, Risti valla abipolitsei ja Risti valla noorte vaheline sõpruskohtumine võrkpallis Läänemaal, Risti Põhikooli spordisaalis. Lisaks planeeritud võistkondadele osales ka täiskasvanute meeskond „Risti 300” ehk seltskond Ristilt, kelle vanus kokku andis 300 aastat. Ürituse eesmärgiks oli luua sõbralikke suhteid ja edendada koostööd kohalike elanike ja politsei vahel. Üritust toetas Risti Vallavalitsus.

Leidis aset maakonna turvalisuse teemakoja liikmete ja võrgustikupartnerite arenduskoolitus koostöös Läänemaa Arenduskeskusega. Koolitajateks olid koolituskeskuse Invicta treenerid. Koolituse eesmärgiks oli maakonna traumaprogrammi väljatöötamine. Osales 35 inimest.

Novembris toimus infopäev Risti põhikoolis. Õpilastele peeti loenguid ja näidati õppefilme teemal uimastid ja seadusandlus; õpetajatega vesteldi õpilaste korralekutsumise teemal (õiguslikud alused koolikorra tagamiseks).

Novembris korraldati koos Lääne Politseiprefektuuri meeskonnaga **teabepäev Läänemaa ettevõtjatele**, kelle tegevuseks on muuhulgas ka alkoholi- ja tubakatoodete müük. Eesmärgiks oli anda ülevaade alaealistega seonduvatest Alkoholi- ja Tubakaseaduse rikkumistest. Arutleti juristi ja politsei eestvedamisel, kuidas nt käituda täisealistega, kes ostavad alaealistele alkoholi jne. Koos ettevõtjatega püüti leida probleemidele lahendusi.

Novembris käivitus politsei eestvedamisel Lääne Maavalitsuse turvalisuse teemakojas maakonna spetsialistide poolt ettevalmistatud kuriteoennetuslik **koostööprojekt „Leidke aega minu jaoks”**. Projekti raames on ilmunud nõuandva sisuga ajaleheartiklid maakonnalehes ja valmis on tehtud plakatid ning voldikud lapsevanemate tähelepanu tõmbamiseks lastele. Projekt alles kestab ja osa tegevusi on veel ees (sh plakatite jagamine).

Toimus maakonna noortetöötajate koolitusreis Ida-Virumaale, mille käigus külastati viit Noortekeskust, tutvuti nende ennetustegevustega ja probleemidega.

Teist aastat viidi läbi projekt „Saab ka teisiti”, mille tegevused algasid aprillis ning lõppesid novembris. Projekti eesmärgiks oli Läänemaa õpilaskodude kasvatusraskustega noorte arengu ja toimetuleku toetamine. Projektis osales neli Läänemaa õpilaskoduga kooli (Noarootsi kool, Haapsalu Sanatoorne Internaatkool, Vidruka kool, Kasari põhikool). Õpilaskodudega koolide noored tutvusid politsei tööga Haapsalu politseijaoskonnas; kasvatajad tegid motivatsiooniüritusena läbi kanuumatka Kasari jõel ja osalesid grupitöös; lapsed ja kasvatajad külastasid Nõmme seiklusparki ning osalesid SEE-teatri seminarides (kuulati loengut laval esinemise tehnikatest, lavastati ise etüüdi etteantud teemal ja osaleti egiptlasest tantsuõpetaja tantsutreeningul). Lastele toimus loovusteraapia ning kasvatajatele koolitus stressi ja läbipõlemise teemal. Projekti läbiviimist toetasid Hasartmängumaksu Nõukogu, Lääne Maavalitsus ja õpilaskodudega koolid ise.

Haapsalu politseijaoskonna konstaablid on aasta jooksul käinud **Läänemaa koolides loenguid** pidamas üsna palju. Teemadeks liiklusohutus, politseitöö, uimastite tarbimisega seonduv

seadusandlus, avalik kord jms. Lisaks osaleti mitmetel teiste asutuste poolt korraldatud ettevõtmistes ja tegevustes.

Projekte ja ettevõtmisi on toetanud: Lääne Maavalitsuse alaealiste komisjon, Haapsalu Linnavalitsus, Hasartmängumaksu Nõukogu, Läänemaa Omavalitsuste Liit, Maanteeamet, Kaitseliidu Lääne Malev, OÜ TENE Kaubandus, OÜ Teele P&P, SEB Pank Haapsalu kontor, AS Heal, SKA politseikolledži politseikool, Haapsalu Tarbijate Ühistu, Sotsiaalkindlustusamet, Risti Vallavalitsus.

20. PÄÄSTETEENISTUS

Päästkeskuse tegevusvaldkonnad on päästetööde tegemine, riiklik tuleohutuse järelvalve, ennetustöö ja kriisireguleerimine. Lääne-Eesti Päästkeskuse koduleht asub aadressil <http://www.lepk.ee/net/>.

Alates 2007. a on aga päästeala prioriteediks tuleohutusala ennetustöö.

Projekti "Kodu tuleohutuks" raames külastati Läänemaal 288 kodu, kus kontrolliti tuleohutust ning pandi üles suitsuandur.

Päästkeskus korraldatud koolitusel said kutse 2 korstnapühkijat.

Korraldati lahtiste uste nädal meie depoodes ja päästealal ning loominguvõistlus.

Toimus teabepäev omavalitsuste sotsiaaltöötajatele, eesmärgiga muuta efektiivsemaks omavaheline koostöö.

Toimused tuleohutusala evakuatsiooniõppused koolides, lasteaedades ja hoolekandeaasutustes.

Sügisel alustas Risti päästekomandos päästeala noortering milles osales 15 last Risti põhikoolist vanuses 10-15 aastat. Lapsed said tuleohutusala teadmisi.

Päästemeeskondadel toimus väljasõite kokku 970.

Metsa-maastikutulekahjusid oli 156.

Tulekahjusid oli 452.

Läänemaal hukkus tulekahjudes 2008. aastal 5 inimest.

Liiklusõnnetustele tehti väljasõite 28 korral.

Loodusjõududest põhjustatud väljasõite oli 35.

Väljakutsed valdade kaupa:

Haapsalu	217
Ridala	105
Oru	12
Taebla	37
Risti	31
Noarootsi	18
Nõva	14
Martna	11
Kullamaa	13
Lihula	41
Hanila	16
Vormsi	6

21. KAITSELIIDU LÄÄNE MALEV

Kaitseliit on kaitsejõudude osa, Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik sõjaväeliselt korraldatud relvi valdav ning sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon, mis täidab temale [Kaitseliidu seaduse](#) alusel pandud ülesandeid. Kokku on kaitseliidus 15 malevat.

Kaitseliidu (edaspidi KL) Lääne Malev hõlmab erinevalt teistest malevatest kahte maakonda, lisaks põhiosa moodustavale Lääne maakonnale veel Hiiumaa maakonda. 1940. aastal hõlmas Läänemaa, seega ka KL Lääne Malev, märksa suuremat territooriumi kui praegu. Sõjajärgsel ajal on Lääne maakond loovutanud oma alasid: Varbla ja Lihula kandi Pärnumaale ning Kullamaa, Märjamaa, Velise ja Vigala alad Rapla maakonnale. Seevastu on Harjumaalt Nõva piirkond tulnud Lääne maakonda. Sõjaeelselt iseseisev Hiiumaa malevkond on nüüd KL Lääne Maleva üksuseks.

Tegevust juhib malevapealik ja maleva juhatus ning korra aastas või erakorralistel juhtudel sagedamini käib koos maleva esinduskogu. Staabi eesotsas on staabiülem, väljaõpet juhib väljaõppeülem ning maleva tegevuse erinevate valdkondade eest vastutavad tagalaülem, relvur, sidspetsialist, personalispetsialist, instruktorid, eriorganisatsioonide instruktorid.

Lääne malev koosneb maleva staabist ja kolmest malevkonnast - Haapsalu malevkond, Risti malevkond ja Hiiumaa malevkond.

Malevkondade vastutusalad:

- Haapsalu malevkond - Haapsalu linn, Oru, Ridala ja Vormsi vallad;
- Risti malevkond - Taebla, Risti, Martna, Lihula, Kullamaa, Nõva, Noarootsi ja Hanila vallad;
- Hiiumaa malevkond - kogu maakond.

Maleva liikmeskond:

Lääne malev kokku 1 447

Sellest:

- Kaitseliit 900;
- Naiskodukaitse 118;
- Noored Kotkad 192;
- Kodutütred 237.

Kaitseliiduga on seotud ca 3,5% Läänemaa ja Hiiumaa elanikkonnast, samas kui Eesti keskmine on 1%. Aastast aastasse on kodanike huvi kaitseliidu vastu kasvanud ja liikmeskond suurenenud.

Valgeristi kavalerid

Erakogu

Aasta tähtsamad ja traditsioonilised üritused:

* Maleva jalaväekompanii läbis 5.-7. detsembril suurõppuse “Orkaan 3” Saaremaal. Osales 103 Lääne maleva kaitseliitlast. Õppus “Orkaan” viiakse läbi alates 2006. aastast. Tegemist on regionaalse koostööõppusega, mida viiakse läbi KL Lääne, Pärnumaa ja Saaremaa malevate poolt.

“Orkaan 3”

Heino Rebase foto

* Miinipildujarühma reservõppekogunemine 5.-18. oktoobril Utsalis.

* Malev osales Eesti Vabariigi aastapäeva paraadil Pärnus (kompanii) ja Võidupüha paraadil Tallinnas (rühm).

Võidupüha Haapsalus

Lääne malev Võidupüha paraadil Tallinnas

Heino Rebase fotod

* Vabariigi aastapäeva paraad Haapsalus – kompanii täies koosseisus, lisaks eriorganisatsioonid. Toimus Võidupühale pühendatud pidulik rivistus – rühm, lisaks eriorganisatsioonid.

* Vabariigi aastapäevale pühendatud üritused Lääne maakonna koolides.

* Alustati riigikaitseõpetuse läbiviimist maakonna suurimas gümnaasiumis - Haapsalu Gümnaasiumis.

* Sõdurilaager Taebla valla noortele, osales 28 õpilast.

* Kaasabi Leinapäeva läbiviimisel 14. juunil 2008 - 10 kaitseliitlast.

* Isadepäev Kaitseliiduga 12. novembril 2008 Haapsalu algkoolis, osales 150 last koos vanematega.

- * Lahtiste uste päevad Lääne malevas seoses Eesti Vabariigi 90. aastapäevaga toimusid 26.- 27. novembril 2008. Osa võttis 7 kooli, 171 õpilast ja õpetajat.
- * Talvapäev Kaitseliiduga 13. detsembril 2008 - üle 500 osavõtja.
- * Abipolitsei formeering osaleb iganädalaselt avaliku korra kaitses Haapsalu linnas ja maakonnas.
- * Kaitseliitu tutvustav üritus Lääne maakonna koolijuhtidele, osales 14 koolijuhti.
- * Sõjalis-sportlik võistlus "Lahingpaari koostöö" 9. veebruaril 2008, milles osales 45 võistlejat.
- * Patrullvõistlus "Valge Laev 2008". 5.-6. aprill 2008. Osalejaid oli teistest malevatest, väeosadest ja Lätist – kokku 155, korraldajaid ja vastutegijaid 41. Patrullvõistlust "Valge Laev" korraldatakse iga-aastaselt 1995. aastast alates ja sellest on saanud üks populaarsemaid kaitseliidu võistlusi.
- * "Teeme ära 2008".

President Lääne Malevas

Erakogu

22. MAKSU- JA TOLLIAMET LÄÄNEMAAL aastatel 2003 kuni 2008

2003. aastal oli vabariigis 17 juriidilise isikuna eraldiseisvat maksuameti kontorit. Tolliamet töötas iseseisva juriidilise isikuna. Tolliamet oli jagunenud 5 inspektuuriks. Muudatused algasid 2004. aastal. Peakontorite tasandil ühendati maksu- ja tolliamet ühtse juhtimise alla. Tekkis neli maksuregiooni ning tööd jätkas 5 tolliinspektuuri. Selle aja jooksul jõudis Eesti ühineda Euroopa Liiduga, mis vähendas oluliselt tollialast tööd. Euroopa Liidu sisepiiridelt tulid tolliametnikud ära.

1. juulist 2005 ühendati neli maksukeskust ja viis tolliinspektuuri neljaks maksu- ja tollikeskuseks (MTK). Põhja maksu- ja tollikeskus asub Tallinnas, Lõuna MTK keskusega Tartus, Ida MTK keskusega Jõhvis ja Lääne MTK keskusega Pärnus. Kõikide keskuste koosseisu jäid kohalikud maksu- ja tollibürood. Lääne MTK piirkonnas asusid bürood Kärđlas, Kuressaares, Haapsalus, Paines, Raplas ja Pärnus. Nii füüsiliste kui ka juriidiliste isikute teenidamises ja nõustamises muutusi ei toimunud. Meie kliendid ei tundnud vahet teeninduse kvaliteedis ja kättesaadavuses.

Struktuur oli sambapõhine. Juhatajal oli kolm asetäitjat, kes omakorda juhtisid teatud osakondi.

Nii oli maksukorralduse sambas maksude osakond, kontrolliosakond, tolliosakond ja sissenõudmise osakond.

Teenindussammast juhtis samuti Lääne MTK juhataja asetäitja. Maksu- ja tollibürood olid kõikides meie regiooni kuuluvates maakonnakeskustes – Haapsalus, Kuressaares, Kärđlas, Paines, Pärnus ja Raplas.

Ühiskonna ja majanduskaitse sambas olid tollikontrolliosakond ja teabeosakond.

Lääne MTK juhatajale allusid otse juriidiline ja haldusosakond.

Kokku oli 262 ametnikku, sh 27 juhti.

Väikeste maksuametite liitmine oli kindlasti õige samm, sest sai tunduvalt laiemalt ja paindlikumalt rakendada kohapealset kompetentsi. Tekkis võimalus spetsialiseeru-miseks.

Samal ajal pööras Maksu- ja Tolliameti (MTA) juhtkond väga suurt tähelepanu elektroonsete võimaluste laiendamisele. Elektroonsed deklaratsioonid ei ole enam kellelegi uudiseks. Üle 80% üksikisikust deklareerijatest esitab oma andmed MTA-le elektroonselt. Juriidiliste isikute osas on protsent veelgi kõrgem. Tollideklaratsioonid esitatakse praktiliselt ainult elektroonselt. Samuti on võimalus kasutada e-maksuameti ja e-tolli teenuseid praktiliselt igal ajal ja igal pool, kus on internetiühendus olemas. Inimene saab oma maksu- ja tolliasjadega pidevalt kursis olla. Raamatupidajad pääsevad oma andmetle ligi piiramatult. Puudub vajadus "sõeluda" maksuameti ja kontori vahet.

1. detsembrist 2007 ühines Eesti Schengeni viisaruumiga. See avas lõplikult Euroopa Liidu sisepiirid. Lääne MTK tollikontrolli üksused töötavad liikoval režiimil. Ühtlasi vähenesid tunduvalt tööülesanded tollivaldkonnas. Selle tagajärjel vaadati üle ametnike koormused maksu- ja tollibüroodes. Kõikide nende ettevõtmiste tulemusel oldi 2008. aasta lõpuks nii kaugel, et korraldati oma struktuur ringi.

Lääne MTK koosseisu jäi kontrolli-, teenindus- ja tollikorralduse osakond. Oluliselt vähendati juhtide arvu. Ära kadusid juhataja asetäitjate kohad, mitmed talitused ühendati. Ülevabariigilise "haardega" tegevused koondati Põhja MTK alluvusse. Inimesed töötavad edasi kohtadel, kuid nende otsesed ülemused asuvad reeglina Tallinnas. Nad ei ole enam kitsalt regioniga seotud, vaid teostavad toiminguid kogu vabariigi ulatuses.

Paraku kadus otsene tolliteenindus Haapsalust ja Paidest, kuna nõudlus selle järele oli väga väike. Väga laialdased võimalused on klientidele loodud läbi e-tolli.

Lääne MTK hallata on ka füüsiliste isikute kontakttelefon. Enamus meie teenindus-spetsialiste osaleb selle töös. Teenust osutatakse kogu vabariigi maksumaksjatele. 2007. aastal oli kontaktkeskuse kõnede arv 27 333, sh I kv oli kõnede arv 12 632 ja I poolaasta jooksul 21 157. Enamus koormusest langes füüsiliste isikute deklaratsiooni-de esitamise aega. 2008. aastal oli kõnesid mõnevõrra vähem, aasta jooksul kokku

25 753 kõnet. Iseloomulik oli aga seejuures, et esitati tunduvalt konkreetsemaid ja ka keerulisemaid küsimusi.

Läänemaad, nagu kogu vabariiki, iseloomustab füüsilisest isikust ettevõtjate (FIE) arvu vähenemine ja juriidiliste isikute arvu suurenemine. FIE-de arvu vähenemine on osaliselt tingitud avansilise sotsiaalmaksu olulisest suurenemisest, osaliselt ka sellest, et ettevõtlus on arenenud staadiumini, kus on kasulikum jätkata tegevust juriidilise isikuna.

Läänemaa	01.01.2007	01.01.208	01.01.2009	01.04.2009
Juriidilised isikud	1 786	1 944	2 091	2 144
F I E	1 870	1 632	1 417	1 320
Käibemaksukohuslased	931	968	1 001	988

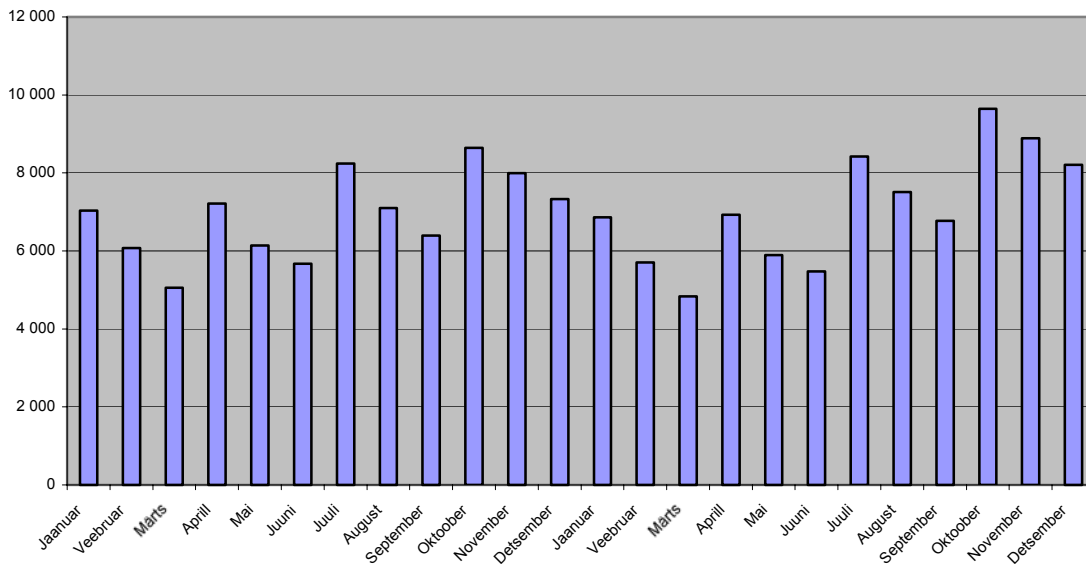
Iga-aastaselt deklareerib oma tulusid keskmiselt 11 000 läänemaalast. Pidevalt on kasvanud nende osatähtsus, kes teevad seda elektrooniliselt. 2007. aastal oli elektroonseid deklaratsioone 76,2% üldarvust, 2008. aastal 82,2% ja 2009 aastal juba 95,1%.

Maamaks on kohalike omavalitsuste tuluallikas. Paraku moodustavad maamaksuvõlad kogu maamaksu laekumisest juba aastaid stabiilselt 10 – 11%. Allpool toodud tabelis on kajastatud Lääne maksu- ja tollikeskuse maamaksuvõla liikumine kahe viimase aasta jooksul. Samasugune tendents iseloomustab nii Läänemaad maad kui kõiki Eesti maakondi.

Maamaksu tähtajad on kolm korda aastas: aprillis, juulis ja oktoobris. Nendel kuudel toimubki võla hüppeline kasv. See viitab maksumaksjate madalale maksedistsipliinile. Paraku ei taandu see reeglina kunagi tagasi endisele tasemele, vaid jääb pidevalt eelmisest tasemest veidi kõrgemaks.

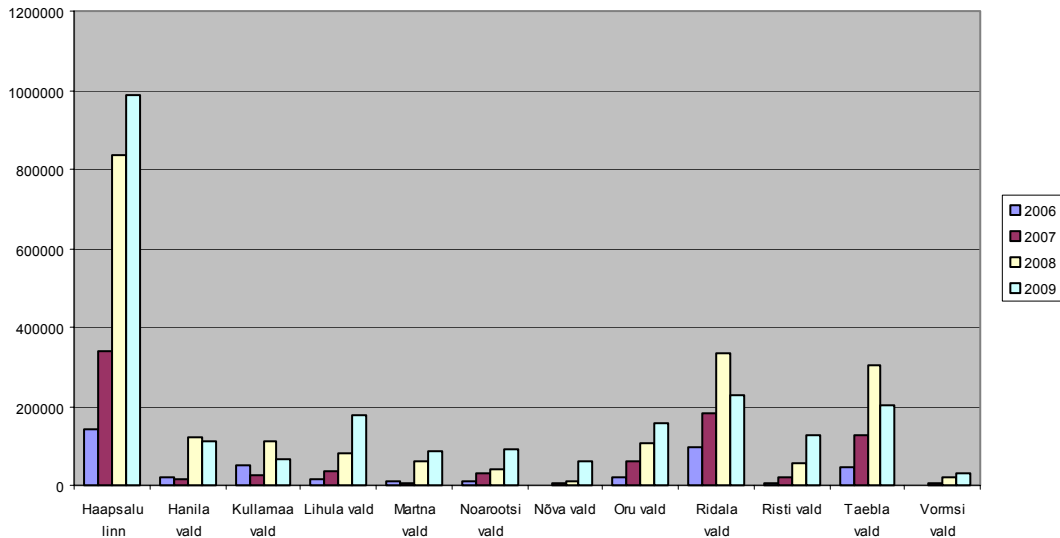
Lääne Maksu- ja Tollikeskus, kogu Maksu- ja Tolliamet püüab koostöös kohalike omavalitsustega leida parimaid lahendusi, kuidas neid võlgu saaks vähendada. Koostöös kohalike omavalitsustega püüame leida parimaid lahendusi teavitamise parandamiseks ja maksumaksmise tähtsuse selgitamiseks.

Lääne MTK võlg (t.kr)

Tähtis omavalitsuse tuluallikas on üksikisiku tulumaks, millest eraldatakse teatud osa inimese elukohajärgsele omavalitsusele. Alltoodud tabel näitab tulumaksu laekumist ca kolme ja poole aasta jooksul. Siin on välja toodud andmed deklareeritud, kuid tasumata jäänud tulumaksusummade kohta aastate lõikes. Põhjuseid, miks maksud laekumata jäänud, on väga erinevaid. Reeglina on nende summade laekumine või sissenõudmine üpris vaevaline.

Saamata tulumaks

2009. aasta kohta on andmed esitatud aprillikuu seisuga.

Maksuhaldur on seadnud eesmärgiks klientide veelgi parema teavitamise ja juhendamise. Erinevate maksude lõikes on avatud infotelefonid, igal maksumaksjal on võimalus olla kursis oma maksudealase olukorraga. Tutvuda saab oma andmetega nii arvuti kaudu kui ka kohtadel maakonnakeskuste teenindussaalides. Koostöös on võimalik leida lahendus igale probleemile ja küsimusele.

23. PÄRNU TEEDEVALITSUS

Pärnu Teedevalitsus on Maanteeameti hallatav riigiasutus ja tema tegevuspiirkonda kuuluvad Pärnu, Viljandi ja Lääne maakond. 2008. aasta esimesel poolel teostas asukohajärgses maakonnas (Pärnus) hooldetöid teedevalitsus ise. 2008. aasta teisel poolel on maanteehoiu organisatsiooni reform viidud lõpule, millega kõik teedevalitsused said vabastatud täielikult töötajate rollist, jättes neile üksnes tellijafunktsiooni.

Pärnu Teedevalitsuse tegevusvaldkonna üksikasjaliku ülesanded on sätestatud asutuse põhimääruses. Olulisemad põhiülesanded on:

- riigimaanteede hoiu korraldamine teehoiukava ja kinnitatud eelarve alusel;
- riigimaanteede ja asutuse valdusse antud muu riigivara haldamine;
- tingimuste loomine ohutuks liiklemiseks riigimaanteedel;
- järelevalve korraldamine riigimaanteede hoiul ja tingimuste loomisel ohutuks liiklemiseks.

Pärnu Teedevalitsusel on osakonnad tegevuspiirkonna kõigis kolmes maakonnas.

23.1. Pärnu Teedevalitsuse Lääne osakond

Pärnu Teedevalitsuse Lääne osakond annab välja lube, nõusolekuid ja kooskõlastusi, teeb hooldetööde ja projekti mittenõudvate teehoiutööde omanikujärelevalvet, esitab ettepanekuid teehoiukavade koostamiseks, korraldab ja koordineerib liikluskorraldus- ja liiklusohutusalast tööd riigimaanteedel, nõustab kohalike maanteede ja tänavate ning erateede hooidu.

Personal

Seoses viimastele aastatel toimunud maanteehoiuorganisatsiooni ümberkorraldamisega, et lahutada

telli ja töövõtja funktsioonid ning rakendada maanteehooldel rohkem eraettevõtteid, on Pärnu Teedevalitsuse töötajate arv märgatavalt vähenenud.

Pärnu Teedevalitsuse Lääne osakonnas on töötajaid alates 2002. aastast olnud kuus. Kõik spetsialistid on eriharidusega: diplomeeritud teede- ja ehitusinseneri on kaks, üks spetsialist omandab hetkel teede-ehituserialast kõrgharidust, kahel töötajal on teedetehniku kutsetunnistus ja üks töötaja on teisel erialal diplomeeritud spetsialist.

Alates 1. jaanuarist 2009 väheneb Maanteeameti hallatavate regionaalsete allasutuste arv kuult neljale, kusjuures endised teedevalitsused nimetatakse ümber teedekeskusteks.

Saarte Teedevalitsus liidetakse Pärnu Teedevalitsusega ning Pärnu Teedevalitsus nimetatakse ümber Lääne Teedekeskuseks. Lääne Teedekeskuse tegevuspiirkond on Hiiu maakond, Lääne maakond, Pärnu maakond, Saare maakond ja Viljandi maakond.

Riigimaanteed

Riigimaanteed oli seisuga 1. jaanuar 2009. a Lääne maakonnas 751,716 km, millest kattega teid oli 464,666 km ehk 61,7%. Selle näitajaga oleme vabariigi keskmisel tasemel, kus riigiteede kogupikkusest on kattega teid 60,2%. Riigimaanteed tihedus Läänemaal on 316 km/1000 km², Eestis tervikuna 380 km/1000 m².

Teehoiutoid tehti 2008. aastal Läänemaa riigimaanteedel 145 miljoni krooni eest, millest 13% moodustas maanteed ja katete ehitus, 1,9% sildade, viaduktide, tunnelite ehitus ja rekonstrueerimine, 68,8% maanteed remonditööd ja 16,3% hooldetööd.

Seoses muutliku ja sooja talvega ei rajatud 2008. a Läänemaal ühtegi jääteed.

Talihooldetööd Läänemaa teedel

Hooldetööde maht kokku oli 23,6 miljonit krooni, millest 63,2% moodustasid suvised hooldetööd, 35,2% talihooldetööd ja 1,6% sildade ja viaduktide hoole. Lääne maakonnas teostas riigimaanteed hoolet OÜ ÜLE tütarettevõtte OÜ Lääne Teed.

2008. aastaga seoses tuleb eraldi ära märkida mõned tähtsamad teeremondi objektid. Alustati Ääsmäe–Haapsalu–Rohuküla põhitee Palivere–Rannaküla 14,8 km pikkuse lõigu taastusremonti, mille lõplik valmimine jääb 2009. aastasse. Kogu objekti ehituslik maksumus on 101 miljonit krooni. Remonditööde käigus laiendatakse asfaltkatet, parandatakse külj- ja pikinähtavust, Taebla asula vahel rajatakse kergliiklusteed koos valgustusega.

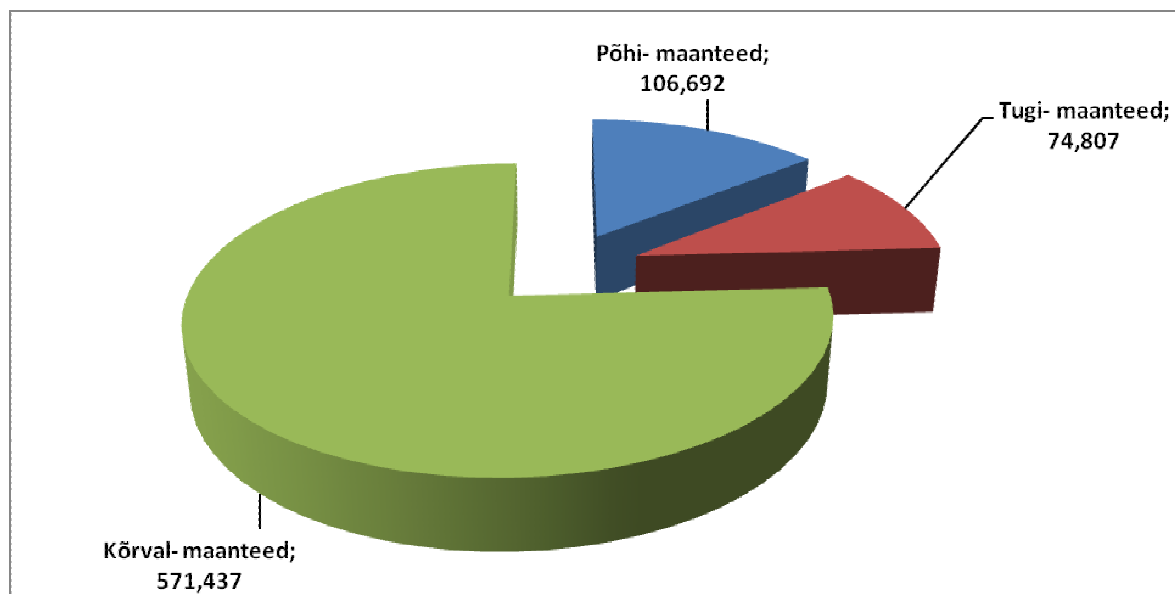
Samalt remondilõigult saadud üleliigse asfaldi freesipuruga muudeti tolmuwabaks 19,9 km kruusateid, lisaks muudeti 3,1 km kruusateid tolmuwabaks pindamise teel.

Tabel 1. Riigimaanteede olem Läänemaal seisuga 01.01.2009

Teed katte liigi järgi	Mõõtühik	Kokku km	s e a l h u l g a s		
			Põhi- maanteed	Tugi- maanteed	Kõrval- maanteed
K O K K U	km	752,936	106,692	74,807	571,437
asfaltbetoonkattega	km	159,002	91,515	29,447	38,040
mustkattega	km	175,299	15,177	45,360	114,762
freesipurust kate ja pinnatud kruuskate.	km	130,365			130,365
kruusateed	km	288,270			288,270
sillad ja viaduktid	tk/ m	42/1108,4	9/394,7	10/97,7	23/616,0
sh puidust	tk /m	1/13,0			1/13,0

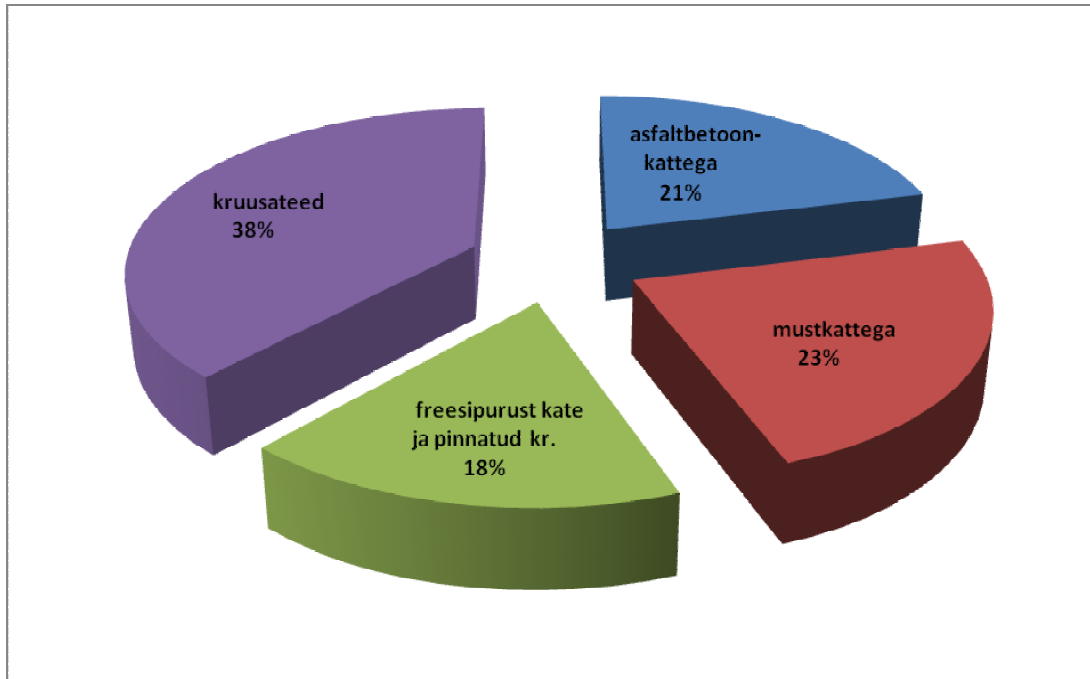
Allikas: Pärnu Teedevalitsuse Lääne osakond

Joonis 1. Riigimaanteede olem Läänemaal seisuga 01.01.2009 (km)

Allikas: Pärnu Teedevalitsuse Lääne osakond

Joonis 2. Riigimaanteede olem Läänemaal, katte liigi järgi, seisuga 01.01.2009 (%)

Allikas: Pärnu Teedevalitsuse Lääne osakond

Tabel 2. Riigimaanteed ja teerajatiste ehitus-, remondi- ning hooldetööd Läänemaal 2008. aastal

Tööde nimetus	Mõõtühik	Tööde maht	Osatähtsuse % kogumahust
1. Maanteed ja katete ehitus	tuh kr	18 882	13,0
<i>a) sellest ehitatud katteid</i>	tuh kr	18 882	13,0
	km	23,0	
- asfaltbetoonkatteid	tuh kr	3 840	2,6
	km	-	
- muid teel või segistis sideainetega segatud katteid	tuh kr	5 799	4,0
	km	-	
- freesipurust katteid	tuh kr	7 968	5,5
	km	19,870	
- pinnatud kruusateid	tuh kr	1 275	0,9
	km	3,125	
<i>b) sellest ehitatud kruusateid</i>	tuh kr		
	km		
2. Sildade, viaduktide, tunnelite ehitus ja rekonstrueerimine	tuh kr	-	-
3. Maanteed remont	tuh kr	99 760	68,8
<i>a) sellest remonditud katteid</i>	tuh kr	85 423	
	km	2,488	
- asfaltbetoonkatteid	tuh kr	85 423	58,9
	km	2,488	
<i>b) sellest remonditud kruusateid</i>	tuh kr	5 577	3,9
	km	19,854	
<i>c) sellest tehtud korduspindamisi</i>	tuh kr	8 760	6,0
	km	42,217	

4. Sildade ja viaduktide remont	tuh kr	2 790	1,9
-sildu	tk	1	
5. Maanteede hoole	tuh kr	23 584	16,3
<i>sellest</i>			
-suvihoole	tuh kr	14 896	10,3
-talihoole	tuh kr	8 304	5,7
-sildade ja viaduktide hoole	tuh kr	384	0,3
Tööd kokku:	tuh kr	145 016	100,0

Allikas: Maanteeamet

Tabel 3. Riigimaanteede 2008. aasta tehoiuobjektid Lääne maakonnas

Maantee ja lõigu nimetus	Tee number	Lõigu aadress (km-d)	Lõigu pikkus km	Tööde kirjeldus	Tööde teostamise aastad	Tööde teostaja
Põhimaanteed						
Ääsmäe-Haapsalu-Rohuküla	9	28,456-35,298 37,001-40,882 40,901-49,4	6,842 3,881 8,499	Kattega tee remont, korduspindamine	2008	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ
Ääsmäe-Haapsalu-Rohuküla (lõik: Palivere-Rannaküla)	9	49,4-64,2	14,8	Kattega tee remont	2008 - 2009	Talter AS
Ääsmäe-Haapsalu-Rohuküla (lõik: Paralepa alevik kergliiklustee)	9	73,5-74,5	1,0	Liiklusohlike kohtade ümberehitus, kergliiklustee ehitus	2008	Talter AS
Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare	10	52,997-56,113	3,116	Kattega tee remont, korduspindamine	2008	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ
Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare	10	64,962-67,450	2,488	Kattega tee remont	2007 - 2008	SMR Teed AS
Tugimaanteed						
Haapsalu-Laiküla	31	15,948-22,947	6,999	Kattega tee remont, korduspindamine	2008	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ
Haapsalu-Laiküla	31	Laiküla sild		Silla remont	2008	K-Most AS
Pärnu-Lihula	60	54,713-55,279	0,566	Kattega tee remont	2008	Baltifalt AS
Kõrvalmaanteed						
Harju=Risti-Riguldi-Võntküla	11230	33,936-39,668	5,732	Katte ehitamine kruusateele	2008 - 2009	KPK Teedehitus AS
Ridala-Nigula	16103	0,055-11,091 11,210-13,796	13,622	Katte ehitamine kruusateele	2008	Lääne Teed OÜ Talter AS
Tagavere-Vidruka	16105	0,0-0,748 0,811-5,408	5,345	Kruusatee remont	2008	Lääne Teed OÜ
Herjava-Võnnu	16108	7,000-7,031	0,031	Katte ehitamine kruusateele	2008	Talter AS
Saanika-Martna	16109	0,0-0,109	0,109	Katte ehitamine kruusateele	2008	Lääne Teed OÜ
Tuksi-Spitahtmi	16128	1,395-6,338	4,943	Kruusatee remont	2008	Lääne Teed OÜ
Vormsi ringtee	16131	9531-13,104	3,573	Kruusatee remont	2008	Lääne Teed OÜ
Saunja tee	16135	0,490-4,193	3,703	Katte ehitamine kruusateele	2008 - 2009	Lääne Teed OÜ
Risti-Kuijõe	16151	0,0-2,9	2,9	Kattega tee remont, korduspindamine	2008	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ
Risti tee	16152	0,0-2,176	2,176	Kattega tee remont, korduspindamine	2008	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ
Kirimäe-Kirna-Kullamaa	16157	2,653-9,104 9,445-10,101	7,107	Katte ehitamine kruusateele	2008	Talter AS
Ehmja-Martna-Kurevere	16159	0,0-2,132	2,132	Katte ehitamine kruusateele	2008	Talter AS
Tabra-Maalse	16164	3,473-3,503	0,030	Katte ehitamine kruusateele	2008	Talter AS
Tuudi-Saastna	16191	0,074-10,878	10,804	Kattega tee remont, korduspindamine	2008	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ

Kirbla-Rumba-Vana=Vigala	16196	9,7-11,5	1,8	Kruusatee remont	2008	Lääne Teed OÜ
--------------------------	-------	----------	-----	------------------	------	---------------

Allikas: Pärnu Teedevalitsuse Lääne osakond

Kohalikud teed

Lisaks riigi teedevõrgule jääb Lääne maakonna haldusalale ka suur hulk kohalikke maanteid, mis kuuluvad kohalikele omavalitsustele või mida kohalikud omavalitsused on eraomanikuga sõlmitud lepingute alusel kuulutanud avalikuks kasutamiseks määratud erateedeks.

Seoses Riikliku teeregistri asutamise ja registri pidamise põhimääruse kinnitamisega Vabariigi Valitsuses, on registri eest vastutav ja volitatud töötaja Maanteeamet ja selle allasutusena Pärnu Teedevalitsus. Vastavalt riiklikule teeregistrile on kohalike teede olem toodud tabelis 4.

Tabel 4. Kohalike teede olem Läänemaal seisuga 01.01.2009

	Maantee	Tänav	Kokku/ km
HAAPSALU LINN	0	54,056	54,056
HANILA VALD	82,150	12,250	94,400
KULLAMAA VALD	103,552	0	103,552
LIHULA VALD	147,519	21,243	168,762
MARTNA VALD	125,790	0	125,790
NOAROOTSI VALD	118,658	0	118,658
NÕVA VALD	57,155	0	57,155
ORU VALD	77,491	0	77,491
RIDALA VALD	143,126	16,680	159,806
RISTI VALD	103,643	5,149	108,792
TAEBLA VALD	91,870	11,136	103,006
VORMSI VALD	35,635	0	35,635
KOKKU/ km	1 086,589	120,514	1 207,103

Allikas: Pärnu Teedevalitsuse Lääne osakond

23.2. Liiklusohutusest ja liikluskasvatusest Läänemaal

Liiklusohutus

2008. aasta oli kuues aasta, mil Maanteeameti ja Teedevalitsuste liiklusohutusosalase töö korraldamisel oli aluseks Rahvuslik Liiklusohutusprogramm. Kui enne programmi käivitumist 2002. aastal registreeriti Eestis liiklusõnnetustes 223 surmajuhtumit, siis 2008. aastal 132, neist sõidukites kokku 91 ja jalakäijatena 41 inimest, vigastada sai 2 393 inimest.

Läänemaal oli liikluses hukkunuid ja vigastatuid 2002. a vastavalt 5 ja 47. 2008. a registreeriti 41 liiklusõnnetust, hukkunuid oli 9 ja vigastatuid 45.

Tabel 5. Liiklusõnnetustes hukkunute ja vigastatute arvud Eestis ja Lääne maakonnas aastatel 1999 -2008

Aasta	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Hukkunute arv Läänemaal	9	5	12	5	6	4	2	4	8	9

Sama, perioodidel 1999-2003 ja 2004-2008	37					27				
Hukkunute arv Eestis	232	203	199	223	164	170	170	204	196	132
Sama, perioodidel 1999-2003 ja 2004-2008	1 021					872				
Läänemaa osakaal %	3,9	2,5	6,0	2,2	3,7	2,4	1,2	2,0	4,1	6,8
Sama, perioodidel 1999-2003 ja 2004-2008	3,6					3,1				
Vigastatute arv Läänemaal	20	19	35	47	64	61	58	76	89	45
Sama, perioodidel 1999-2003 ja 2004-2008	185					329*				
Vigastatute arv Eestis	1 690	1 846	2 443	2 868	2 540	2 875	3 027	3 508	3 271	2 386
Sama, perioodidel 1999-2003 ja 2004-2008	11 387					15 067*				
Läänemaa osakaal %	1,2	1,0	1,4	1,6	2,5	2,1	1,9	2,2	2,7	1,9
Sama, perioodidel 1999-2003 ja 2004-2008	1,6					2,2*				

Allikas: Pärnu Teedevalitsuse Lääne osakond

* - vigastatute arvu kasv nii Eestis tervikuna kui ka Läänemaal viimase kahe viisaastaku võrdluses ei peegelda tegelikku olukorda, kuna antud kümneaastase arvestusperioodi vältel, alates 2001. a teisest poolest muutusid liiklusõnnetuste statistikas arvestuse alused vigastatuteks klassifitseerimisel. Uue korra kohaselt hakati lugema vigastatuteks kõiki õnnetuskohal esmaabi saanud (s.h ka kergemate vigastustega kannatanuid, keda varem sellesse kategooriasse ei arvatud).

Teiseks asjaoluks, mis suurendab näiliselt vigastatute arvu on samaaegselt kindlustushüvitiste maksmise korra osas tehtud soodustused kannatanuile, mille tõttu sai võimalikuks hüvitist taotleda ka kergemate vigastuste puhul ja ei esine enam sellele eelneval perioodil esinenud olukordi, kus teatud juhtudel kannatanud ei olnud huvitatud oma kergete vigastuste puhul kajastama end liiklusõnnetuses kannatanutena - hüvitise maksmine tookord puudus.

Hukkunute arvu üldise vähenemise taustal saab öelda, et liiklusohutusala töö on vilja kandnud - selge pikaajaline liiklusõnnetustes hukkunute vähenemise tendents on olemas. Siiski paistavad siin silma arvestusperioodi kaks viimast aastat 2007 ja 2008 Läänemaa jaoks tavapärasest suuremate hukkunute arvudega.

2007. a andis tooni ja viis hukkunute arvu tavanumbritest suuremaks ühe alkoholihoobes juhi poolt põhjustatud liiklusõnnetus 9. juunil 2007. a Taebla vallas, milles hukkus korraka kolm inimest. Seejuures 2007. a kuuest surmaga lõppenud liiklusõnnetusest toimus üks väljaspool riigimaanteid ja neli sellist õnnetust olid põhjustatud alkoholihoobes sõidukijuhi poolt.

2008. a oli suurema ohvrite arvuga traagiline õnnetus kahe hukkunuga 24. jaanuaril Lihula vallas Risti-Virtsu maanteel, kus juhid olid kained, aga rolli õnnetuse tekkel mängisid mitmete ebasoodsate asjaolude kokkulangemine – sealhulgas ka õnnetuse hetkel valitsenud ilmastik ja teelolud.

Teine kahe hukkunuga liiklusõnnetus toimus 28. augustil Risti vallas, kus elatanud juht, kes oli kaine, sõitis Äasmäe-Haapsalu maantee ja Risti-Virtsu maantee ristmikul tähelepanematuses ette peateel liikunud sõidukile.

2008. a seitsmest surmaga lõppenud liiklusõnnetusest toimusid kaks väljaspool riigimaanteid ja neli neist olid põhjustatud alkoholihoobes sõidukijuhtide poolt.

2008. aastal ühe hukkunuga nõ "õpetliku" liiklusõnnetuse asjaolud vääriskid väljatoomist. Haapsalu linnas 17. juunil. 2008. a keskpäeval sõitis vanem naine jalgrattaga vasakpöört sooritades ette temast mööduvale sõidukile, mille parempoolne välispeegel riivas kaitsekiivrit jalgratturi pead. Naine lahkus pärast juhtunut ja meediku esmast läbivaatust sündmuskohalt iseseisvalt koju. Mõne päeva pärast viidi ta halvenenud enesetunde tõttu haiglasse, kus ta suri saadud peatrauma tagajärjel

nädal aega pärast õnnetuse toimumist. Kandnuks jalgrattur kaitsekiivrit, oleks tema jaoks lõppenud see juhtum suhteliselt õnnelikult. See näitab veel- ja veelkord, et jalgratturil on kaitsekiivri kandmine hädavajalik.

Kergliiklustee ehitus Kiltsis

Liiklusohlike kohtade likvideerimise programmi raames rajati 2008. a 1 km pikkune oluline ja vajalik lõik projekteeritud kergliiklusteest Haapsalu–Rohuküla I etapina Männiku teelt Kiltsi kurvini, maksumusega 3,7 miljonit krooni. Kergliiklustee lõik on eriti vajalik liiklusohutuse parandamiseks riigimaanteel Kiltsi lennuväljal toimuvate massiürituste puhul. Lähimaks eesmärgiks oleks kergliiklustee pikendamine lennuvälja sissesõiduni, tagamaks seal toimuvate ürituste puhul jalakäijatele ja jalgratturitele vähima riskiastmega ohutu liiklus.

Liikluskasvatusealane tegevus

Pärnu Teedevalitsus tõhustas 2008. a oma liikluskasvatuse alast tegevust Lääne maakonnas.

Levitati liikluskasvatuse alaseid materjale koolides ja lasteaedades. Liikluskasvatuse spetsialist osales koolides ja lasteaedades toimuvatel liiklusüritustel ja jagati lastele ning õpetajatele liiklusohutuse alaseid juhiseid.

Maakonnas viidi läbi ajavahemikus 18. märts kuni 30. mai laste liiklusohutusvõistlus „Vigurvänt“. Sügisperioodil propageeriti koolides helkurite kasutamist ja tehti lastele näidisdemonstratsiooni ning selgitati kui ohtlik on pimedas ilma helkurita maanteel liigelda, esitleti nn „Musta nuku katset“. Helkuri kasutamise koolitused viidi läbi Lihula Gümnaasiumis, Noarootsi koolis, Tuudi Algkoolis, Palivere Põhikoolis, Metsaküla Algkoolis, Martna Põhikoolis, Nõva Põhikoolis, Kullamaa Keskkoolis.

Pärnu Teedevalitsus osales oma esindajate kaudu liikluskampaania „Sõida kaine peaga“ läbiviimisel Lääne maakonnas (alkotestimise võimalus üritusel *Airport Jam* 1. – 3. august 2008 ja *American Beauty Car Show*). Pärnu Teedevalitsuse tellimisel viidi OÜ Autosõit poolt läbi soovi avaldanud kahes koolis süvendatud liiklusalane koolitus. Pärnu Teedevalitsuse ja Lääne Politseiprefektuuri koostöös viidi 2008. a sügisel läbi laste liikluspäevad Ridala gümnaasiumis, Ridala põhikoolis, Noarootsi koolis ja Nõva põhikoolis.

24. RAHANDUS

	Omavalitsuste tulude laekumine	Tuh kroonides			Elaniku kohta kroonides		
		2005	2006	2007	2005	2006	2007
1	Omatulud	180 427	209 197	247 750	6 233	7 409	8 866
	üksikisiku tulumaks	119 224	147 985	187 170	4 119	5 241	6 698
	maamaks	12 671	13 782	13 698	438	488	490
	tasu loodusressursside kasutusest	3 581	3 578	3 638	124	127	130
	kohalikud maksud	1 395	1 495	97	48	53	3
	muud tulud (riigilõiv, võõrandamine, trahvid)	9 862	8 228	8 484	341	291	304
	muud laekumised(majandus tegevus)	33 694	34 129	34 663	1 164	1 209	1 240
2	Toetus riigieelarvest	94 797	103 180	111 426	3 275	3 654	3 988
3	Laenud	7 942	27 279	20 031	274	966	717
4	Muud (finantseerimis-tehingud, toetused jt.)	81 961	58 866	74 559	2 832	2 084	2 668
	Tulud kokku	365 127	398 522	453 766	12 614	14 114	16 239

Toodud andmetest nähtub, et omatulude laekumine moodustab kogulaekumisest veidi üle poole, s.o 54,6%. Eelmise aastaga võrreldes suurenes omatulude laekumine 38 553 tuhi krooni võrra, osakaal kogulaekumises suurenes võrreldes eelmise aastaga 2,2%. (2005. a oli see 49,4%, 2006. a 52,4%; 2007. a 54,6%).

Üksikisiku tulumaksu laekus maakonnas elaniku kohta keskmiselt 6 698 krooni ehk kasv võrreldes eelmise aastaga 27,8%. Enim kasvas üksikisiku tulumaksu laekumine ühe elaniku kohta Noarootsi vallas (44%); Oru vallas (43,6%), Martna vallas (37,6%) jne. Tulumaksu laekumise vähenemist elaniku kohta 2006 .aastal üheski vallas ei olnud.

Üksikisiku tulumaksu laekumist omavalitsuste viisi iseloomustab alljärgnev tabel:

Omavalitsusüksused	Tuh kroonides			Kroonides elaniku kohta		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Haapsalu linn	56 141	69 206	86 065	4 647	5 852	7 310
Hanila vald	6 079	7 809	10 102	3 375	4 501	5 915
Kullamaa vald	4 045	4 955	6 206	2 923	3 723	4 789
Lihula vald	9 913	12 000	14 806	3 367	4 207	5 282
Martna vald	3 099	4 354	5 829	3 035	4 367	6 009
Noarootsi vald	3 842	4 766	6 872	4 199	5 255	7 568
Nõva vald	2 140	2 535	2 806	4 553	5 476	6 392
Oru vald	3 910	4 829	6 761	3 953	4 958	7 117
Ridala vald	12 737	15 962	20 600	3 868	5 027	6 448
Risti vald	3 934	4 816	6 102	4 094	5 183	6 765

Taebla vald	12 149	15 000	18 859	4 402	5 503	7 055
Vormsi vald	1 235	1 753	2 162	3 777	5 462	6 652
M a a k o n d	119 224	147 985	187 170	4 119	5 241	6 698

Üldisest tulude laekumisest moodustas toetus riigieelarvest 2007. aastal 24,6% , milline on 2006. aasta laekumisest 1,4 % väiksem.

Riigieelarvelised toetused omavalitsuste viisi jagunevad järgmiselt:

Omavalitsusüksused	Tuh kroonides			Kroonides elaniku kohta		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Haapsalu linn	33 508	38 457	40 574	2 773	3 252	3 446
Hanila vald	4 760	5 030	5 831	2 643	2 908	3 414
Kullamaa vald	6 346	7 227	8 107	4 585	5 430	6 255
Lihula vald	12 749	14 007	15 565	4 331	4 911	5 553
Martna vald	4 287	4 304	4 522	4 199	4 317	4 662
Noarootsi vald	3 284	3 159	3 834	3 589	3 483	4 222
Nõva vald	1 527	1 664	1 705	3 249	3 594	3 884
Oru vald	3 234	2 960	3 545	3 270	3 039	3 732
Ridala vald	9 749	9 868	10 604	2 961	3 108	3 319
Risti vald	3 490	3 221	3 442	3 632	3 467	3 816
Taebla vald	10 005	11 037	11 394	3 625	4 049	4 263
Vormsi vald	1 858	2 246	2 303	5 682	6 998	7 086
M a a k o n d	94 797	103 180	111 426	3 275	3 654	3 988

Elaniku kohta moodustab riigieelarve osa maakonna kohalikes eelarvetes keskmiselt 3 988 krooni, kasv eelmise aastaga 9,1%.

Kulutuste struktuur tegevusalade lõikes on olnud muutuv. Eelnevatel aastatel prioriteetseks olnud kulutused sotsiaalsfäärile on vähenenud, osatähtsus üldkuludest moodustab 61,9% (2006. a 62,2%, 2005. a 64,2%, 2004. a 71,8%). Valitsemiskulude osakaal üldkuludest võrreldes eelmise aastaga on kasvanud 1,3%.

Langenud on majanduskulude osatähtsus 1,4% (2007. a 14,5 %, 2006. a 15,9 %, 2005. a 13,2%, 2004. a 14,4%) ja suurenenud muude kulude osatähtsus 0,5% (2007. a 14,2%, 2006. a 13,7%, 2005. a 12,0%, 2004. a 5,7%).

Maakonna omavalitsuste kulutusi iseloomustab alljärgnev tabel:

	Kulud tuh kroonides			Kulud kroonides elanikule		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Sotsiaalsfäär	221 801	291 775	303 213	7 662	10 333	10 851
Majandus	45 764	74 691	70 956	1 581	2 645	2 539
Valitsemine	36 622	37 398	45 884	1 265	1 324	1 642
Muud (finantseerimistehingud jm)	41 501	64 649	69 711	1 434	2 289	2 495
M a a k o n d	345 688	468 513	489 764	11 942	16 593	17 527

25. LÄÄNEMAA OMAVALITSUSTE LIIT (LOVL)

Läänemaa Omavalitsuste Liit (LOVL) on Lääne maakonna kohaliku omavalitsuste üksuste vabatahtlik ühendus, mille eesmärk on omavalitsuse üksuste kaudu Lääne maakonna tasakaalustatud ja jätkusuutlikule arengule kaasaaitamine, kultuuritraditsioonide säilitamine ja edendamine, oma liikmete esindamine ja nende ühiste huvide kaitsmine, kohaliku omavalitsuse üksuste koostöö edendamine ning liikmetele seadusega ettenähtud ülesannete täitmiseks paremate võimaluste loomine.

Läänemaa Omavalitsuste Liit tegutseb alates 1992. aastast. 1995. aastast kinnitati ametisse tegevdirektor ning samast aastast moodustus ka iseseisev büroo. Tööle võeti raamatupidaja ja Põhja-Läänemaa regiooni ehitusinspektor. Lõuna-Läänemaa ehitusinspektor asus tööle 1996. aastast. Seoses keskkonna- ja jäätmemajanduse probleemide päevakorda kerkimisega võeti 2008. aastal tööle keskkonnaspetsialist.

LOVLi põhikirja järgi korraldab juhatuse, LOVLi eestseisuse ja omavalitsuste päeva tööd, nende koosolekud kutsub kokku ja juhatab liidu esimees ning esindab neid ja liitu vajadusel teiste isikute ees. Esimehe äraolekul asendab teda üks aseesimeestest.

Liidu täitev-korraldavat tegevust ja jooksvat asjaajamist korraldab liidu büroo, mida juhib tegevdirektor. Tegevdirektori ja spetsialistide tegevuse aluseks on põhikiri, omavalitsuste päeva ja eestseisuste poolt kinnitatud ametijuhendid ning juhtorganite otsused.

2008. aastal on jätkunud liikmete esindajate osalemine paljudes vabariiklike ja maakondlike organisatsioonide juhatustes, nõukogudes ja komisjonides. Suure ühiskondliku koormusega töötavad Taebla vallavanem, liidu aseesimees Ülle Erman, Hanila vallavanem, liidu esimees Arno Peksar, Ridala vallavanem, liidu aseesimees Toomas Schmidt, Haapsalu linnaepea, liidu aseesimees Ingrid Danilov, Lihula vallavanem Anu-Lii Jürman, Risti vallavanem Rein Kruusmaa ja teised. Samuti tegutsevad nõukogudes ja komisjonides volikogude esimehed, liikmed ning vallaametnikud.

Büroo kaudu on liikunud omavalitsusi puudutavad eelnõud ja muu informatsioon kõigile liikmetele. Kahjuks on tagasiside ja ka ettepanekute laekumine suhteliselt tagasihoidlik. Ka büroos on läbi töötatud eelnõusid, millele on tehtud pädevaid ettepanekuid. Need on käsitlenud õpetajate palgamäärasid, veeseaduse muutmist, riigimaanteede teehoiukava jne.

LOVL tegevus

Omavalitsuste päeva tegevused

Omavalitsuste (OV) päevi toimus aastas 3, neist üks oli erakorraline, kus toimus maavanema kandidaadi "katsumine". Ülejäänud OV päevadel arutati traditsioonilisi põhikirjajärgseid küsimusi – 2007 majandusaasta tegevuste kinnitamist, 2009. aasta eelarve vastuvõtmist ja kinnitamist ning muid aktuaalseid küsimusi.

President Toomas Hendrik Ilves kohtumas omavalitsusjuhtidega

Arvo Tarmula foto

Eestseisuse tegevused

LOVL eestseisuse koosolekuid toimus 2008. aastal kokku 10. Käsitletud ja läbiarutatud temaatika oli väga laialdane.

Alljärgnevalt põhilistest:

- Eestseisuseid läbiv paljukorduv teema oli 2008. aastal jäätmemajandus, -jaam, -seadus, -lepingud jne.
- Keskkonnaspetsialisti ametijuhendi läbiarutamine ning konkursi väljakuulutamise otsustamine.
- Saadud informatsiooni võimaluste kohta Eesti Regionaalse ja Kohaliku Arengu Sihtasutuslt (ERKAS), Eesti Postilt, perioodiliselt Eesti Maaomavalitsuste Liidu (EMOL) tegemistest, külaarengute meetmete kasutamise võimalustest, energiamajanduse perspektiivsetest suundadest, maksu- ja tolliameti nägemusest maksuõlgade vähendamiseks, hajaasustuse veeprogrammi võimalustest, *EcoCleaneri* prügimajanduse uutest lahenditest, Haapsalu Politseijaoskonna tegemistest, Taebla Pälli Kodu vanuritele kavandatavast projektist.
- Päevakorda võeti iga kord informatsioon maavanemalt, mis käsitleb aktuaalseid küsimusi.
- Ruhnus toimus laiendatud ümarlaud, kus otsustati läbi vaadata liidu põhikiri ja ametijuhendid.
- Käsitleti rahastamise taotlusi Läänlaste Päevade läbiviimiseks, Läänemaa kirikute ühise arendusprojekti teostamiseks, omavalitsustöötajate pädevuskoolituse läbiviimise omaosaluseks, MTÜ Läänemaa Õppenõustamiskeskuse tarbeks.
- Toimus projekti Teeme Ära korraldajatega tegevuse koordineerimine maakonnas.
- Kuulati ära Läänemaa Arenduskeskuse (LAK) ülevaade kasumlikkusest omavalitsustele ja majandusaasta aruanne, Läänemaa Noortekogu tegevus, Läänemaa Õppenõustamiskeskuse tegevus, Läänemaa Tulevikuuuringute Sihtasutuse (LETS) tegevus ja stipendiumifondi käivitamine viimase juures, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) poolt käivitatud turismiinfopunktide maakonnale üleandmise tingimused, regionaalse infoühiskonna arendusjuhi tegevuse tutvustus, liidu tegevus kodulehe käivitamisel.
- Kinnitati taotluste rahastamised 2008. aasta reservist, 2009. aasta eelarve formeerimise kriteeriumid ja eelarve lõplik variant peale 3. lugemist ning esitamine OV päevale kinnitamiseks jne.
- Kooskõlastati Kohalike Omavalitsuste Investeeringutoetuste (KOIT) kava 2008. a eelistusnimekiri, mitmesuguste projektide toetus- ja garantiikirjad.

LOVL juhatuse tegevus

2008. aastal viidi läbi 10 juhatuse koosolekut, kus arutati läbi kõik eestseisustele ja omavalitsustele päevale esitatavad teemad, probleemid. Juhatuse koosolekutel on osalenud Lääne maavanem. LAK-i juhtidega arutati viimase finantsseisu ning perspektiive. Kohtuti keskkonnaspetsialisti ametkohale kandideerijatega. Otsustati uute büroorumide valik jne.

LOVL büroo tegevus

Seisuga 01.01.2008 oli büroos tööl 4 ametnikku: tegevdirektor, 2 regionaalset ehitusinspektorit ja raamatupidaja. 3. juunist 2008 asus tööle keskkonnaspetsialist.

Kuni 31. juulini 2008 asus LOVL büroo aadressil Metsa 44, Haapsalus. Põllumajandusministeeriumi poolt ülesöeldud üürilepingu tõttu vahetati büroo asukohta ja alates 1. augustist asub büroo aadressil Tehnika põik 2 Uuemõisas.